

M. Thome Cant. Plecki

B V J C
288-290
Inc.

-290

Donavit Jos. Jakubowski
Pr. Emeritus 1854. a. b. c.

Incun. 288-290

Inven. 289

Senece philosophi stoici de questionibus naturalibus editio non minori iucunditate ꝗ̃ vbertate gratissima: effectuū mundi elementaris natura duce procreatoꝝ rationes: verboꝝ nitore grato leuatas cõtinens: oĩbus phie studiosis frugifera.

Hain *14613

BIBLIOTHECA UNIV. JAGELL. CRACOVIENSIS

¶ Lucij Annei Senece Liber primus de naturalibus questionibus ad lucillium incipit feliciter.

Uantum inter philozphiam interest lucilli virorꝫ optime et ceteras artes. tantū interesse existimo in ipsa phīa inter illā ptem que ad hoīes et hāc q̄ ad deos spectat. Alcior est hec et animosior multū pmisit sibi: nō fuit oculis cōtenta. Maius esse quiddā suspicata est: ac pulchrius q̄ꝫ extra cōspectū natura posuisset. Deniqꝫ tantū inter duas interest quātum inter deū et hoīem. Altera docet q̄d in terris agendū sit. Altera q̄d agatur in celo. Altera errores nostros discutit: et lumē admouet quo discernant ambigua vite. Altera multo supra hanc caliginē in qua volutamur excidit: et e tenebris ereptos: illo pducit vnde lucet. Et quidē tūc nature rerū gratias ago cū illam non ab hac pte video que publica est: cum secreciora eius intraui: cū disco que vniuersi materia sit: q̄s auctor sit aut custos. q̄d sit deus: totus in se intēdat: an ad nos aliq̄n respiciat. faciat quottidie aliquid: an semel fecerit. ps mundi sit: an mūdus. liceat illi hodie quem decernere ex lege fatorꝫ aliq̄d derogare: an maiestatis diminutio sit et cōfessio erroris mutanda fecisse. Necesse eīn ei eadē placere cui nisi optima placere nō possunt. Nec ob hoc minus liber et potēs est. ipse eīn est necessitas sua. Nisi ad hoc admitterer nō fuerat nasci. Quid eīn erat. Cur nō in numero viuentiū me positū esse gauderē: an vt cibos et pociones pcolarem: vt hoc corpus casurū ac fluidum

periturū& nisi subinde impleatᷣ sarcirem et viuerē egri mi
nister vt mortē timerem: cui vni omnes nascimur: detrahe
hoc detestabile bonū non est vita tanti ait vt sudē et estu
em. O ꝙ̄ cōtempta res est hō nisi supra humana surrexit.
Quādiu cū affectibus colluctamur. Quid magnifici faci
mus: Etiā si superiores sumus portenta vincimus. Quid
est: Cur suspiciamus nosmetipsos qꝛ dissimiles deterri
mis sumus. Non video qꝛ sibi placeat ꝙ̄ robustior ē in va
litudinario. Multū interest inter viros et bonā valitudi
nem. Effugisti vicia animi. nō est tibi frōs ficta: nec in alie
nam voluptatē sermo cōpositus: nec cor in volutū: nec
auaricia: ꝙ̄ quicq̄d oībus abstulit sibiipsi negat: Nec luxu
ria pecuniā turpiter amittens ꝙ̄ turpius reparet: nec ambi
cio que te ad dignitatem nisi ꝑ indigna non ducet. Nihil
adhuc ꝯsecutus es. Multa effugisti: te nondū. Uirtus eñ
ista ꝙ̄ affectamus magnifica est. Non qꝛ per se beatum est
malo caruisse: sed qꝛ animū laxat ac preparat ad cognitio
nem celestiū: dignū& efficit ꝙ in consorcium deo veniat:
Tunc cōsumatū habet plenū& bonum sortis humane cū
petijt calcato oī malo altum et interiorē nature sinū venit:
tūc iuuat inter sydera ipsa vagante diuitum pauimenta ri
dere: et totam cū auro suo terrā. Non illud tantū dico ꝙ
egessit: et signandū monete dedit: sed et illud qđ in occul
to seruat posterorꝫ auaricie. Nec ꝑt ante cōtempnere por
ticus: et lacunaria ebore fulgentia et cōsimiles siluas et de
riuata in domos flumina ꝙ̄ totū circumeat mundum: et

terrarum orbem superne despiciens angustũ: et magna ex parte opertũ mari: et iã ea parte qua extat parte late squalidũ: et aut vstum aut rigentẽ sibi ipse ait. Hoc est illud punctũ: quod inter tangentes ferro et igne diuiditur. O q̃ ridiculi sunt mortaliũ termini. Ultra istrum dacus nõ exeat. Imperiũ Isthmũ samotraces iucludat. parthis obstet eufrates. danubius sarmatica ac romana disterminet. Rhenus germanie modũ faciat. Pyreneus mediũ inter gallias et hyspanias iugum extollat. Inter egyptũ et ethiopias harenarum inculta vastitas iaceat. Siquis formicis det intellectum hominis. nõne et ille vnam aream in multas prouintias diuident? Certe si illã vt magnã sustuleris: quociens videbis exercitus sub multis ire vexillis. et quasi magnũ aliquid agatur: equitem modo alciora explorantẽ: mõ a lateribus effusum: libebit dicere id nigrum campis agmen. Formicarum iste discursus est in augusto laborantiũ. Quid illis et nobis interest nisi exigui mensura corpusculi: punctum est illud: in quo nauigatis: in quo bellatis: in quo regnatis. Ponitis minima etiã cũ illis. Utrinque oceanus incurrit. Sursum ingentia spacia sunt: In quorum possessionẽ animus admittitur. Et ita si minimũ secum ex corpore tulit: si sordidum omne detersit et expeditus leuisque ac cõtentus modico emicuit. Cũ illa tetigit: alit: crescit: ac velut vinculis liberatus. in originẽ redit. Et hoc habet argentũ diuinitatis sue: quod illũ diuina delectant: nec vt alienis sed interest vt suis secure expectat occasus syderũ atque ortus et ta

men diuersas cōcordantiū vias obseruat vbiq3: que stella primū celis lumē ostendit vbi culmen eius summꝰ: qua cursus sit: quousq3 descendat. Curiosus spectator: excutit singula et q̄rit. Quid ni q̄rat: scit illa ad se ptinere. Tūc cōtemnit domicilij prioris angustias. Quantū enī est ꝙ ab vltimis littoribus hyspanie vsq3 ad indos iacet: paucissimoꝝ dieꝝ spaciū si nauē ferat suus ventus implebit. at illa regio celestꝭ ꝑ triginta annos velocissimo syderi viā prestat. nusq̄3 resistēti s3 equaliter cito. Illic demū duxit: quo diu quesiuit. Illic incipit deū nosse. Quid est deus? mens vniuersi. Quid est deus? Quod vides totū: et qđ non vides totū. Sic demū vt magnitudo sua illi redditur: qua nihil maius excogitari p̄t. Si solus est? Opus suū et extra ⁊ intra tenet. Quid ergo interest inter naturā dei et nostram: Nostri melior ps: animus est: in illo nulla pars extra animū: totus ratio est. Cur interim tantus error mortalia tenet: vt hoc quo neq3 formosius quicq̄3: nec dispositius: nec in ꝓposito cōstantius extiment hoīes fortuitū et casu volubile. Ideoq3 tumultuosum inter flumina: nubes: tempestates et ceterarū quibus terre ac terris vicina pulsanꝰ. Nec hoc inter vulgum dementia est: sed sapientiam quoq3 professos cōtegat. Sunt qui putant sibiipsis animum esse et quidem prouidū ac dispensantem singula et sua et aliena. hoc autem vniuersum expers esse consilij: inquo nos quoq3 sumus: et auferri temeritate quadam: aut natura nesciente quid faciat. Quam vtile existimas ista cognoscere et

rebus terminos ponere quantũ deus possit: Materiã ip se sibi formet an ea vtatur. Utrũ idea materie prius puenit an materia idee: deus quicquid vult efficiat an multis rebus illũ tractanda destituant: ꝛ a magno artifice pua formentur multa: non qꝛ cessat ars: sed qꝛ id inquo exercetur sepe inobsequens arti est. Hec inspicere. hec discere. hijs incumbere nonne transilire est mortalitatẽ suam et in meliorẽ transscribi sortem: Quid tibi inquis ista pderunt: Si nil aliud: hoc certe sciam oia angusta esse ꝑsus deũ. ¶ Nũc vt ad ꝓpositũ veniam opus. Audi quid de ignibus sentiã vel philozophia velit: quos aer transfusos agit. Magna vi illos excuti argumentum est ꝙ obliqui feruntꝰ e prerapida celeritate apparet illos non ire sed proijci. Igniũ multe varieq₃ facies sunt. Aristoteles quoddam genus illorum Capram vocat. Si me interrogaueris quare. prior mihi rationẽ reddas oportet: quare hedi vocentur: Si autem quod cõmodissimum est cõuenerit inter nos ne alter alterũ interroget: quid dicit illum respondere nõ posse: Sacius erit de re ipsa querere ꝙ̃ mirari: ꝗd itaq₃ Aristoteles globum ignis appellauerit caprã: talis em̃ fuit forma eius ꝗ bellũ aduersus Perseũ Paulo gerente lunari magnitudine apparuit. Uidimus quoq₃ non semel flammã ingentis pile specie q̃ tñ in ipso cursu dissipata est: Uidimus circa diui augusti excessũ simile pdigiũ. Uidimus eo tpe quo de Saiano actũ est. Nec Germanici mors sine denũctia

tione tali fuit. Dices mihi tu. Ergo tu in tãtis erroribus es vt existimes deos mortiũ signa premittere: et quicq̃d eẽ interris tã maguũ qd̃ perire mundus sciat: Erit aliud isti us rei tempus. Uidebimus an certus oĩm rerũ ordo. duca tur: et alia aliis ita cõplexa sint: vt qd̃ antecedit: aut cã sit sequentiũ: aut signũ. Uidebimus an dĳs humane sint cu re: aut series ipsa quid factura sit certis rex̃ notis nunciet: interim illud existimo hmõi ignes existere. Aere vehemẽti us trito cũ inclinatio eius in alterã ꝑtem facta est: ⁊ nõ ces sit ſʒ inter se pungnauit ex hac vexatione nascunt̃ trabes et globi et faces et ardores. At cũ leuius collisus et (vt ita dicã) strictus est: maiora lumina excuciunt̃: crinẽq; volãtia sydera ducũt. Tũc ignes tenuissimi iter exile designant et celo ꝑducũt. Ideo nulla sine hmõi spectaculis nox est. Nõ eñ opus est ad efficiẽda ista magno aerꝭ motu. Deniq; vt breuiter dicã: eadẽ rõne fiunt ista qua fulmina: ſʒ vi minore quẽadmodũ nubes mediocriter collise fulgurationes effici unt: ſʒ maiore ĩpetu fulguratiões: Sic quãto illas minus presserꝭ tãto leuiora fulmina emittũt. Aristoteles eiusmodi rationẽ reddit. Uaria ⁊ multa terrarũ orbis expirat: quedã humida: quedam sicca: quedam calentia: quedam excipien dis ignibus idonea. Nec mirũ est si terris omnis generis et varia euaporatio est: cum in celo quoq; non minus ap pareat color rerum sed acrior: vt canicule rubor: martis remissior iouis nullus in lucem puram nitore perducto.

numina: causa aũt melioris spei est q̃ iam apparet frangi tempestatem et desinere ventos: aliqñ feruntur ignes nõ se dent. Gillippo siracusas petenti visa ẽ stella sup ipsam lanceam cõstitisse. In romanoꝝ castris visa sunt ardere pila ignibus: scʒ in illa delapsis qui sepe fulminũ modo animalia ferire solent et arbusta ⁊ si minore vi mittunt̃ defluunt tantum et insident non feriunt nec vulnerant. Alij inter nubes eliduntur: alij sereno. sed aer ad exprimendũ ignes aptus fuit. Nã sereno quoq; celo aliqñ tonat ex eadẽ causa qua nubilo aere inter se colliso. Qui etiam si est lucidior ac siccior: coire tamen et facere corpa quedam similia nubibus põt: que percussa reddant sonũ. ¶ Quãdoq; igitur fiunt trabes qñ clipei ⁊ vastoꝝ imagines igniũ: vbi in talẽ materiã incidit similis cã seu maior. Uideamus nũc queadmodũ fiat is fulgor q̃ sydera circũnectit: memorie ꝓditum est: quo die diuus Augustus vrbẽ ex appollonia reuersus itrauit circa solẽ visum coloris varij circulũ: qualis eẽ in arcu solet. hũc greci halo vocãt quẽ nos dicere coronã aptissime possumus. Queadmodũ fieri dicat̃ exponã. Cũ in piscinã lapis missus est videmus in multos orbes aquam descendere: et fieri primum angustissimũ orbem: deinde laxiores ac deinde maiores donec euanescat impetus et in planiciem immotarum aquarum soluatur. tale quiddam cogitemus fieri etiam in aere cũ spissior factus est. Presagam sentire potest lux solis aut lune vel cuiuslibet syderis incurrens cedere illum in circulos cogit. Nam humor et aer et

omne quod ex ictu formam accipit in talem habitū impel litur qualis est eius qđ impellit. Omne autē lumen rotun dum est. Ergo et aer ꝑcussus lumine hūc modū exhibet. Ob hoc tales splendores greci areas vocauere: q: fere te rendis frugibus loca destinata st̄ rotunda. Nos autem non existimemus istas siue aree siue corone sint in vicinia siderū fieri: plurimū ab hijs absunt: quāuis cingere ea et coronare videant̄. Non longe a terra fit talis effigies quā visus noster solita imbecillitate deceptus. circa ipm sidus putat positā. In vicinia autē solis et stellarū nihil tale p̄t fieri: q: illic ether tenuis est. Nā forme crassis demū spissis q; corporibus imprimi solēt: in subtilibus nō habent vbi cōsistant: aut hereant. In balneis quoq; circa lucernā tale quiddā aspici solet ob aeris densi obscuritatē frequētissi me autē austro cū celum maxime graue et spissim est. Nō nunq; paulatim deuoluunt̄ ꝛ desinūt: Nonnūq; ab aliqua ꝑte rumpunt̄: et inde ventum nautici expectāt: vnde cōtex tus corone perit. Si aūt a septentrione discesserit aquilo erit. Si ab occidēte fauonius: q' argumentū est inter eam ꝑtem celi has fieri coronas inter quā venti ēē solēt. Su periora aūt non hñt coronas q: nec ventos quidem. Hijs argumentis ꝛ illud adijce nullā coronam colligi nisi stabi li aere ꝛ pigro vento. aliter non solet aspici. Nam qui stat aer impelli ꝛ deduci et in aliquam faciem cingi potest. Is autem qui fluit nec feritur quidem lumine. Non enim for matur nec resistit: quia prima queq; pars eius dissipatur.

Nunc⁊ ergo illud sidus talē sibi effigiem circūdabit: nisi cum aer erit densus atq̄ immotus: et ob hoc custodiens incidentē inse rotūdi lineam luminis nec siue causa. Repete igit̄ exemplū qd̄ paulo ante ꝓposui lapillus in piscinam aut lacū et aliquā aquam missus circulos facit innumerabiles: et hoc quidem non facit in flumine. Quare q̄r omnē figurā fugiens aqua disturbat. Et hoc quidē in aere euenit vt ille qui manet possit figurari. at ille qui rapitur et currit non det sui potestatē: et omnē ictū vementem⁊ formam exturbet. He de quibus dixi corone cū delapse sint: equaliter et in semetipsis euanuerint: significat̄ aer⁊ quies ⁊ ocium ⁊ tranquillitas: et tūc aquā expecta. Cum ad vnā ptem cesserint illinc ventus ē vnde funduntur. Si rupte pluribus locis sit⁊ tempestas fit. Quare id accidat ex hijs que iam ꝓposui intelligi potest. Nā si facies vniuersa subsedit: appa ret temperatū esse aera et sic placitū. Si ab vna pte intercisa ē: apparet inde aera incumbere. et ideo illa regio ventum dabit. At cū vndiq̄ et cōcerpta et lacerata est manifestū est a pluribus ptibus in illam impetū fieri et in quietum aera hinc atq̄ hinc assilire. itaq̄ ex hac incōstantia celi tam multa tentātis et vndiq̄ laborantis futura tempestas ventoꝝ pluriū apparet. he corone noctibus fere circa lunā et alias stellas notant̄: et interdiu raro: adeo vt quidam ex grecis negauerint eas omnino nō fieri: cū illos hystorie coarguant. Causa aūt raritatis hec ē q̄ solis forcius lumē est ⁊ aer agitatus ab illo calefactus⁊ solucior ē

lune aũt inercior visus est. Et ideo quia facilis a circũposi
to aere facilius sustinet eo q̃ sydera cetera infirma sũt nec
perumpere aera vi sua possunt. Excipit itaq̃ illorũ imagos
et in materia solidiore ac minus cedente versatur. Debet
enĩ aer nec tam spissus esse vt excludat ac submoueat a se
lumẽ immissum: nec tam tenuis ⁊ solutus vt nullã venien
tibus radijs morã prebeat. hec noctibus temperãtia cõtin
git cum sydera cõiectum aera luce leui nõ pugnaciter nec
aspere feriunt: spissioremq̃ q̃ solet esse interdũ inficiunt.
¶ At cõtra arcus in nocte nõ fit nisi admodũ raro: q: lu
na nõ habet tantũ viriũ vt nubes transeat: et illis colorẽ
suffundat qualẽ accipiunt sole pstricte. Sic enĩ formã ar
cus discoloris accipiunt: q: alie ptes in nubibus tumidio
res sũt: alie submissiores. quedã crassiores q̃ vt solẽ trans
mittant. alie imbecilliores q̃ vt excludãt. Hec inequalitas
alterius lucẽ vmbramq̃ pmiscet et exprimit illã mirabilẽ
arcus varietatẽ. Altera cã eiuscemodi arcus redditur. Vi
demus cũ fistula aliquo loco rupta est: aquã p tenue fora
mẽ elidi: que sparsa cõtra solẽ oblique positũ faciẽ arcus
representat. Idẽ videbis accidere si qñ volueris obseruare
fullonẽ. Cum os aque impleuit et vestimenta tendiculis
deducta leuiter aspergit apparet varios edi colores in illo
aere asperso quales in arcu fulgere solent. Huius rei cau
sam in humore esse non dubitaueris. Non fit enĩ vnq̃ ar
cus nisi nubilo. ¶ Sed queramus quõ fiat. Quidã aiunt
esse aliqua stillicidia: que solẽ transmittant. Quedã magis

toacta q̄ȝ vt transluceat: itaqȝ ab illis fulgorem reddi :ab hijs vmbrā:et sic vtriusqȝ intercussu effici arcū:in quo ps fulgeat que solē recipit:ps obscurior sit:que excludit:et ex se vmbrā proximis fecit. Hoc ita esse quidā negāt. poterat enī vmbra et lux causa videri si arcus duos haberet colores:et sic ex lumine vmbraqȝ constaret. Sed nunc intereant cum mille colores. transitus ipse tn̄ spectantia lumina fallit:vsqȝ adeo qꝫ tangit idē est:tamen vltima distant. Uidemus in eo aliq̄d flammei:aliquid lutei: aliquid cerulei: et alia in picture modū subtilibus lineis ducta vt ait poeta: Ut aūt dissimiles colores sint:scire nō possis nisi cum primis extrema cōtuleris. Nā cōmissura decipit vsqȝ adeo mira arte nature: que a similimis cepit et in dissimilima desinit. Quid ergo istic duo colores faciunt luminis atqȝ vmbre:cū innumerabiliū nō reddenda sit. Quidā ita existimant arcū fieri. Dicunt in ea pte inqua pluit singula stillicidia pluuie cadentis singula specula esse. A singulis ergo imaginē reddi solis. Deinde multas imagines. ymmo innumerabiles et deuectas:et deuexas:et inpreceps trāseuntes cōfundi : Jtaqȝ et arcū esse multaꝝ imaginū solis cōfusionē:hoc sic colligunt. Pelues inquiunt mille die sereno pone:et oēs habebūt imaginē solis. in singulis folijs. dispone singulas guttas: singule habebūt imaginē solis. At cōtra ingens stagnū non habebit nisi imaginem vnā. Quare? quia ois circūscripta lenitas vel planicies et circūdata suis finibus speculū est. Jtaqȝ piscinā ingentis mag

nitudinis insertis parietibus in plures diuidit totidē illa habebit imagines solis quot lacus habuit. Relinque illā sicut ē diffusa: semel tibi imaginē reddet. Nihil refert quā exiguus sit humor aut lacus. Si circūseptus est speculū est. Ergo stillicidia illa infinita que imber cadens deficit totidē specula sunt: totidem solis facies habet. Hec contra intuenti pturbate apparent: nec despiciunt interualla: quibus singula distāt: spacio phibente discerni. Deinde pro singulis apparet vna facies turbida ex oībus. Aristoteles idē iudicat. Ab omni inquit leuitate acies radios suos replicat. Nihil aūt leuius aqua et aere. Ergo etiā ab aere spisso visus noster in nos redit. Ubi ergo hebes et infirma est acies quolibet aeris ictu deficit. Quidā hoc genere valitudinis laborāt vt ipsi sibi videant occurrere: vt vbiqꝫ imaginem suā cernant. Quare: qꝛ infirma vis oculoꝝ nō pt ne proxime quidē sibi aerem prumpere: sed resistit. Ita qꝫ quod in alijs efficit densus aer: in hijs facit omnis aqua Satis em̄ valet qualiscūqꝫ ad imbecillem aciem repellendam. lōge aūt magis visum nostrum nobis remittit. Itaqꝫ cū crassior est et per vinci non potest. sed radios luminum nostroꝝ moratur: et eo vnde exierit reflectit. Ergo cum multa scillicidia sint: totidem specula sunt. Sed qꝛ parua sunt: solis colorem siue figuram exprimunt. Deinde cum in stillicidijs innumerabilibus et sine interuallo cadentibus reddatur idem color incipit: facies non multaꝝ imaginū intermissarum. sed vnius lōge atqꝫ cōtinue.

Q̄uo inquis tu mihi multa milia istinc ymaginū esse vbi nullā video. Et quare cū solis color vnus sit imaginū diuersitas est. Ut et hec que ꝓposui refellam: et alia que non minus sint: illud dicā oportet nihil acie nostra fallatius: nō tantū in hijs inquibus subtiliter prcuidendis illa colorꝝ diuersitas summouet: sꝫ etiam hijs quoqꝫ que ad manus cernit. Remus integer in tenui aqua fracti speciem reddit. Poma p vitrū aspicientibus multo maiora sīt. Colūnarꝝ interualla porticus longiores iungunt. Ad ipsum solē reuerte. hunc quē toto orbe terrarꝝ maiorē probat rō acies nostra sic cōtraxit: vt sapientes viri pedalem esse cōtenderint. Quē velocissimū oīm esse scimus: nemo nostrum vidit moueri: nec ire crederemus nisi appareret ipse. Mundum ip̄m precipiti velocitate labentē: et ortus occasusqꝫ momentū tp̄is reuoluentē. nemo nostrū sentit procedere. Quid miraris si oculi nostri innumerabilia stillicidia nō separāt et ingenti spacio intuentibus minutarꝝ imaginū discrimē interit: illud esse dubium nulli pt: quin arcus imago solis sit roscida ⁊ caua nube cōcepta. Quid ex hoc tibi appareat. Nūqꝫ vero aduersa soli est sublimis aut humilis prout ille submisit: aut sustulit cōtrario motu. Illo eīm descendente alcior est: alto depressior. Sepe talis nubes a latere solis est nec arcū efficit: qꝛ ex recto imaginē trahit. Uarietas autem non ob aliā causam fit ꝙ qꝛ ꝑs coloris sole est sparsa nubes illa. humor autē mō ceruleas lineas mō virides mō purpure similes et luteas aut igneas du

cit duobus coloribus hanc varietatem efficientibus remis so et intento. Sic em̄ purpura eodem cōcbilio non in vnū modum exit. Interest quantū macerata sit: crassius medicamentū arcus aquarius traxerit. sepius mersa sit ⁊ excocta: an semel tincta. Nō est ergo mirū si cum due res sint sol et nubes: id est corpus et speculū: si tam multa genera coloꝝ exprimunt: que in multis generibus possunt aut incitari aut langwescere. alius em̄ est color ex igneo lumine. alius ex obtunso et leuiore. In alijs rebus vaga inquisitio est vbi nō habemus qđ manu tenere possimus ⁊ late cōiectura mittēda est. Hic apparet duas causas eē arcus: solē nubemq₃: q₂ nec sereno vnq̄₃ fit nec nubilo: ita vt sol lateat. Ergo vterq₃ ex his est: quoꝝ sine altero non est. ¶ Jam nūc illud accedit q᷑ eque manifestū est speculi ratione imaginem reddi: q₂ nunq̄₃ nisi ex contrario redditur: Id est nisi ex altera pte steterit: q᷑ apparet ex altera q᷑ ostēdere rationes que nō ꝑsuadent s₃ cogunt a geometris auferuntur. nec dubiū quicq̄₃ relinquit quin arcus imago solis sit male expressi ob viciū figuramq₃ speculi. Nos interim repetemus alias ꝓbationes que de platone legi possunt. Inter argumenta sic nascentis arcus pono q᷑ celerrime nascitur: igneum em̄ variumq₃ corpus celo inter momentū subtexitur et aqua celeriter aboletur. nihil aūt tam cito redditur a speculo q̄₃ imago. Non em̄ facit quicq̄₃ sed ostendit. Parianus artimidorus adijcit ad quale genus nubis esse debeat q᷑ talem soli imaginē reddit. Si speculū inquit

cōcauū feceris qd̄ sit secte pile ps:si extra mediū cōstiteris quicūq̧ iuxta te steterit vniuersi tibi videbunt priores a te q̄ȝ a speculo. Idem inquit euenit cū rotundā et cauam nubem intuemur a latere vt solis imago nube discedat. Prior q̧ nobis sit ⁊ in nobis magȝ cōuersa color igneus a sole est:ceruleus a nube:ceteri vtriusq̧ mixture. ¶ Cōtra hec illa dicunt. De speculis due opiniones sūt.alij em̄ in hijs simulachra putāt esse:id est corpoꝝ nostroꝝ figuras a nostris corporibus cōmissas ac scꝑatas.alij imagines aiunt nō esse in speculo sed ipsa aspici corpa:retorta oculoꝝ acie et in se rursus deflexa. Nunc nihil ad rem ꝑtinet quomodo ipsas videamus sed quomodo imago similis debet e speculo reddi. Quid nā est tam dissimile quā sol et arcus inquo neq̧ color neq̧ figura solis neq̧ magnitudo appa ret: arcus longior amplior q̧ est:longe q̧ ea parte qua fulget rubicūdior q̄ȝ sol.ceteris vero coloribus diuersus. Deinde cū velis speculum alijs comparare des oportet mihi eandem leuitatem corpis:eandem equalitatē ⁊ eundem nitorem. At qui mille nubes habēt similitudinem speculi: ꝑ medias sepe trāsimus nec in illis nos cernimus. Qui montium summa cōscendunt spectant nubē: nec tamen imaginem suā in illa cernūt.singula stillicidia singula specula sūt. Concedo.sed illud nego ex stillicidijs cōstare nubem. Habent em̄ quedam ex quibus fieri stillicidia possunt:nō ipsa nec aquā quidē habent nubes sȝ materiā future aque. Cōcedā tibi et guttas innumerabiles in nubibus esse et illas

faciem reddere. Non tamen omnes vnã reddunt sed singu le singulas. Deinde inter se specula coniunge in vnam ima ginem nõ coeunt sed queq; ꝑticula in se rei similitudinem claudet. Sũt quedã specula ex multis minutisq; cõposita quibusq; si vnũ ostenderis hominem. ꝓplus apparet vna quaq; ꝑte faciem suam exprimẽte. Hec cum sint cõiuncta et simul collocata nihilominus seducũt imagines suas: et ex vno turbam efficiũt: Ceterũ cateruam illã non cõfundũt sed direptam in facies singulas distrahunt. ergo arcus vno circũscriptus ductu vna tocius est facies. Quid ergo in quit: non ex aqua rupta fistula sparsa et remo excussa ha bere quiddã simile: hijs quos videmus in arcu coloribus solet: verũ est: sed nõ ex causa ex qua tu videri vis: quia vna queq; stilla recipit imaginẽ solis. Cicius eñ cadũt stille q̃ꝫ vt cõcipere imaginẽ possit. Standũ est vt id quod imitan tur excipiãt. Quid ergo sit: Colorem nõ imaginem ducũt aliquo modo vt ait Nero Cesar disertissime: Colla tibe riace splendent agitata colũbe. Et varijs coloribus pauo nũ cernix quociens aliquo deflectitur nitet: Nunquid ergo dicemus specula eiusmodi plumas quarũ oĩs inclinatio in colores nouos trãsit: nõ minus nubes diuersam specu lis naturã habent. Aues quas retuli ꝛ camaleũthes: et reli qua aĩalia. quorũ color: aut ex ipsis mutatus cũ ira vel cu pidine accẽsa cutẽ suã variant humore diffuso: positione lucis: quã ꝓut rectã vel obliquã receperint ita colorantur. Quid eñ simile speculis habẽt nubes: cũ ille nõ ꝑluceant:

hec transmittant lucem. Ille dense et coacte: hee rare sunt illa eiusdem materie: tota hec e diuersis temere cōposite ꝛ obhoc discordes nec diu cohesure. Preterea videmus or tu solis partem quādam celi rubere: Uidemus nubes ali quando ignei coloris. Quid ergo ꝓhibemur: quomodo hūc colorem vnum accipiūt solis occursu. Sic multos ab illis trahi. q̄muis non habeant speculi potentiā: Modo in quis inter argumēta ponebas semꝑ arcum cōtra solem ex citari: qꝛ nec a speculo quidē imago redderet: nisi aduerso Hec inquā questio nobiscū est. Nā queadmodū opponen dum est speculo: id cuius inse imaginem transeat sic vt nu bes infici possit. Ita sol ad hoc apte ponendus est. Non enī idem facit si vndiqꝫ fulsit: ꝛ ad hoc opus est radioꝝ ido neus locus. Hec dicunt ab hijs qui videri volunt nubem colorari. Possidonius et hij quispeculari ratione talē effi ci iudicāt visum. hic respondēt. Si vllus esset in arcu co lor ꝑmaneret vt viseretur eo manifestius quo ꝓpius. Nunc imago arcus ex longinquo clara est: interit cū e vicino est ventura. huic cōtradictioni non cōsentio: cū ipsam senten tiā probē. Quare dicā. Quia colorat quidē nubes: sed ita vt color eius nō vndiqꝫ appareat. Nā ne ipsa quidē vndiqꝫ apparet. Nubē enī nemo q̄d in ipsa ē videt. Quid ergo mi rū si color eius nō videt ab eo a quo ipsa nō visit: Atqui q̄muis ipsa nō videat est. Ergo ꝛ color. Ita nō est. ergo ꝛ co lor argumentū falsi coloris: qui dū apparet accedentibus desinit. Idē ei in ipsis euenit nubibus nec ideo false sīt: qꝛ

nō videntur. Preterea cū dicitur tibi nubem sole esse suffer
tam non dicitur tibi colorē illum immixtū esse velut duro
corpori ac stabili et manenti: sed vt fluido et vago: et nihil
amplius ꝙ perbreuem speciem recipienti. Sunt etiam
quidā colores qui ex interuallo vim suam ostendūt. Pur
puram tyriam quo melior saturiorq; est eo oportet vt alici
us teneas: vt fulgorem suū ostendat. Non tamen ideo non
habet illa colorem: quia ꝙ optimū habet: nō quocūq; ex
plicet ostendit. In eadē sententia sum: qua posidonius vt
arcum iudicem fieri nube formata in modum cōcaui spe
culi et rotundi cui forma sit partis pile secte: Hoc pbari
nisi geometre adiuuerint non pt. qui argumentū nihil du
bij relinquentibus docent solis illā esse effigiem non simi
lem. Neq; eīn omnia aduersus specula respondent. Sunt
que videre extimescas tanta deformitate corrupta vt faciē
visentium reddāt seruata similitudine in peius. Sunt que
cū viderꝫ placere tibi vires tue possint: in tantū lacerti cres
cunt et tocius corpis sup humanā magnitudinē habitus
augetur. Sunt que dextras facies ostendāt: sꝫ que sinistras
q̄ torqueant vel euertāt. Quid ergo mirū est eiuscemodi spe
culum quo solis spēs viciosa reddatur in nube quoq; fieri.
Inter cetera argumēta et hoc erit ꝙ nūꝙ maior arcus di
midio circulo apparet: et ꝙ eo minor ē quo alcior est sol: vt
ait virgilius noster. Et bibit ingens arcus cum aduentat
imber sꝫ nō easdē vndecūq; apparuerit minas affert. A me
ridie ortus magnā vim aquaꝝ vehet. Vinci eīn nō potue

runt vehementissimo sole tantũ est illis virium. Si circa occasum refulsit rorabit et leuiter impluet. Si ab ortu circa eue surrexerit serena pmittit. Quare tamen si imago solis est arcus lõge ipso sole maior apparet. Quia est alicuius speculi natura talis vt maiora multa q̄ videat ostendat: et in portentuosam magnitudinē augeat formas. Alicuius inuicem talis est vt minuat. Illud mihi dic quare in orbē eat facies. Nisi orbi redditur. Dices fortasse vnde sit ille color varius. vnde talis figura sit: Non dices nisi aliquod exemplar ad qd̄ formetur ostenderis: nullũ āt aliud q̄ solis est: a quo cum fatearis illi colorem dari: sequitur vt def et forma. Denicꝫ inter me et te cõuenit colores illos quibus regio celi depingit a sole esse. Illud vnũ inter nos nõ conuenit. tu dicis illum colorē esse. Ego videri. Qui siue est siue videtur a sole est. Tu non expedies quare color ille subito desinat cũ omnes fulgores paulatim excuciantur. Pro me ē et repentiua eius facies ꝛ repentiuus interitus Propriũ eñ est speculi hoc: q̄ nõ p ptes struitur qd̄ apparet: s3 stanti totũ sit. Eque cito oīs imago modo illo aboletur q̄ ponitur. Nihil aliud ad ista efficienda vel remouenda opus est q̄ ostendi et abduci. Non est ꝓpria in ista nube substãtia nec corpus: s3 mendaciũ esset sine re similitudo. Vis scire hoc ita esse: Desinet arcus si obtexeris solē. Oppone inq̄ soli alterã nubē: istius varietas peribit At maior est aliqñ arcus q̄ sol. Dixi mõ fieri specula que multiplicēt omne corpus qd̄ imitantur. Illud adijciã oīa

p aquā videntibus longe esse maiora. Littere q̄uis minu te et obscure p vitream pilam aqua plenā: maiores clario resq́ȝ cernunt. Poma formosiora q̄ȝ sint videntur si innatāt vitro. Sidera ampliora p nubem aspicienti cernunt qꝛ aci es nostra humido labit: Nec apprehēdere qd vult fidelit pt. Quod manifestū fiet si poculum adimpleueris aqua: et in id cōieceris anulū: Nam cum in ipso fundo iaceat an nulus: facies eius insummo aque reddit: quicq̄d videt per humorem longe amplius nō est. Quid mirū imaginem so lis q̄ in nube humida visitur cū de causis duabus hoc ac cidat: qꝛ in nube est vitro simile qd pt perlucere. Est aliq̄d et aque q̄ȝ si non dū habet est: iam apparet eius natura in quā ex sua vertat. ¶ Quoniā inquis vitri fecisti mentionē ex hoc ipso cōtra te argumentū sumā. Uirgula solet fieri vitrea stricta vel pluribus angulis in modū claue tortuo se: hoc si extranscurso solē accipit colorem talē qualis in arcu videri solet reddit. Ut scias hic nō imaginē solis esse sed coloris imitationē ex repcusso. Primū in hoc argumē to multa q apparet a sole fieri stȝ pro me. Quidē apparet quiddā leue eē debere simile speculo qd solem repercuciat Deinde q apparet nō fieri vllū colorē. sȝ spēm falsi colorȝ: qualē vt dixi colūbaꝝ ceruix: et sumit ꝛ ponit vbicūq́ȝ de flectit. hoc āt et in speculo ē cuius nullus videt color sȝ si mulatio quedā colorȝ alieni. Unū tn̄ hoc soluendū ē q nō visit in ista ꝟgula solis imago. cuius bn̄ exprimende capax nō ē. Ita conat quidē reddere imaginē qꝛ leuis ē materia ꝛ

ad hoc habilis:sed nõ potest qꝛ enormiter fracta est: Si apta fabricata foret totidẽ redderet soles quot habuisset i spectores. Qui qꝛ discernunt inter se nõ satis inuicẽ specu li nitent.nicboant tñ imagines nec exprimunt:et ob ipm vicinia turbant et in spẽm coloris vnius adducũt. Atqua re arcus nõ implent orbẽ: sed dimidia ps eius videt cum plurimũ porrigit incuruaturqꝫ. Quidã ita opinant. Sol cũ sit multo altior nubibus a superiore tantũ illas ꝑcutit ꝑte.sequitur vt inferior ps eaꝝ non tangat lumine. Ergo cũ ab vna ꝑte solem accipant: vnam ꝑtem eius imitantur que nunqꝫ dimidia maior est. Hoc argumentum parum potens est. Quare? qꝛ quãuis sol a superiori ꝑte sit totam tñ percutit nubẽ. Ergo cõtingit. Quid ni? scũ radios trãs mittere soleat: et oẽm densitatẽ ꝑrumpere? Deinde cõtra riã rem ꝓposito dicunt. Nam cum superior est sol:et ideo tantũ superiori ꝑti nubiũ affundit nũqꝫ terratenus descen dit arcus. Atqui vsqꝫ ad humũ demittit. Preterea nũqꝫ nõ cõtra solem est arcus. Nihil ad rem ꝑtinet supra infra ne sit:qꝛ totum qđ cõtra est latus verberat. Deinde aliqñ arcũ et occidens facit cũ certe ex inferiori ꝑte nubes ferit: terris ꝓpinquas. Atqui et tũc dimidia ps est:quãuis solẽ nubes ex humili et sordido accipiant. Nostri qui sic in nu bilo quõ in speculo lumen reddi volunt:nubem cauam fa ciunt.et secte pile ꝑtem que nõ pt totũ orbem reddere qꝛ ipsa est ps orbis. Proposito accedo argumẽto non cõsen tio. Nam si in cõcauo speculo tota facies opposita orbis

exprimit. et in semi orbe nihil prohibet aspici totā pilam etiam nūc diximus circulos apparere soli luneqꝫ in simili tudine arcus circūdatos. Quare ille circulus iungitur et in arcū nōnunqꝫ: Deinde quare sꝑ concaue nubes solem accipiunt: nec aliquādo plane ⁊ tumentes: Arestoteles ait Post antūnale equinoctiū qualibet hora diei arcū fieri: in estate nō fieri: nisi incipiente aut inclinato iā die. Cuius rei causa manifesta est. Primū quia media die sol calidissi mus nubes euincit. nec potest ab hijs imaginem suā acci pere quas scindit. At matutino tempore: et vergens ad oc casum cū minus viriū habeat minus calidus est: et ideo a nubibus et sustineri et repcuti pt. Deinde cum arcum fa cere nō soleat nisi aduersus hijs in quibus facit nubibus(cum breuiores dies sint) semꝑ obliquus est. Itaqꝫ quali bet diei pte etiam cū altissimus est: habet aliquas nubes quas ex aduerso ferire potest. At temporibus estiuis suꝑ nostrū verticē fertur. Itaqꝫ medio die excelsissimus terras rectiore aspicit linea qꝫ vt vllis nubibus possit occurri. Omnes em̄ tunc sub se hꝫ. ¶ Nunc dicendū est de virgis quas nō minus pictas variasqꝫ et eque pluuiaꝝ signa so lemus accipere. In quibus nō multū ope cōsumendū est: qr virge nihil aliud qꝫ imꝑfecti arcus stꝫ. Nā facies quidē illis est picta sꝫ nihil curuati habēt. In rectū iacēt. Fiunt aūt iuxta solē fere in nube humida et iā se spargente. Ita qꝫ idē est in illis q̄ in arcu color tantū figura mutatur: qr nubiū quoqꝫ in quibus extenduntur alia est. ¶ Similis

varietas in coronis est: sed hec differũt q coronevbiq fi unt vbicũq sydus est. arcus nõ nisi cõtra solem. Uirge nõ nisi in vicinia solis. possum et hoc modo differentiã oĩm reddere. Coronã si diuiseris arcus erit: si direxeris virga. In oĩbus color multiplex ẽ ex ceruleo fuluoq varius. Uirge soli tantũ adiacent: arcus solares lunaresq omnes sũt. Corone omniũ siderum. ¶ Aliud quoq virgarum genus apparet cũ radiĳ p angusta foramina nubiũ tenues intenti distantesq inter se dirigunt: et ipsi signa imbriũ sũt. quo modo nunc me hoc loco geram. Quid eas vocem: imagines solis: Historici soles vocãt: binos ternosq apparuisse memorie tradunt. Greci pararellia appellant: qr in ppinquo fere sole visunt: aut qr accedũt ad aliquam similitudinem solis. Non eñ totũ imitant: sed imaginem eius figuramq. Ceterum nihil habẽt ardoris hebetes ac languidi: hiis hoc nomẽ imponimus: An fatio qđ virgilius qui dubitauit de nomine: Deinde id de que dubitauerat posuit: et quo te nũc nomine dicam. Rhetica nec cellis ideo contende salernis. Nihil ergo phibet illas pararellia vocari. Sunt aũt imagines solis in nube spissa et vicina in modum speculi. Quidã pararelion ita diffiniunt nubes rotũda et splendida similisq soli. Sequit eñ illũ: nec vnq lõgius relinquit q fuit cũ apparuit. Nam quis nostrũ miratur si solis effigiẽ in aliquo fonte: aut placido lacu vidit. Non vt puto. At qui tam in sublimi facies eius pt quã nõ videmus reddi si modo idonea ẽ materia que reddat.

¶Quociens defectionē solis volumus deprehendere: ponimus pelues: quas aut oleo: aut pice implemus: quia pinguis humor minus facile turbatur: et ideo quas recipit imagines seruat. Apparere aūt imagines non possunt nisi in liquido et immoto. Tunc solemus notare quēadmodum se luna soli opponat: aut illū tanto maiorē: subiecto corpe abscondat. Modo ex pte si ita contigit: vt latus occurreret: modo totū hoc dicitur pfecta defectio: que stellas quoq ostendit et intercipit lucem. tunc scз cum vterq orbis: sub eodē libramento stetit. quēadmodū ergo in aere vtriusq imago terris aspici pt: ita in aere cū sit coactus aer et limpidus constitit: vt faciem solis acciperet: q vt alie nubes accipiunt: sed transmittunt: si aut mobiles st aut rare aut sordide. Nobiles eīm spargunt illā. rare emittunt. sordide turpescq nō sentiunt. Sicut apud nos imaginem maculosa non reddunt. ¶Solent et bina fieri pararelia eadem ratione. Quid eīm impedit quo minus tot st: quot nubes fuerunt apte ad exhibendum imaginem solis. Quidam in illa sententia sunt. quociens duo simulachra talia existant vt indicent in illis vnū esse solis alterum imaginis. Nam apud nos quoq cum plura specula disposita st ita vt alteri sit conspectus alterius omnia implentur: et vna imago vera est: cetere imaginum effigies sunt. Nihil enim refert quid sit. quod speculo ostendatur. Quicquid enim videt reddit: Ita illis quoq in sublimi si nubes sors aliqua disposuit vt inter se conspitiant; altera nubes solis

imaginem altera imaginis reddit. Debent aũt hee nubes que hoc p̄stãt dense esse: leues: splendide: plane nature solis. Ob hoc oĩa que huius sꝫ simulachra candida sꝫ et similia luminaribus circulis: qꝛ ex ꝑcussu oblique acceptoꝝ sole resplendẽt. Nam si infra solem nubes fiũt et ꝓpioꝛ ab eo dissipaꝝ: longe aũt posita radios nõ remittit: nec imaginem efficit. Quia apud nos quoq̄ specula cũ a nobis procul abducta sꝫ faciem nõ reddunt: qꝛ acies nostra non habet vsq̄ ad nos cursum. Pluuiaꝝ aũt et hꝫ soles (vtar eñi historica lĩgua) iudicia sꝫ. Utiq̄ si a parte austri cõstiterũt inde maxime nubes ingrauescunt: cũ vtrinq̄ solem cinxit talis effigies (si aratoꝛi credimus) tẽpestas surgit. ¶ Tempus est: alios quoq̄ ignes ꝑcurrere: quoꝝ diuerse figure sꝫ: aliqñ emicat stella: aliqñ ardoꝛes sꝫ: aliqñ fixi et herentes nõnũq̄ volubiles: hoꝝ plura genera cõspiciunꝭ. Sꝫ eñi velut coꝛona cingente introꝛsus ignes celi. Recessus ẽ similis effosse in oꝛbẽ spelunce: sꝫ pithie in magnitudinẽ vasti rotundiq̄ ignis dolio similis: qui etiã ferꝭ vel in vno loco fragrat. Sunt casmata cũ aliqđ celi spaciũ desidet et flãma velut dehiscẽs in abdicto ostẽtat coloꝛes quoq̄ hoꝝ oĩm plurimi sꝫ. Quidã ruboꝛis acerrimi: quidam euanide ac leuis flãme: quidam candide lucis: quidam micantes: quidã equaliter et sine eruptionibus aut radijs fuluis. Uidemus ergo stellarũ longos a tergo albescere tractus. he velut stelle exiliũt et transuolant videnturq̄ longũ ignem poꝛrigere ꝓpter immensam celeritatẽ: cum acies nostra nõ

discernat transitum eaꝝ: sed quãtumcunq̧ incurrerũt to
tum ignitum credat: tanta em̃ est velocitas motus: vt ptes
eius nõ suspicantur sed tantũ summa pendantur: intelligi
mus magꝫ q̃ appareat stella q̃ꝫ qua exeat. Itaq̧ velut igne
cõtinuo: totũ iter signat: q2 visus nostri tarditas nõ subse
quitur momenta currentis: sꝫ videt simul ⁊ vnde exilierit
et quo ꝑuenerit: quod fit in fulmine. Longus nobis videtur
ignis eius: q2 cito spaciũ sursum transit et oculis nostris
occurrit vniuersum ꝑ quod deiectus est. At ille nõ est exten
ti corpis ꝑ oẽ ꝑuenit neq̧ tã longa et extenuata in impe//
tum valẽt. Quomodo ergo prosiliũt: Attritu aeris ignis
incensus vento preceps impellit: non semꝑ tamen vento
attrituue fit. Nonnũq̧ ex aliqua opportunitate aerꝫ nascit
Multa em̃ stꝫ in sublimi: sicca: calida: terrena: inter que
oritur et pabulũ suũ subsequens defluit. Ideoq̧ velociter
rapitur. At quare color diuersus est: Quia refert quale sit
id quod incendit: et quam vehemens quo incendit: Uen
tum autem significat eiusmodi lapsus et quidem ab ea pte
qua erumpit. Fulgores inquis quomodo fiũt: quos greci
stellas appellãt. multis vt aiunt modis. Potest illos vento
rũ vis edere. Potest superioris celi vel venti feruor. Nã cũ
late fusus sit ignis inferiora aliquãdo: si stꝫ idonea accen
di corripit: pt stellaꝝ motus cursu suo excitare ignẽ et in
subiecta transmittere. Hoc vero nõ pt fieri. Quid: porro
vt aer vim igneã in ethera elidat: ex qua fulgor ardorue fit:
et stelle similis excursus. Ex hijs fulgoribus quedã in pre

ceps eunt similia ꝓsilientibus stellis: quedam certo loco ꝑ manent: et tantũ lucis emittunt vt fugẽt tenebras et diem representent donec cõsumpte alimento primũ obscuriora sint: deinde flamme modo que in se cadit ꝑ assiduam dimi nutionẽ rediguntur in nihilũ. Ex hijs quedam in nubibus apparent: quedã supra nubes: cũ aer spissus ignẽ quem pri or terris diu parauerat vsqȝ in sydera expressit hoꝝ aliquã nõ patiuntur moram: sȝ transcurrũt aut extinguuntur subinde qua reluxerant. Hij fulgores dicuntur: q: breuis facies illoꝝ et caudica est nec sine iniuria decidẽs. sepe eñ fulminum noxas ediderũt. Ab hijs tota videmus icta sine fulmine que asparsoplecta greci vocãt at quibus longior mora et fortior ignis est: motumqȝ celi sequens aut ꝓprios cursus agunt. cometas nostri putant de quibus dictũ est. Hoꝝ genera sȝ pagonie. lampades et cicharissie et alia oĩa quo rum ignis in exitu sparsus est. Dubium aũt inter hos po nantur trabes et phitie que raro sȝ vise. Multa eñ cõglo batione igniũ indigent cum ingens illoꝝ orbis: aliquan tum matutini amplitudinẽ solis exuperat. Inter hoc po nas licet: et qđ frequenter in hystorijs legimus: celũ ardere visum est. Cuius nonnũqȝ tã sublimis ardor est vt inter ip sa sidera videatur: nõnũqȝ tã humilis vt speciẽ lõginqui incen dij ꝓbeat. Sub Tiberio cesare cohortes in auxiliũ hostiẽ sis colonie cucurrerũt: tãqȝ cõflagrantis: cũ celi ardor fuis set ꝑ magnã ꝑtem noctȝ: parũ lucidus: crassi fumidiqȝ ig nis. de hijs nemo dubitat qñ habeãt flãmã quã ostendũt:

certa illis substantia ē. De prioribus querit. de arcu dico et coronis: an decipiant aciem et mēdatio cōstent: an illis quoq; verū sit qđ apparet. Nobis non placet in arcu aut coronis subesse aliqđ corporis certi: nihil em̄ iudicamus in speculis nisi fallaciā esse. Nihil aliud quā alienū opus mecientibus. Nō em̄ est in speculo qđ ostendit. Alioquin nō exiret. nec in alia protinus imagine abduceret: nec innumerabiles modo interirent mō exciperent forme. Quid ergo: Simulachra ista sūt: ⁊ inanis veroꝝ corpoꝝ imitatō Sūt queq; ipsa a quibusdā ita cōposita vt et hec possūt et detorquere in prauū. Nam vt dixi sūt specula que faciem prospicientiū obliquent. Sunt que in infinitum augeant vt humanum habitū excedant modūq; nostroꝝ corporum. ¶ Hoc loco volo tibi narrare fabellā vt intelligas q̄ nullum instrumentū irritande voluptatis libido cōtemnat et ingeniosa sit ad incitandū furorem suum. Hostius princeps quidā fuit obscenitatis vsq; in stenā producte. Hūc diuitem auarū sextertij milies seruū Diuus augustus indignū vindicta vindicauit: cū a seruis occisus esset: et tamen nō pronunctiauit iure cesum videri. Non erat ille tantūmodo ab vno sexu impurus: sz tam viroꝝ q̄ feminaꝝ auidus fuit. Fecitq; specula eius note: cuius modo retuli imagines lōge maiores reddētia in q̄bus digitus brachij mensurā ⁊ lōgitudinē et crassitudinē excederet. Hec aūt ita disponebat: vt cū virū ipse pateret aduersus oēs aduersarij sui motu in speculo videret: ac deinde falsa magnitudine ipsius mēbri tāquā vera gaudebat. in oībus quidē balneis

agebat ille delectū et apta mēsura legebat viros:ſʒ nichilo minus mendacijs quoqꝫ inſaciabile malū oblectat id ē nūc dic ſpeculū munditiaꝝ cā repertū. Feda dicta ſtʒ q̄ porten tū illud ore ſuo lacerandū dixerit feceritqꝫ: cum illi ſpecula ab oī pte opponerent᷑ vt ipſe flagitioꝝ ſuoꝝ ſpectator eſſʒ. Et q̄ ſecreta quoqꝫ cōſcia premunt᷑: et que accuſatus quiſ qꝫ feciſſe ſe negat. Nō in os tantū ſʒ in oculos ſuos ingere ret. At hercules ſtelera cōſpectū ſuū reformidāt. In pditis quoqꝫ et ad oē dedecus expoſitʒ tenerrima eſt oculoꝝ vere cundia. Ille aūt quaſi parū eſſʒ in audita ꝛ incognita pati oculis ſuis ad illa aduocauit nec quantū peccabat videre cōtentus: ſpecula ſibi p que flagitia ſua diuideret: diſpone retqꝫ circūdedit: ꝛ qꝛ nō tā diligenter intueri poterat: cū cō plexus erat et caput merſerat in genibuſqꝫ alienis obheſe rat opus ſuū ſibi p imagines offerebat. Speculabat᷑ illā libidinē oris ſui: ſpectabat ſibi admiſſos pariter in oīa vi ros. Nōnunq̄ꝫ inter marē ꝛ feminā diſtributus et toto cor pore paciēte expoſitus ſpectabat nefāda. Quid nā hō inpu rus reliquit qͥ in tenebris faceret: nō ptimuit diē. ſʒ ipſos cōcubitus portentuoſos ſibi ipſe oſtēdit: ſibi ipſe approba uit: Quid nō putes ī ipſo habitu voluiſſe pingi: Eſt aliq̄ etiā pſtitutis modeſtia et in illa corpa: pūblico obiecta lu dibrio: aliq̄d quo infelix pacientia lateat obtendunt: adeo quodā modo lupanar quoqꝫ verecundū eſt. At illud mon ſtrum obſtenitatē ſuū ſpectaculū fecerat: et ea ſibi oſtenta bat: q̄bus abſcōdendis nulla ſatis alta nox ē: ſimul inq̄t et virū et feminā pacior: nihilominus illa quoqꝫ ſupuacua

mihi pte alicuius cõtumelia marẽ exerceo. Omnia mẽbra stupris occupata sꝫ. Oculi quoqꝫ in ptem libidinis veniant: et testes eius tractoresue sint. Etiã ea que cõspectu corporis nõ positio summouit ante versentur: ne qs me putet nescire q̃d faciã. Nihil egit natura: q̄ humane libidini ministeria tam maligna dedit: q̄ alioꝝ animaliũ cõcubitus melius instruxit. Inueniam queadmodũ morbo meo et pociar et satisfaciã: quo nequitiã meã si ad nature modũ pecco. Id genus speculoꝝ circũponã mihi: q̄d incredibilẽ imaginis magnitudinẽ reddat. Si liceret mihi ad verum ista pducerẽ: q̄ nõ licet mendatio pascar. Obscenitas mea plus quã cupit videat et. pacientiã suam ipsa miretur. ¶ Facinus indignum: hic fortasse cito et antequã videret occisus est: ad speculũ suũ immolandus fuit. derideantur nũc phi: q̄ de speculi natura disserãt q̄ inquirant: quid facies vestra nobis: et quid in nos obuersa reddant. Quid sibi rerũ natura voluit: q̄ cum vera corpa edidisset: etiam simulachra eorũ aspici voluisset. Quorsum ptinuerit hanc comparare materiã excipiendarũ imaginum capacẽ Non in hoc scilicet vt ad speculũ barbam faciemqꝫ velleremus: aut vt faciẽ viri poliremus. In nulla re illa negotiũ luxurie cõcessit: sed primum oĩm: q̄ imbecilli oculi ad sustinendũ cominus solẽ ignoraturi erant: formam eius hebetato illũ lumine ostendit. quãuis eñi eum orientem occidẽtemqꝫ cõtemplari liceat: tamen habitum eius ipm qui verus est: nõ rubentis sed candida luce fulgentis nesciremus

nisi in aliquo nobis humore leuior. et aspici facilior occurreret. Preterea duorum siderũ occursum quo interpalari dies solet nõ videremus nec scire possemus q̃d esset: nisi liberius humi solis luneq̃ imagines videremus. Inuẽta sunt specula: vt hõ ipse se nosceret. Multi ex hoc cũ sequunt primo sui nunctiã. deinde et quoddã cõsilium: Formosus vt vitaret infamiã. Deformis vt sciret redimendũ esse virtutibus: quicq̃d corpi deesset. Juuenis. vt flore etatis admoueret. illud tẽpus esse discendi: et forcia audẽdi. Senex vt indecora carnis deponeret: et de morte aliq̃d cogitaret Adhoc rerum naturã facultatem nobis dedit nosmetipsos videndi. Fons cuiq̃ plucidus aut lene saxũ imaginẽ reddit. Uirgilius. Nup me in littore vidi cũ placidũ ventis staret mare. Qualẽ fuisse cultũ putas. Ad hoc speculũ se cernentiũ etas illa simplicior et fortuitis cõtenta nondum in viriũ benefitiũ detorquebat: nec inuentũ nature in libidinẽ luxumq̃ rapiebat: Primo faciem suã: quousq̃ casus ostendit: deinde cũ insitus sui mortalibus amor dulcem aspectum forme sue ea sepius faceret despexere: in quibus prius effigies suas viderãt postq̃ deterior populus subijt in ipsas terras se effossurus: ferrũ obruendũ primum in vsu fuit. et id hoĩes impune irruerẽt si solũ irruissent. Tũc demũ alia terre mala quorum leuitas aliud agentibus speciẽ suam obtulit: quam hic in poculo: ille me ire ad aliquos vsus comparatam vidit: et mox ꝓprie huic ministerio preparatus est orbis: nondum argenti nitor. sed fragilis vi

lisq3 materia. Tūc quoq3 cum antiqui illi viri inclite viue
rent satis nitidi: squalorem ope collectum aduerso flumine
eluerunt. Cura come capillū fuit: ac prominentē barbam
depectere. et in hac re quisquis sibi alteri operā dabat in
uicē. Coniugū quidē manu cernix illeque ē effundere olim
mos viris fuit attrectabaƚ. Sed illū sibi sine vllo artifice
formosi quaciebāt. non aliter quā iubam generosa anima
lia. Postea rerū iam pociente luxuria: specula totis paria
corporibus auro argentoq3 celata sunt. Deniq3 gemmis
adornata ⁊ poculū vnū: ex hijs femina cōstitit: qđ antiqua
rū dos fuit nō illa que publice dabaƚ imperatoꝝ paupe
rum filiabas. An tu existimas: ex auro nitidum habuisse
Scipionis filias speculū. cum illis dos fuisset es graue?
O pauptas felix: que tanto titulo locū fecit. Non fecisset
illis senatus dotē si habuissent. At quisquis ille fuit: cui
soceri loco senatus fuit. Intellexit se accepisse dotem: quā
fas nō esset reddere. Jam libertinoꝝ virgunculis in vnū
speculū non sufficit illa dos quā dedit ꝑ se Scipio. Pro
cessit em̄ molestius: paulatim opibus ipsis mutata luxuria
incrementum ingens vicia acceperunt Adeoq3 omnia in
discreta sunt ꝑuersissimis artibus: vt quicquid mundius
muliebris vocabaƚ sarcine viriles sint. Omnes dico etiā
militares. Jam speculum ornatus tantum causa adhibeƚ.
Nulli non vicio muneratio necessarium factum est.

Explicit liber primus.

De naturalibus.

Lucij Annei Senece cordubensis de naturalibus liber secundus feliciter incipit.

Omnis de vniuerso questio in celestia id est in sublimia ꝛ terrena diuiditur. Prima ps naturā syderum scrutatur: et magnitudinē: et formas igniū vel siderū: quibus mundus includitur. Solidū ne sit celū: ac firme cōcreteq̧ materie: an subtili tenuiq̧ nexu agatur: an agat et infra se sidera habeat: an in cōtextu sui fixa: queadmodum anni vices seruet: solē retro flectat: Cetera deinceps hijs similia. Scđa ps tractat inter celū terrāq̧ versantia. Hec sꝫ nubila: imbres: niues: et humanas mouentia tonitrua mētes. Quecūq̧ aer facit patiturue. Hec sublimia dicimus: qꝛ ediciora imis sꝫ. Tertia illa ps de agrꝭ: terris: arbustis satis querit. et vt iuriscōsultoꝝ ɓbo vtar. de oībus que solo cōtinentur. Qūo inquis de terraꝝ motu questionē eo posuisti loco: qūo de tonitruis fulgoribusq̧ dicturus es? Quia cū motus terre fiat spiritu. Spiritus āt sit aer agitatus. Et si subeat terras nō ibi spectandus est. Cogitur in ea sede in qua illum natura disposuit Dicā (qđ magis videbitur mirum) Inter celestia de terra dicendū erit. Quare inquis? qꝛ cum ꝓpria terre excutimus suo loco: vtrū lata sit et inequalis: et enormiter proiecta: an tota in formā pile spectet: et in orbem ptes suas agat. alliget aquas: an aquis alligetur: ipsa aīal sit: an inhers corpus. et sine sensu. plenū quidē spūs: sed alieni. Et cetera

huiusmodi quotiens manus venerint terram sequent. et imis collocabunt. At vbi queret quis terre sit situs: qua pte mundi subsederit: quomodo aduersus sidera celumq; posita sit. hec questio cedit superioribus: et vt ita dicam meliorem conditionē sequitur. ¶ Quoniam dixi de partibus in quas omnis rerū nature materia diuidit. Quedā in cōmune sūt dicenda. et hoc primum presumendū inter ea corpa. a quibus vnitas est aera esse. Quid sit hoc: et quare precipiendū fuerit scies si paulo altius repetiero & dixero aliquid esse cōtinuū. aliquid cōmissum. Cōtinuatio est ptium inter se nō intermissa cōiunctio. Unitas est sine cōmissura cōtinuatio: et duoꝝ interse cōiunctoꝝ corpoꝝ tactus. Nūquid dubiū: quin ex hijs corpibus q̄ videmus tractamusq;: q̄ aut sentiunt aut sentiunt: quedā sūt cōposita Illa cōstant: aut nexu. aut aceruatione: vtputa funis frumentum nauis. Rursus nō cōposita: vt arbor lapis. Ergo concedas oportet ex hijs quoq; que sensum effugiunt. Ceterū ratione prendunt esse: in quibusdā vnitatē corporum. Uides quō auribus tuis parcam. Expedire me poteram si philosophoꝝ lingua vti voluissem: vt dicerē vnita corpora. hoc cum tibi remittam: tu inuicem mihi refer gratiam. Quare. istud siquando dixero vnum: memineris me non ad numerū referre: sed ad naturā corporis: nulla ope externa: sȝ vnitate sua coherentis: ex hac nota corporum aer est. ¶ Omnia que in noticiam nostram cadunt vel cedere possunt mundus cōplectitur. ex hijs quedam eius sūt

ꝑtes: quedã materie loco relicte. Desiderat oĩs natura materiam: sicut ars oĩs que manu cõstat. Quid sit hoc apertius faciam. ꝑs em̃ nostri: manus: ossa: nerui: oculus: materia: succus recentis cibi iturus in ꝑtes. Rursus quasi ꝑs nostri est sanguis: qui tñ et materia est. Parat em̃ et alia ꝛ nihilominus in numero est eoꝝ: quibus totũ corpus efficitur. ¶ Sic mundi ꝑs est aer et quidẽ necessaria. hic est em̃ qui celũ terramqꝫ cõnectit: qꝛ ima ac summa sic separat vt tñ iungat. Separat qꝛ medius interuenit. Jungit quia vtriqꝫ ꝑ hoc inter se consensus est. supꝛa sedat quicq̃d accepit a terris. Rursus vim syderum in terrena transfundit. Quẽ sic ꝑtem mundi voco: vt animalia et arbusta. Nam genus animaliũ arbustorumqꝫ: ꝑs est vniuersi: qꝛ in cõsummatione vniuersi acceptũ: et qꝛ nõ est sine hoc vniuersum. Unũ aũt aĩal et vna arbor: quasi ꝑs est: qꝛ si perierit tamen id ex quo perit totũ est. Aer aũt vt dicebam et celo et terris coheret. Utriqꝫ innatus est. habet aũt vnitatẽ quicq̃d alicuius nature ꝑs ẽ. Nihil em̃ nascit̃ sine vnitate. ¶ Tertia ꝑs est mũdi et materia: Pars quare sit: nõ puto te interrogaturũ vt eque interroges quare celũ ꝑs sit. qꝛ scilicet non magis sine hac quã sine illa vniuersum esse ꝑt: qꝫ cũ ex hĩs vniuersum est. Ex quibus id est ex illo et illa alimenta animalibus omnibus satis: omnibus stellis diuiduntur. Hinc quicq̃d est virium singulis. Hinc ipsi mundo tam multa poscenti subministrantur. Hinc profertur quo sustineantur tot sydera tam exercitata auida ꝑ diem noc

temq̄ȝ. vt in operezita et in pastu. Et omniū quidem reꝝ naturā quantum in nutrimentū sui satis sit apprehendit. Mundus āt quantū in eternū desiderabat inuasit. Pusillum tibi exemplū magne rei ponā. Qua tantum cōplectuntur humoris: quantū ad effectū animalis exituri sat est. ¶ Aer cōtinuus ratione terre est: et sic appositus. vt statim ibi futurus sit vnde illa discessit. Pars est tocius mūdi: sꝫ idem tñ quicquid terra in alimentū misit recipit: vt scꝫ materia nō ps intelligi debeat. Ex hoc oīs incōstantia tumultusq̄ȝ est: Hūc quidā ex distātibus corpusculis vt puluerē ferūt plurimūq̄ȝ a vero recedunt. Nunq̄ȝ eñ cōtexti nisi p vnitatē corpis visus est: cū ptes cōsentire ad intensionē debeāt ⁊ cōferre vires. Aer autē si in athomos diuidit̃ sparsus ē. Teneri ꝓo disiecta nō possunt. Intēsionē aerꝫ ostēdunt tibi inflata nec ad ictū cedentia. Ostendent pondera per magnū spaciū ablata gestante vēto. Ostendent voces que remisse clareq̄ȝ stꝫ prout aer se cōtitauit. Quid eñ est vox: nisi intēsio aerꝫ vt audiat̃ lingue formata pcussu Quid cursus et motus oīs: nonne intenti spiritus opera stꝫ. Hic facit vim: et velocitatem neruis currentibus. Hic cum vehementer concitatus ipse se torsit arbusta: siluasq̄ȝ conuoluit: et edificia tota corripiens in altum frangit. Hic mare per se languidum et iacens incitat. Ad minora veniamus. Quid enim sine intensione spiritus cantus est. cornua et tube et ea que aliqua pressura maiorem sonitum. reddunt q̄ȝ qui ore reddi potest: Nonne aeris intensione

ptes suas explicãt: Cõsideremus q̄ȝ ingentem vim p occul tum agãt paruula admodꝫ semina: et quoꝝ exilitas in cõ missura lapidũ locũ inueniat intantũ coalescant: vt ingen tia saxa trahãt: et in momẽta dissoluãt scopulos rupesq̄ȝ radices in terra minutissime ac tenuissime scindũt. Hoc quid est aliud q̄ȝ intensio spiritus: sine qua nil valide et cõtra quã nil validius est. ¶ Esse ãt vnitatem in aere: vel ex hoc intelligi pt: q corpora nostra inter se coherẽt. Quid enĩ aliud est qđ tenet ea q̄ȝ spiritus: Quid est aliud quo animus noster agitat: Quis est illi motus: nisi intensio: Que intẽsio: nisi ex vnitate: Que vnitas nisi hoc esset in aere: Quid aũt producit fruges et segetẽ inbecillam. ac vi rentes erigit arbores ac distendit in ramos aut in altũ eri git q̄ȝ spiritus intẽsio et vnitas. Quidam aera discerpunt et in pticulas deducũt: ita vt illi inane pmisceant. Argu mentũ aũt existimant nõ pleni corporis sed multũ vacui habentis: q auibus in illo tã facilis motus q maximis minimisq̄ȝ p illum transcursus est. Sed falluntur. Nã aqua rum quoq̄ȝ similis facilitas est: nec de vnitate illaꝝ dubiũ est: que sic corpora accipiũt: vt sp in contrariũ acceptis re fluant. Hãc nostri circũstantiã. Greci aũt peristos appel lant. que in aere quoq̄ȝ sicut in aqua fit. circũstat enim omne corpus aquo impellitur. Nichil aũt opus erit manis aut mixto: sed hoc alias. Nũc aũt esse quandã in rerum natura vehementiam: magnosq̄ȝ impetus est colligendũ. Nihil enĩ nisi intensione vehemẽtius est: et tamẽ me her

cule p aliud nihil intendi poterit nisi p semetipsum fuerit intentũ. Dicimus eñ eodẽ modo nõ posse quicq̃ ab alio moueri: nisi aliquid fuerit mobile ex semetipso. Quid autẽ est qd magis credit ex semetipso habere intensionem q̃ spiritus hũc intendi quis negabit: cũ viderit iactari terrã cũ montibus: tecta: murosq̃ plures et magnas cũ populis vrbes: cũ totis maria littoribus: Ostendit intensionẽ spiritus velocitas eius et diductio. Oculus statim p multa milia aciẽ suam intendit. vox vna totas vrbes simul p cutit: lumẽ nõ paulatim prorepit: s simul vniuersis infunditur rebus: Aquã autem sine spiritu queadmodum posset intẽdi: Nũquid dubitas quin sparsio illa que ex fundamentis medie arene crescens in summã altitudinẽ amphitheatri puenit: cum intensione aque fiat: Atqui vero nec manus: nec vllũ aliud tormentũ siue instrumentũ aquã poterit mittere aut agere q̃ spiritus. Huic se cõmodat: hoc inserto et cogente attollit. cõtra naturam suã multa conat et ascendit nata defluere: Quid nauigia sartina depressa parum offendũt: nõ aquã sibi resistere quominus merganturs spiritum: aqua eñ cederet: nec posset pondera sustinere nisi ipsa sustineretur. Discus ex loco superiore in piscinam missus: nõ descendit sed resilit queadmodum nisi spiritu referiente: vox aũt qua ratione parietum munimenta transmittitur nisi q̃ solido aere inest qui sonum extrinsecus missum et accepit et remittit: scilicet non aperta tan

tum intendens sed etiam abdita et inclusa. Quid illi facere expeditũ est: quia nusq̃ diffusa: sed per ea ipsa quibus se parari videtur coit secũ. Interponas licet muros et mediam altitudinē montium per omnia ista prohibetur nobis esse peruius non sibi. Id enim intercludit tantum per quod illud nos sequi possumus. Ipse quidē transit per ipsum quod scindit et media nō circũscindit. tamen et vtrũq̃ cingit: sed permeat ab ethere lucidissimo aer in terram vsq̃ diffusus agilior quidem: tenuior et altior terris: nec minus aquis. Ceterum ethere spissior grauiorq̃ frigidus per se et obscurus lumen illi calorq̃ alimentum est: sed per omne spaciũ sui similis non est. mutatur enim a proximis. Summa pars eius est siccissima calidissimaq̃: et ob hoc etiam pertenuissima: propter viciniam eternorum igniũ: et illos tot motus siderum: assiduumq̃ celi circũactum: Illa pars ima et vicina terris densa. et caliginosa est. quia terrenas exalationes receptat. Media pars temperatior: si summis imisq̃ cōferas quātum ad sinceritatem tenuitatemq̃ pertinet. Ceterum vtraq̃ parte frigidior. Nam superiora eius: calorem vicinorum syderum sentiunt: inferiora quoq̃ tepent. primum terrarum halitu qui multum secum calidi affert. Deinde quia radij solis replicantur et quousq̃ redire potuerunt reduplicato calore benignius fouent. Deinde etiam illo spiritu: qui omnibus animalibus: arbustisq̃ ac satis calidus est. Nihil enim viueret sine calore. Adijce nunc ignes: non tantũ manu factos et certos: sed opertos terris: quorum aliqui crupe

runt innumerabiles: in abscondito flagrant et obscuro semper. Hec tot partes eius fertiles rerum habent: et ali quid temporis: Quoniam sterile est frigidum: Calor aūt gignit. Media ergo pars aeris ab hijs submota in fri gore suo manet. Natura em̄ aeris frigida est. Qui cum sic diuisus sit: iam sui parte maxima varius et inconstans et mutabilis est. Circa terram plurimum audet: plurimū patitur exagitat et exagitatur: Nec tamen eodem modo to tus afficitur: sed aliter alibi ac partibus inquietatus est ac turbidus. Causas aūt illius mutationis et inconstan tie alias terra prebet: cuius positiones huc aut illo verse magna ad aeris tempericm momēta sūt: alias syderū cur sus. Ex quibus soli plurimū imputes. Illū sequitur an nus ad illius flexū hijems estatesq₃ vertuntur. lune proxi mum ius est. Sed et cetere quoq₃ stelle nō minus terre na quam incūbentem spiritum terris afficiūt: et ortu suo occasuue cōtrario modo frigora modo imbres aliasq₃ ter raꝝ iniurias. turbine mouent. Hoc necessarium fuit pre loqui dicturo de tonitruo fulminibus ꝛ fulgurationibus Nam quia in aere fiunt: naturam eius explicare oporte bat: quo facilius appareret qnid facere aut pati posset.

¶ Tria suut ergo que accidunt: fulgurationes fulmina ꝛ tonitrua: que vna facta serius audiuntur: fulguratio oste̅ dit ignem. fulminatio emittit. Illa vt ita dicam cōmina tio est et conacio sine ictu. Ista iaculatio cum ictu. Que dam sunt ex hijs de quibus inter nos cōuenit: quedam

in quibus diuerse sententie sunt. Cõuenit vel omnia ista in nubibus et e nubibus: etiam nunc conuenit et fulgurationes fieri et fulminationes: aut igneas esse aut ignei spiritus. Ad illa nunc transeamus in quibus lis est: quidã putant ignem esse in nubibus. quidam ad tempus fieri nec prius esse q̃ȝ mitti. Nec inter illos quidem q̃ ꝑperẽt ignem cõuenit. Alius enĩ aliunde illũ colligit. Quidam autem radios solis intercurrentis recurrentisq̃ȝ sepius in se relatos ignem excitare dicit. Anaxagoras vero ait illũ ex ethere distillare. et ex tanto ardore celi multa decidere que nubes diu inclusa custodiant. Aristoteles multo ante ignem colligi nõ putat: sed eodem momẽto exilire quo fiat. Cuius sententia talis est. due ptes in imo iacent: terra et aqua: vtraq̃ȝ ex se reddit aliquid. Terreus vapor siccus est et fumo similis: qui ventos tonitrua et fulmina facit. aquarũ halitus humidus est: et in imbres et niues cadit. Sȝ siccus ille terrarũ vapor in ventis origo est q̄ coaceruatus est. Cum coitu nubiũ vehementer a latere eliditur. Deinde vt latius feriat nubes proximas. hec plaga cum sono incutitur: qualis in nostris ignibus redditur: cũ flamma vicio lignorũ virentium crepat: Et illic spiritus habens aliquid humidi secum: conglobatusq̃ȝ rumpitur flamma. Eodem modo spiritus ille quem paulo ante exprimi: collisis nubibus dixi impactus aliis non rumpi: nec exilire silentio potest. Dissimilis autem crepitus fit ob dissimilem impactionem nubium. Quare alie maiorem sonitum

habent: alie minorem. Ceterũ illa vis expressi spiritus ig nis est: qui fulgurationis nomẽ habet: leni impetu accen sus et vanus: Ante aũt videmus fulgorẽ q̃ sonũ audia mus: q2 oculoꝝ velocior est sensus et multũ aures antece dit. ¶ Falsam aũt esse opinionẽ eoꝝ qui ignem in nubi bus servãt p multa colligi p̃t. Si de celo cadit q̃uo non quotidie fit cum tantundẽ illic sp ardeat: Deinde nulla ra tione crediderim: quare ignis quẽ natura sursum vocat defluat. alia eñ cõditio nostroꝝ igniũ est: ex quibus favil le cadũt: que ponderis secũ aliquid habent. Ita nõ descẽ dit ignis. sed precipitat᷑ et deducitur. Huic simile nihil ac cidit in igne purissimo: in quo nihil est q̃d deprimat᷑. Aut si nulla ps eius deciderit in periculo totus est: q2 totum p̃t accidere q̃d p̃t carpi. Deinde illud quod quotidie levi tas cadere prohibet: si illud in abditu suo tenet grave: q̃uo illic esse potuit unde caderet: Quid ergo: Nõ aliqui ignes in inferiora ferri solẽt: sicut hec ipsa de quibus querimus fulmina. Fato eñ nõ eunt: sed ferunt᷑. Aliqua illos poten tia deprimit que nõ est in ethere. Nihil eñ iniuria illic co gitur: nihil rumpit᷑: nisi preter solitũ evenit. Ordo reꝝ est et expurgatus ignis in custodia mũdi: summas sortitus oras: operas pulcherrime circuit. hinc discedere nõ p̃t Sz ne ab extremo cõprimi q2 in ethere nullus incerto quidẽ corpore locus est. Certa eñ et ordinata non pungnant. ¶ Vos inq̃ dicitis: cũ causas stellaꝝ transvolantiũ reddi tis posse aliquas ptes aeris ad se trahere ignem ex ethere

decidentē ex hijs superioribus ardere ac sic accendi. Sed plurimū interest vtrū aliquis dicat ignē ex ethere decidere Quod natura nō patitur: vt liceat ex ignea vi calorē in ea que subiecta sīt transilire. Non em̄ illinc ignis cadit ꝙ nō potest fieri: sed hic nascit᷑. Uidemus certe apud nos late incendio pua gante quasdā insulas: q̄ꝫ diu cōcaluerunt: ex se cōcipere flāmam. Itaqꝫ verisimile est in aere summo q̄ naturam rapiendi ignis habet aliquid accendi calore ethe ris suppositi. necesse est em̄ vt et vnus ether habeat aliquid veri simile: ꝛ summus aer non sit dissimilis imo etheri. qꝛ nō fit statim ex diuerso in diuersum transitus. Paulatim ista cōfinio vim suam miscent ita: vt dubitare possis: an aer: an hoc ether sit. ¶ Quidā ex nostris existimāt aera cū ignis et aqua mutabilis sit: non detrahere aliunde causas flammaꝝ nouas. ipse em̄ se mouēdo accendit. et cōdensos compactosqꝫ nubium sinus dissipat: necessario vastum in tam magnoꝝ corpoꝝ diruptione reddit sonū. Illa porro nubium difficulter cedentiū pugna: aliquid cōfert ad con citandū ignem. Sic quemadmodū ferro aliquid manus ad secandum confert: sed secare ferri est. ¶ Quid ergo in ter fulgurationem et fulmen interest ꝰ dicam. Fulguratio est late ignis explicitus. Fulmen est coactus ignis impetu iactus. Solemus duabus manibus. inter se iunctis aquā concipere et cōpressa vtrinqꝫ palma: in modū simphonie exprimere. Simile quiddam et illic fieri puta. Nubium inter se cōpressarum angustie medium spiritum emittunt:

Ex hoc ipso inflammant ac tormenti modo eijciunt. Nā baliste quoqȝ et scorpiones tela cū sono expellūt. ¶ Quidam existimāt ipsum spiritum ꝑ frigida atqȝ humida ineuntem sonū reddere. Nam ne ferrū quidem ardens silentio extinguitur: sed in qua feruens massa descendit: cū multo murmure extinguitur: Ita vt anaximenes aijt: Spiritus incidens nubibus tonitrua edit: et deinde cū luctatur: ꝑ obstantia et intercisa vadere ipsa ignē fuga accendit. Anaximandrus oīa ad spiritū retulit. Tonitrua inquit stȝ nubis icte sonus. Quare inequalia stȝ: Quia ⁊ ipse ictus inequalis est. Quare et sereno tonat: Quia tunc et ꝑ cursum et sic cū aera spiritus prosilijt. At quare aliqñ non fulgurat et tonat: qꝛ tenuior ⁊ infirmus spiritus qui in flammā nō valuit in sonū valuit. Quid est ergo ipsa fulguratio: aeris diducentis se corruentisqȝ iactatio: languidū ignē: nec exiturum aperiens. Quid est fulmen. Atrioris densiorisqȝ spiritus cursus. Anaximādrus ait oīa ista sic fieri: vt ex ethere aliqua vis in inferiora descendat. Ita ignis impactus nubibus frigidis sonat. At cū illas interscindit fulget: et minor vis igniū: fulgurationes facit. maior fulmina. Diogenes appollimates ait. Quedā tonitrua igne. quedā spiritu fieri. Illa ignis facit q̄ ipse antecedit et nūciat. Illa spiritus que sine splēdore crepuerūt vtrūqȝ sine altero fieri: et esse aliqñ cōcedo: ita tamē: vt nō discreta illis potestas sit sȝ vtrūqȝ ab vtroqȝ effici possit. Quis negabat spiritum magno impetu lapsum cū efficit sonū effecturū et ignem:

Quis ꝛ hoc non cōcedat aliqñ ignē quoqꝫ rumpere posse nubes et nō exilire: si plurimarū aceruo nubiū cum paucas precidisset oppressus est: Ergo et ignis ibit in spiritū: pdetqꝫ fulgorē et speciē dum secuta in terra incēdet. Adice nūc q necesse est vt impetus fulminis: et premittat spiritus et agat ante se et a tergo trahat ventū cū tam vasto ictu aera inciderit. Itaqꝫ ante oia q̄ feriantur intremiscēt vibrata vento quā ignis añ se pressit. Dimissus nunc preceptoribus numerus incipimus p nos moueri: ꝛ a cōfessis transimus ad dubia. Qui em̄ cōfessi sꝫ fulmē ignē esse: et eque fulgurationem: que nihil aliud est q̄ flāma futura. fulmē si plus viriū habuisset. nō natura ista sꝫ impetu distāt. esse illū ignē calor ostendit: qui si nō esset ostēdit effectus. Magnoꝝ em̄ sepe incendioꝝ causa fulmē fuit. Silue illo cremate et vrbium ptes: etiā que nō pcussa sunt: tamen adusta cernunt: Quedam vero velut fuligine colorantur. Quid q oibus fulguratis odor sulphureus est. Ergo et vtrāqꝫ rem ignē esse cōstat: vtrāqꝫ rē inter se meando distare. Fulguratio est fulmē nō terras vsqꝫ perlatū. Et rursus licet dicas fulmē esse fulgurationes vsqꝫ in terras perductas. nō ad exercendū verba hoc diutius ptracto sed vt ista cognata esse: et eiusdē note ac nature probem: Fulmē est quiddam plus q̄ fulguratio. vertamus istud. Fulguratio est bene fulmen: Quoniam constat esse vtrāqꝫ rem ignē: Uideamus quēadmodū apud nos fieri soleat ignis. Eadem em̄ ratione et supra fit duobus modis. Uno si exer

citantur sicut ex lapide. altero si attritu invenitur: sicut cū duo ligna inter se diutius trita sūt. nō ois hec tibi materia prestabit: sz idonea eliciendis ignibus: sicut laurus hedere. et illa in hunc vsum nota pastoribus. Potest ergo fieri vt nubes quoqꝫ ignē eodem modo vel ꝑcusse reddant vel attrite. Videamus quātis procelle viribus ruant: quanto vertantur impetu turbines. Id in quo tormentū obuium fuit dissipatur ꝛ rapit̄: et longe a loco suo proijcit̄. Quid ergo mirū si tanta vis excutit vel aliūde vel sibi. Vides eñ quantum feruorem sensura corpora sūt hoꝝ transitu trita vita exanimata. Nihil tamen tantū in hijs debet credi ac in vi siderum: quoꝝ ingens et cōfessa potentia est. Sed fortasse nubes quoqꝫ in nubes incitate fremente vēto: et leuiter vrgente ignē euocabūt q̄ explendescat nec exiliat. Minore eñ vi ad fulgorandū opus est q̄ꝫ ad fulminandū superioribus colligimus: in quātum feruorē quedā astricta ꝑducentur. Cum āt aer mutabilis in ignē maximis viribus suis in ignē versus est. atterat̄ credibile est et verisimile ignē caducū excuti et cito interiturū: qꝛ nō ex solida materia oritur: nec in qua possit cōsistere. Transit itaqꝫ: tantū qꝫ hꝫ more quātum itineris et cursus sine alimento cōiectus est. Quō inquis cū dicatis hanc ignis esse naturā vt petat superiora: fulmē tamen terrā petit: aut falsum est qđ deinde dixistis. Est eñ illi eque sursum iter atqꝫ deorsum. Utrūqꝫ verum ꝑt esse. Ignis eñ natura in verticē surgit. Et si nihil illū prohibet ascendit. Sicut aque natura de

fertur. Si tamen aliqua vis accessit que illam incontrariũ circũ ageret illo intenditur: vnde et imbre deiecta est. Fulmen aũt eadem necessitate qua excutitur: In hijs ignibus accidit quod arboribus: quarũ cacumina si tenera sũt ita deorsum trahi possunt vt etiã terrã attingant: sed cum ꝑmiseris in locũ suum exilient. Itaqꝫ nõ est ꝙ eam spectes cuiusqꝫ habitum: qui illi nõ ex voluntate est. Si ignem ꝑmittis ire quo velit: celũ id est leuissimi cuiusqꝫ sedem repetet. vbi eñ aliquid est qđ eũ ferat: et ab impetu suo attrahat: id non natura sꝫ seruitus eius fit. Dicis inquit nubes attritas edere ignẽ cum sint humide immunde. quõ ergo possunt gignere ignem. quẽ nõ magis veri simile est ex nube ꝙ̃ ex aqua generari. Ignis qui nascitur primum in nubibus nõ est aqua sꝫ aer spissus ad gignendã aquã preparatus nondum in illã mutatus: sed iam pronus et vergens. Nõ est ꝙ eã extimes tunc colligi sꝫ effundi. Simul fit et cadit. Deinde si cõcessero humidã esse nubem cõceptis aquis plenã nihil tñ prohibet ignẽ ex humido quoqꝫ educi: immo ex ipso (qđ magis mireris) humore. Quidã negauerũt in ignem quicꝙ̃ posse mutari: priusꝙ̃ mutatũ esset in aquã. Põt ergo nubes salua quã continet aqua: ignẽ ꝑte aliqua sui reddere: vt sepe aliqua ꝑs ligni ardet alia sudet. Nec hoc dico nõ cõtraria inter se ista eẽ et alterũ altero perimi. Sed vbi valentior ignis ꝙ̃ humor est vincit. Rursus cũ copia humoris exuperat. tũc ignis sine effectu ẽ. Itaqꝫ nõ ardẽt virentia. Refert ᵹ quãtum aque

sit:exigua eñ vis nõ resistit:nec ignem impedit. Quid ni?
Auo⁊ nostro⁊ memoria:vt possidonius tradit cũ insula
in egeo mari surgeret: spumabat interdiu mare et fumus
ex alto ferebať. Nam demũ pdebat ignẽ nõ cõtinuũ sȝ ex
interuallis emicantẽ fulminũ more. Quociens ardor infe
rius iacẽtis superũ pondus euicerat. Deinde saxa reuolu
ta rupesq3 ptim illese: quas spũs añq̃3 verterek expulerat
ptim exese et in leuitatẽ pumicis verse. Nouissiue cacumẽ
exusti mõtis emicuit. Postea altitudine adiectũ et saxum
illud in magnitudinẽ insule creuit. Idẽ nostra memoria.
Ualerio asiatico consule iterũ accidit. Quorsus hoc retu
li? vt appareret nõ extinctũ ignẽ mari supfuso:nec impetũ
eius grauitate ingentis vnde prohibitũ exire. Ducento⁊
passuũ fuisse altitudinẽ Asclepiadotus possidonij auditor
tradidit:p quã diruptis aquis ignis emersit. Quod si im
mensa aqua⁊ vis ex imo subeuntẽ vim nõ potuit opprime
re. quãto minus in ea extinguere ignem poterit nubiũ te
nuis humor et roscidus. Adeo res ista nõ habet illam mo
ram que cõtra causas igniũ sit:quos non videmus emica
re nisi impendente celo. serenũ siue fulmẽ est. Non habet
istos motus dies purus nec nox quidẽ nisi obscura nubi
bus. Quid ergo? Nũ aliqñ etiã apparẽtibus stellis:⁊ nocte
trãquilla fulgurat? Sȝ scias licȝ nubes illic esse vnde splẽ
dor effertur: quas videri a nobis terra⁊ tumor nõ sinit.
Adijce nũc qð fieri pt vt nubes sũme et humiles attritu
suo ignẽ reddãt q̃ in superiora expressus pte sincera puraq3

celi visaē:sed fit insordida. Tonitrua distinxere quidã ita vt dicerent vnũ esse genus:cuius sit graue murmur:quale terraꝝ motũ antecedit clauso vento fremente. hoc q̃uo il lis videatur fieri dicã. cum spiritũ inter se clausere nubes in cõcauis ptibus eaꝝ volutatus aer similem mugitibus sonũ raucũ et equalem et cõtinuũ. Itaq; vbi etiã illa regio humida est exitũ claudit. Ideo huiusmodi tonitrua ventu ri prenuntia imbris st̄. Aliud genus est acre q̃d acerbum mage dixerim q̃ sonũ qualẽ audire solemus cũ sup caput alicuius dirupta vesica est. Talia eduntur tonitrua cũ glo bata dissoluitur nubes:et spiritũ quo distenta fuerat emit tit. Hoc ꝓprie fragor dicitē:subitus ⁊ vehemens. Quo edi to cõcidunt hoĩes et exanimanē. Quidã vero viui stupent et in totũ sibi excidunt. Quos vocamus attonitos:quoꝝ mẽtes sonus ille celestis loco repulit. Hoc fieri illo quoq; mõ põt vt incursus aere caua nube et motu ipso extenua tus diffundatur: Deinde cũ maiorẽ sibi locũ querit a qui bus inuolutus est sonũ patitur. Quid aũt? Nam quẽad modũ illise manus inter se plausum edunt sic illisaꝝ inter se nubiũ sonus p̃t esse magnus q: magna cõcurrũt inter se ¶ Uidemus inq̃t nubes impingi motibus nec sonũ fieri Primũ oĩm non quocũq; mõ impulse st̄ tonant:s; si apte st̄ et cõposite ad sonũ edendum. Aduerse inter se manus collise non plaudũt:s; palma cum palma collata plausum facit. Et plurimũ interest vtrũ caue cõcuciantur. an plane et extente. Deinde nõ tantũ nubes ire oportet s; agi mag

na vi et procellosa. Etiā mons nō scindit nubē sz digerit et ꝓpriam quāq3 ꝑtem eius soluit. Nec vesica quidē quocū q3 mō spiritū sonat. Si ferro diuisa est sine vllo auriū sen su exit. Rumpi illā oportet vt sonet non secari. Idē de nu bibus dico. Nisi multo impetu dissolute nō sonāt. Adijce nunc q̄ nubes in monte aere non franguntꝰ. sed circūfun duntur in aliquas ꝑtes montis arboris ramos frutices aspera saxa et eminentia. Et ita discutiuntꝰ ꝛ si quē habēt spiritū et multifariā emittuut: qui nō vniuersus erumpit et crepat. Hoc vt scias: ventus q̄ circa arborē fundiꝰ sibi lat non tonat. lato vt ita dicā ictu: et totum globum semel dissipante opus est vt sonitus erūpat: qualis auditur cū tonat. ¶ Preter hec natura aptus est aer ad voces. Quid ni cū vox nihil aliud sit q̄ȝ ictus aer. Debent ergo nubes vtrinq3 inseri et caue et intente. Uides eñ quāto calidio ra sit vacua q̄ȝ plena: quāto intenta quā remissa. Itē tym pana et cimbala sonant q2 illa repugnantē ex vlteriore ꝑte spiritū pulsant. Hec ad ipsum aerem acta nisi cōcauo nō tinniunt. Quidā inter quos Asclepiadotus est iudicāt sic quorundā quoq3 corporū concursu tonitrua et fulmina ex cuti posse. Ethna aliqñ multo igne abundauit. Ingentē vim arene vrentis effudit. Inuolutus est dies puluere po pulosq3 subita vox interruit. Illo tempore aiunt tūc pluri ma fuisse tonitrua et fulmina. Que cōcursu aridoꝝ corpo rū facta sit: non nubiū: quas verisimile est. in tanto ardore aeris nullas fuisse. Aliquādo Cambises ad Ammonē misit

exercitum quem arena austro mota et more niuis incidens
texit. Deinde obruit. tūc quoq₃ verisimile est fuisse tonitruū
fulminaq₃ attritu arene sese affricantis. Non repungnat
ꝓposito nostro ista opinio. Diximus em̄ vtriusq₃ nature
corpus efflare terras: et sicci aliq̄d et humidi in toto aere
vagari. Ita si quid tale interuenit nubem facit solidiorē
crassioremq₃: q̄₃ si tantum simplici spiritu intexeret. Illa
frangi p̄t et edere sonū. Ista que dixi siue incendijs vapo
rātibus aera repleuerit siue ventis terras vertentibus ne
cesse est nubem faciat anteq̄₃ sonū. Nubes aūt tam arida
quā humida esse censetur. Est aūt nubes vt diximus spis
situdo aeris crassi. Ceterū mira fulminis si intueri velis
opera sꝫ nec quicq̄₃ dubij relinquentia quin diuina insit
illis et subtilis potentia. Loculis integrꝫ ac illesis cōflatur
argentū. Manente vagina gladius liquescit. Et in viola
to ligno circa pila ferrum omne distillat. Stat fracto do
leo vinū: nec vltra triduū rigor ille durat. Illud eque inter
annotanda ponas. Licet ꝙ et hominū et ceteroꝝ anima
liū que icta sꝫ: caput spectat ad exitū fulminis ꝙ oīum ꝑ
cussaꝝ arboꝝ contra fulmina bastilia surgūt. Quid ꝙ ma
loꝝ serpentiū et alioꝝ animalium: quibus mortifera vis
inest cū fulmine icta sꝫ: Venenū omne cōsumit. Unde in
quit scis: in venenatis corporibus ꝟmis nō nascit. Fulmi
ne icta inter paucos dies ꝟmināt. Quid ꝙ futura porten
dūt: nec vnius tantū aut alterius rei signa dāt. sꝫ sepe lon
gū fatoꝝ sequētiū ordinē nunciant. Et quibusdā certꝫ cui

dentibus lōgeqꝫ clarioribus q̄ꝫ si scriberenť. Hoc aūt inter nos et tuscos quibus sūma ꝑsequendoꝝ fulminū est scia interest: nos putamus ꝙ qꝛ nubes collise sūt: ideo fulmina emittāt. ipsi existimāt nubes collidi vt fulmina emittantur. Nā cum oīa ad deū referāt in ea sūt opinione tāq̄ꝫ non qꝛ facta sūt significant: sed qꝛ significatura sūt fiant. Eadem tamē ratione fiunt siue illis significare ꝓpositū est: siue consequēs. Q̄uo ergo significāt nisi a deo mittantur? Q̄uo aues nō in hoc mote vt nobis occurrerent dextrū auspicium si nistrūue fecerūt. Et illas inquit deus mouit. Nimis illū ociosum et pusille rei ministrū facis: si alijs somnia: alijs cetera disponit. Ita nihilominus diuina ope geruntť. Si adeo penne auiū reguntť: nec pecudū viscera sub ipsa securi formanť. Alia rōne fatoꝝ series explicatus indicia venturi vbiqꝫ premittēs ex quibus nobis quedā familiaria quedam ignota sūt, quicq̄d sit alicuius rei future signū est. fortuita et sine ratione vaga diuinationē non recipiunt. Cuius rei ordo est: etiā predictio est. Cur ergo aquile hic honor datus ē vt magnaꝝ reꝝ faceret auspicia? Aut coruo: aut paucissimis auibus: et ceteraꝝ sine presagio vox est? Quia quedā in artē nō dum redacta sūt. Quedā vero ne redigi quidem possunt ob nimiū remotā cōuersationē. Ceterū nullū aīal est: qđ nō motu et occursu suo predicet aliq̄d. Non oīa scꝫ: sed quedā notanť. Auspiciū est obseruantꝫ. Ad eū itaqꝫ ꝑtinet q̄ in eū dixerit animū. Ceterū ⁊ illa q̄ pereunt. Quinqꝫ stellaꝝ potestates caldeoꝝ obser

natio excepit. Quid tu tot milia syderū iudicas sine cā lu cere? Quid ē porro aliud qđ errorē incuciat peritis nata liū: q̄ꝙ paucis nos sideribus assignāt: cū oīa q̄ supra nos sīt ptem sibi nostri vendicēt? Submissiora in nos ꝓprius vim suā dirigent: et ea que frequētius mota aliter nos: ali ter aīalia prospiciunt. Ceterū et illa q̄ aut immota sīt: aut ꝓpter velocitatē vniuerso mūdo parēt immotis similia: nō extra ius dominiūq̄ꝫ nostri sīt. Aliud aspice ⁊ distributis rē efficis tractas. Nō magis aūt facile est scire ꝙ possint q̄ꝫ dubitari debet an possint. Nūc ad fulmina reuertamur quoꝝ ars in tria diuidit̄. Queādmodū exploremus. Quē admodū interp̄temur. Queadmodū exoremus. Prima ps ad formulā spectat. Scđa ad diuinationē. Tertia ad ꝓpi ciādos deos: quos bona rogare oportet: mala deprecari: Rogare vt ꝓmissa firmēt: precari vt remittāt minas. Sū mā esse vim fulminū iudicāt. q̄ q̄cq̄d alia portendūt inter uētus fulminis tollit. Quicq̄d ad hoc portendit̄ fixum ē: nec alterius ostenti significatiōe minuit̄. Quicq̄d exta: quic q̄d aues minabunt̄: scđo fulmīe abolebit̄. Quicq̄d fulmīe denūctiatū: nec ext̄ꝫ: nec aue cōtraria refellit̄. In quo mihi falli vident̄. Quare? Quia veris verius nihil est. Si aues futura cecinerūt. non p̄t hoc auspiciū fulmine irritū fieri. Aut si potest non futura cecinere. Non em̄ nunc auem cō paro et fulmē: sed duo veri signa: q̄ si vnū significāt paria sīt. Itaq̄ꝫ q̄ fulminis interuentus summouet extoꝝ vel au gurum iudicia: male inspecta: male obseruata auguria sīt.

Non eni refert vtrius rei spes maior vel potentior natura sit sed vter res veri attulit signu quantu ad hoc par e. Si dicas flame vim maiore esse q fumi: no mentieris. Sz iudicandu an in igne ide valet flama qd fumus. Itaq h dicut quoties exta aliud significabut. aliud fulmina: fulminu erit autoritas maior: fortasse cosentia. sed hoc dicut. Quauis altera signa veru predixere. fulminis ictus priora deleuit. et ad se fidem traxit: falsum est. Quare? quia nihil interest: q multa auspicia sint. fatu vnum est. Quod si bene nec primu auspicium intellectum est. secundo no interit. Ita dico. no refert an aliud sit p qd querimus: quonia de quo querimus id est fatum fulmine mutari non pt. Quid ni? Nam fulmen ipsum fati ps est. Quid ergo expiationes: procurationesq quo non ptinent si immutabilia st fata pmitte mihi illam rigida sectam tueri eoru qui excipiunt ista: et nihil aliud esse existimat fata q egre mentis solatia Aliter ius suu pagunt. nec vlla comouent prece. non misericordia flectuntur: non gratia. seruant cursum irreuocabilem. ingesta et destinata fluunt. Queadmodu rapidoru aqua torrentium in se non recurrit: nec moratur quidem q: priorem superueniens precipitat. sic ordine fati eterna series regit. cuius homo prima lex est stare decreto. Quid eni intelligis fatum: existimo necessitate reru omniu actionuq qua nulla vis rupat. hanc sacrificijs: et capite niuee agne exorari iudicas diuina no nosti: sapientis quoq viri sententia negatis posse mutari: Tanto magis deicu sapiens

quid sit optiuuũ in presentia sciat. illius diuinitati omne presens sit: agere tamẽ: nunc eorum volo causam: qui procu rãda existimãt fulmina et expiationes nõ dubitãt prodesse aliqñ ad submouenda pericula: aliqñ ad lenienda: aliqñ ad differenda. Quid sit qd sequatur paulo post prosequar. In terim hoc habent cõmune nobiscũ qd nos quoq existima mus vota proficere: salua vi ac potestate fatorum: quedã em̃ a dijs immortalibus ita suspensa relicta sũt vt in bonũ ver tãt: si admote dijs preces fuerint: si vota suscepta: Ita nõ est hoc cõtra fatũ: sed ipsum quoq in fato est. Aut futurũ inquit est: aut nõ. Si futurũ est etiã si nõ susceperis vota fiet. Si non est futurũ etiam si susceperis vota non fiet. falsa est ista illatio: qr illam mediã inter ista exceptionẽ pre teris. Futurum inquit hoc est: sed si vota suscepta fuerint: hoc quoq necesse inquit est. facto cõprehensum sit: vt aut suscipias vota aut nõ. Puta me tibi manus dare et fati: hoc quoq fato esse cõprehensum: vt vtiq fiãt vota. Ideo fient. fatum est vt hic disertus sit: sed si litteras didicit ab eodem fato continetur: vt litteras discat. Ideo discet. hic diues erit: sed si nauigauerit. At in illo fati ordine quo pa trimoniũ illi grande pmittitur. Hoc quoq protinus ad fatum est: vt nauiget. Ideo nauigabit. Idem dico tibi de expiationibus. Effugiet periculo: si expiauerit predictas diuicius minas. Ad hoc quoq in fato ẽ vt expiet. Ideo ex piabit. Ista nobis opponi solẽt vt pbetur nihil voluntati nostre relictũ: et oẽ ius faciẽdi traditũ. Cũ de ista re agerẽ

Dicam quēadmodū manente fato aliquid sit in hominis arbitrio. Nūc vero id de quo agit explicaui qūo si fati certus est ordo: expiationes ꝓpitiationesq; ꝓdigioꝝ pericula auertāt. qꝛ cū fato nō pugnant: sꝫ ipsa in lege data sūt. Quid ergo inq̄s aruspex mihi ꝓdest? Utiq; expiāt etiā nō suadē te illo mihi necesse ē. hoc prodest qđ fati minister est. Sic cū sanitas videat esse fato: debet et medico qꝛ ad nos bn̄ficiū fati ꝑ huiusmodi manus venit. Genera fulminū tria esse ait Cetina. Cōsiliariū auctoritatis: et q̄ status dicit. Consiliariū an̄ rem fit. sꝫ post cogitationē cū aliq̄d in aīo cogitationibus: aut suadetur fulminis ictu aut dissuadet. Auctoritatis ē vbi post rē factā venit quā bonā futurā: malamue significat. Status est vbi quietus nec agentibus quicq̄ nec cogitātibus quidem fulmē interuenit. Hoc aut minat aut promittit. aut mouet hoc monitoriū vocat sed nescit quare: nō idē sit q̄ cōsiliariū. Nā et qui mouet cōsiliū dat. sed hꝫ aliquā distinctionē. Ideoq; separat a cōsiliario: qꝛ illud suadet dissuadetq;. Hoc solā impendent̄ periculi euitationē cōtinet. Ut cū timemus ignē aut fraudē a ꝓximis aut insidias a seruis. Etiā nūc tamen aliā distinctionē vtriusq; video. Cōsiliariū est: quod cogitanti factū est. Monitoriū qđ nihil cogitanti. Habet aūt vtraq; res suam ꝓprietatem. Suadet deliberantibus. et vltro monetur. Primo omnium nō sunt fulminū genera: sed significationū. Nam fulminū genera sūt illa q̄ terebrat: q̄ discutit q̄ vrit. Q terebrat subtile est ꝛ flammeū cui ꝑ angustissimū

fuga est ob sinceram et puram flamme tenuitatem: quod dissipat cōglobatum est et habet cōmixtam vim spiritus coacti et procellosi. Itaqꝫ illud fulmen per id foramen qđ ingressum est et redit et euadit. Huius late sparsa vis rū pit ita nō perforat. Tertium illud genus qđ vrit multū ter reni habet et igneū magis est ꝙ̄ flammeū. Itaqꝫ relinquit magnas igniū notas: que ꝑcussis inhereant. Nullum qui dem sine igne fulmē venit. Sed hoc ꝓprie igneū dicimus qđ manifesta ardoris signa imprimit. Quod aut vrit aut fuscat: Tribus modis vrit. vrit fuscat aut afflat et leui in iuria ledit: aut cōburit aut accendit. Omnia ista vrunt s; genere et modo differūt. Quodcūqꝫ cōbustum est: vtiqꝫ et vstum est. At nō omne qđ vstū vtiqꝫ et combustū est. Item qđ accensum est: Potest em̄ illud ipse transitu ignis vssisse. Quis nescit vri quidē nec ardere: Nihil aūt pt arde re qđ non vraṫ. Unum hoc adijciā. Potest aliquid esse cō bustū qđ non sit accensum. Potest accensum esse nec cō bustū. Nūc ad id trāseo genus fulminis quo icta fuscanṫ. Hoc āt decolorat. Utriqꝫ distinctionē suā reddā. Decolo raṫ id cuius color viciatur non mutaṫ. Coloraṫ ad cuius alia fit ꝙ̄ fuit facies tāqꝫ cerulea vł nigra vel pallida. Hec aduc etruscis phis cōmunia st;. in illo dissentiūt: ꝙ fulmi na dicūt a Joue mitti: ⁊ tres illi manubias dant. Prima(vt aiunt) mouēt et placata est. et ipsius cōsilio Jouis mit titur. Secundū mittit quidē Jupiter: s; ex cōsilij senten tia: Duodecim em̄ deos aduocat. Hoc fulmen boni aliqđ

aliqñ facit:sed tuncquoq; non aliter q̃ȝ vt noceat.que pro
dest quidē sed nō impune. Tertiam manubiā idem iupiter
mittit:sed adbibitis in cōsiliū quos dijs supiores et inuo
lutos vocant. Que vastat et includit et inique mutat sta
tum priuatū et publicū quā inuenit ignis em̄ nihil esse qđ
sic patiť. In hacprima specie si intueri velis errat antiqui
tas. Quid em̄ tā imperitū est quā credere fulmina e nubi
bus iouem mittere:colūnas:arbores statuas suas nōnūq̃ȝ
petere vt in punicis sacrilegijs percussis ouibus:incensis
aris ,pecudes innoxias feriat:et ad suū cōsiliū a ioue deos
quasi in ipso paꝝ cōsilij sit aduocari:illa leta ꝛ placata esse
fulmina: que solus excutiat , pniciosa quibus mittendis
maior numimū turba interfuit: Si queris a me quid sen
tiam.nō existimo tam hebetes fuisse vt crederent iouē.aut
non eque voluptatis inique:aut certe minus paratū esse.
Utrum em̄ tūc cū emisit ignē quibus innoxia capita pcu
teret.scelerata transiret: aut voluit iustius mittere:aut nō
successit: Quid ergo secuti stȝ:cum hoc diceret ad coercen
dum animos imperitoꝝ sapientissimi viri iudicauerūt in
euitabilem metū vt supra nos aliquid timeremus. Utile
erat in tanta audatia scelerū esse:aduersum qđ nemo sibi
satis potens videreť. Ad cōterendos itaq; eos:quibus in
nocentia nisi metu nō placet posuere sup caput iudicē vel
vnidicem:et quidem armatū. Quare id solū fulmen qđ iu
piter mittit placabile est. Pernitiosum id qđ deliberauit
et alijs quoq; dijs auctoribus misit:qꝛ iouem id est regē

prodesse etiã solũ oportet: nocere non nisi cũ pluribus visum est. discant hij quicũqꝫ magnã potentiã inter omnes adepti sũ sine cõsilio. Nec fulmẽ quidem mitti. Aduocẽt: cõsiderent: multoꝝ sententias: nocitura temperent: et hoc sibi ꝓponant vbi aliq̃d ꝑcuti debet. Ne ioui quidẽ suũ satis esse cõsilium. In hoc quoqꝫ tam imperiti non fuere vt ionẽ existimarẽt tela mutare poeticã istã licentiã decẽt. Est aliud leuius fulmẽ cui dextra ciclopum seuicie flãmeqꝫ minus addidit ire Tela. sydera vocant superi. Illos ꝓo altissimos viros error iste nõ tenuit vt existimarẽt iouẽ mõ leuioribus fulminibus et luxorijs telis vti. Sed voluerẽ admonere eos: q̃bus aduersus peccata hominũ fulminandũ est. Non eodem mõ oĩa esse ꝑcucienda: quedam frangi debere: quedã eligi et distingui: quedã admoueri. Ne hũc quidẽ crediderũt iouẽ esse qualẽ in capittoleo et in ceteris edibus videmus mittere manu fulmina: sꝫ eundẽ quẽ nos Iouẽ intelligũt: custodẽ rectorẽqꝫ vniuersi: animũ ac spiritum mundi huius operis dñm et artificẽ cui nomẽ esse cõuenit. Uis illũ fatum vocare? Nõ errabis. Hic est ex quo suspensa sũ omnia. ex quo sũ omnes cause causaꝝ. Uis illũ prouidentiã dicere? recte dicis. Est eñ cuius cõsilio huic mũdo ꝓ videt: vt in cõcussus exeat et actus suos explicet. Uis illũ naturã vocare. Non peccabis. Est eñ ex quo nata sũ omnia cuius spiritu viuimus. Uis illũ vocare mundum? non falleris. Ipse eñ est totũ qđ vides. totus suis ꝑtibus inditus: et se sustinẽs et sua. Idẽ et etruscis visum

est. Et ideo fulmina a Joue mitti dixerũt. Quia sine illo nihil gerit̃. At quare iupiter ferienda transit: aut innoxia ferit? In maiorẽ me questionẽ vocas: cui situs locus suus dies dandus est. Interim hoc dico fulmina non mitti a Joue: sed sic oĩa disposita vt ea etiam que ab illo nõ fiunt tamẽ sine ratione nõ fiant. Uis eoꝝ ꝑmissio est. Nam ꝛ si iupiter illa nunc non facit: iupiter non fecit vt nõ fierẽt. Singulis nõ adest: sed signũ et vim et curã dedit oĩbus. Huic illoꝝ diuisioni nõ accedo: Aiunt aũt ꝑpetua et finita esse fulmina: aut prorogatiua ꝑpetua sꝫ quoꝝ significatio in totã vitam ꝑtinet: nõ vnã rem id enunciat: sꝫ cõtextum reꝝ ꝑ omnem deinceps etatẽ futuram cõplectit̃. Hec sꝫ fulmina que pͥo accepto patrimonio: et in vno hominis aut orbis statu fiãt. Finita ad diem vtiqꝫ respondẽt Prorogatiã sꝫ quoꝝ mine differri possunt: auerti tolliqꝫ non possunt. Dicam quid sit quare huic diuisioni nõ consentiam. Nam et quod ꝑpetuum vocant fulmen finitum est. Eque em̃ talia ad diem rñdent. Nec ideo finita nõ sꝫ qꝛ multũ tempus significant. Et qđ prorogatiuũ videt̃ finitũ est. Nam illoꝝ quoqꝫ cõfessione certum est quousqꝫ impetretur dilatio. Priuata em̃ fulgura negãt vltra decimũ annũ: publica vltra tricesimũ posse deferri: hoc mõ et ista finita sꝫ qꝛ vltra quod non prorogarentur inclusum est. Omnium ergo fulminum et omnis euentus dies statuta est. Nõ potest enim vlla incerti esse cõprehensio que inspicienda sint in fulmine: passim et vage dicunt et sic

passiones eorum debere diuidi: quemadmodum ab attalo philosopho qui se huic discipline dederat diuisa sunt vt inspiciant vbi factum sit: quando: cui: in qua re: quale: quantum: Hec si digerere in partes suas voluero quid postea faciam? in immensum procedam. ¶ Nunc noia fulgurum que a Cinna ponuntur apte stringam et quid de hijs sentiam exponam. Ait enim postulatoria quibus sacrificia intermissa aut non rite facta repelluntur. Monitoria quibus docetur quid cauendum sit. Pestifera que mortem exiliumque pretendunt. Fallacia que per spem alicuius boni nocent. Dant consulatum malum futurum gerentibus: et hereditatem cuius compendium magno sit luendum incommodo. Dentanea que spes periculi sine periculo afferunt. Parentalia quibus coluntur priorum fulminum mine. Attestata que prioribus consentiunt. Artencata que incluso fiunt. obrupta quibus iam prius percussa nec procurata feriunt. Regalia quorum vi tangitur et comicium et principalia vrbis libere loca: quorum significatio regnum ciuitati minatur. Inferna cum e terra exiliunt ignes. Hospitalia que sacrificijs ad nos Jouem arcescunt et (vt verbo eorum meliori vtar) inuitant: Nunc venire cum magno inuitantium periculo affirmat. Auxiliaria que aduocata dicuntur sed aduocantium bono veniunt. Quanto simplicior diuisio est qua vtebatur Araldus noster egregius vir qui etruscorum disciplinam greca vtilitate miscuerat. Ex fulminibus quedam sunt que significant id quod ad nos pertinet. Quedam autem nihil significant vt id cuius intellectus ad nos non peruenit. Ex hijs que significant: quedam sunt leta: que

dam sũt aduersa: quedã sũt nec aduersa nec leta. Aduersoꝝ hec spes sũt. Aut ineuitabilia mala portendũt: aut euitabilia: aut que minui possunt: aut prolongari. Leta aut mãsura significãt aut caduca. Mixta aut habent ꝑtem boni aut mali: aut mala in bonũ: aut bona in malũ vertũt. Nec aduersa nec leta sũt: que aliquã nobis actionem significant quid terreri nec letari debemus. aut peregrinationẽ in qua nec metus nec spei quicꝙ̃ sit. Reuertar ad ea fulmina que significant quidem. sed quod ad nos non ꝑtineat. Tãꝙ̃ vtrum eodem anno idem futurũ sit fulmen qd̃ factũ. est. nihil significant fulmina vt id cuius noticia nos effugit: vt illa que in vastum mare spargunt̃ aut in desertas solitudines quoꝝ significatio vel nulla est vel perit. ¶ Pauca aduc adĳciã ad enarrandã vim fulminis que non eodem modo omnem materiã vexat. Ualentiora que resistũt vehementius dissipant: cedentia nonnũꝙ̃ sine iniuria transit. Cum lapide ferroꝙ̃ durissimis quibusꝙ̃ cõfugit: quia viam necesse est per illa impetu querat. Itaꝙ̃ facit viam q̄ effugiat. ac teneris et rarioribus parcit. quãꝙ̃ et flãmis opportuna videant̃: qꝛ transitu parente minus venit. Loculis itaꝙ̃ (vt dixi) integris pecunia que in hĳs fuerat. cõflata reperitur qꝛ ignis tenuissimus per occulta foramina transcurrit. Quicquid aũt in tigno solidũ inuenit vt cõtumax vincit. Non vno aũt (vt dixi) modo seuit: sed q̃d queꝙ̃ vis fecerit ex ipso genere iniurie intelligis et fulmẽ ope cognoscis. Interdũ in cadẽ materia multa diuersa eiusdẽ

vis fulminis facit sicut in arbore: qd aridissimũ est vrit: qd solidissimũ et durissimũ est terebat et frangit: summos cortices dissipat. Interiores libros in pte interioris arbo ris rumpit ac scindit: folia ptundit ac stringit. vinũ gelat: ferrũ ꝛ es fundit. Unde est mirũ qꝛ vinũ fulmine gelatũ: cũ ad priorẽ habitũ reddit potatũ aut exanimat aut demen tes facit. Quare illud accidit querenti mihi illud occurrit: inest fulmini vis pestifera. Ex hoc aliquẽ remanere spiri tũ in eo humore quẽ coegit gelauitq;: verisimile est: nec enĩ alligari potuisset: nisi aliqd illi essꝫ additũ vinculũ. Prete rea olet quoq; et horridi vnguenti cetus post fulmẽ odo rẽ. Ex quo apparet inesse quandã subtilissimo igni et cõ tra naturã acto pestilentẽ potentiã: qua non tantũ icta ca dunt sꝫ etiam afflata. Preterea quocũq; decidit fulmẽ ibi odorẽ sulphuris certũ est esse: q̃ qꝛ natura grauis est. sepi us actus vel haustus alienat. Sed ad hoc vacuũ reuerte mur fortasse enĩ libebit ostẽdere quãtum oĩa ista a phia ar tiũ parẽte fluxere. Illa primũ et q̃siuit causas rerũ et ob seruauit effectus: et qd in fulminis inspectione longe meli us est inicijs reꝝ exitus cõtulit. Nũc ad opinionem possi donij reuertar. E terra terrenisq; omnibus pars humida efflatur: ps sicca et fumida remanet. Hoc fulminibus ali mentũ est. Alia imbribus. Quicquid in aera sicci fumosiq; peruenit id includi se nubibus non fert sed rumpit clau dentia. Inde est sonus quẽ nos tonitruum vocamus. In ipso quoq; aere quicq̃d extenuatur simul siccatur ꝛ calet.

Hoc quoq; si inclusum est eque fugam querit: et cū sono euadit. Ac modo vniuersam eruptionē facit ea que vehementius intonat: modo per ptes et minutatim. Ergo nō tonitrua hic spūs exprimit dum aut rumpit nubes aut p uolat. Uolatio aūt spiritus in nube cōclusi vehementissimū est atterendi genius. Tonitrua nihil aliud quā tetri aeris sonitus: qui fieri nisi dū aut terit aut rumpitur non potest: Et si collidunt inquit nubes intersefit is quē desideras ictus: sed nō vniuersus: Nō eñ tota totis concurrunt: sed ptibus ptes. Non sonāt mollia: nisi illisa duris sint. Itaq; nō audit fluctus nisi impactus. Ignis inquid dimissus in aqua sonat dū extinguit. Putas ita esse. pro me ē. Non ignis tūc sonū efficit: set spiritus p extinguētia effugiens. Idem tibi et fieri ignem in nube et extingui e spiritu nascit et attritu. Quid ergo inquit. Non pōt aliqua ex his trāsturrētibus stellis incidere in nubē et extingui: Existimemus posse aliqū et id fieri. Nunc naturalē cām querimus et assiduā: et nō raram et fortuitā. Puta me cōfiteri verū esse quod dicis. Aliqū post tonitrua emicare ignes stellis transuersis et cadentibus similes: non ob hoc tonitrua facta st̄. Sed est hoc fieri tonitrua st̄. Clijdemos ait fulgurationis speciem inanem esse nō ignē. Sic eñ per noctem spendorem motu remotū videri. Dissimile est exemplū. Illic eñ splendor inter ipsam aquā apparet. Hic quod fit in aere erumpit et exilit. Heraclitus existimat fulgurationē esse velut apud nos incipientiū ignium conatus et primam flammā incertā: Modo inter euntē

modo insurgentē. Hoc antiqui fulgere dicebāt: tonitrua nos pluraliter dicimus. Antiqui aūt tonitruum dixerūt aut tonū. Hoc apud Cecinam inuenio facundū virum si habuisset aliqñ in eloquentia nomen. Et nisi illum cicero nis vmbra precessisset etiā non illo verbo vtebanť antiqui correpto: quo nos pducta vna silba vtimur. Dicimus em̄ vt splendere sit fulgere. Atqui illis ad significandā tam subitam e nubibus eruptionē lucis: mos erat vti media sil laba correpta vt dicerent fulgere. Quid ipse existimē que ris. Adhuc em̄ alienis opinionibus accomodaui manū. dicam fulgarat. cū repentino late lumē euicuit. Id euenit vbi ignem extenuatis nubibus vertiť nec vires vel nubes q̄bus longius prosiliat inuenit. Nō miraris puto si aera aut motus extenuat: aut extemuatio incēdit. Sic liques cit excussa glans funda et attritu aerꝫ velut igne distillat. Ideo estate plura stꝫ fulmina q꞉ plurimū calidine. Facili us attritu calidior ignis existit. Eodē modo fit fulgor qui tantū fulget: et fulmē qđ tantū mittiť. Sed illi leuior vis alimētiqꝫ est minus. Et vt hoc breuiter dicā qđ sentio. Ful mē ē fulgur intentū. Ergo vbi calidi fumidiqꝫ natura emis sa terris in nubes incidit ⁊ diu in illaꝝ sinu volutata ē no uissime erupit. Et q꞉ vires nō habet splendor est. At vbi fulgura illa plus habuere materie ⁊ maiore impetu arserūt nō apparēt tantū sꝫ decidūt. Quidā vtiqꝫ existimant fulmē reuerti: quidā subsidere vbi alimēta pregrauauerūt ⁊ fulmē ictu languidiore delatū ē. At quare fulmē subitū apparet nec cōtinuať assiduus ignis? Quia celerū est miriqꝫ motus

simul et nubes rumpit et aera incendit. Deinde desiuit flā ma quiescente motu. Nō em̄ est assiduus spiritus cursus vbi ignis possit extendi. sed quociens fortius ipsa iacta tione se accendit: fugiendi impetū capit. Deinde cum eua sit et pungna desinit ex eadē causa. modo vsq ad terram profert: modo dissoluitur: si minore vi pressus est. Quare oblique fertur: Quia spiritu constat. Spūs aūt obliquus est flexuosusq. Et qui natura ignē sursum vocat iniuria deorsum premit. Incipit aūt obliquū esse. Interdum aūt neutraq vis alteri cedit: et ignis in superiora nititur et in inferiora deprimit. Quare frequēter cacumina montiū feriunt: q2 opposita st nubibus et e celo cadentibus p hoc transeundū est. Intelligo quid iam dudū desideres. quid efflagites. male inquid fulmina nō timere q̄ nosse. Itaq alios doce queadmodū fiant. Ego mihi metū illorum excuti volo q̄ natura iudicari. Sequar quo vocas. oībus em̄ rebus oībusq sermonibus aliquid salutare miscendū est. Cū vnus et p occulta nature cū diuina tractamus. Uendicandus est a malis suis animus ac subinde firmādus: q etiā eruditis et hoc vnū agentibus necessariū est. Non vt effugiamus ictus rerum. Undiq em̄ tela in nos iaciuntur: s3 vt fortit cōstanterq paciamur. Inuicti esse possumus: in cō cussi non possumus: quāq interim spes subit incōcussos quoq esse nō posse. Q̄uo inquis cōtempne mortem et oia que ad mortē ducūt cōtempta sint licet illa bella sint siue naufragia. seu morsus ferarum subit ruinarum. subito lapsu pro

cidentiũ pondera. Nũcquid aliud facere possunt q̄ꝫ vt cor pus ab anima resoluãt: Hoc nulla diligentia euitat nulla felicitas donat: nulla potentia euincit. talia varia fortitu dine disponunt. Mors omnes eque vocat: Iratis diis ꝓpiciisq́ꝫ moriendũ est. animus ex ipsa desperatione suma tur. Ignauissima animalia que natura ad fugã genuit: vbi exitus nõ parat tentãt fugam corpore imbecilli. Nul lus ꝑniciosior hostis est q̄ꝫ quẽ audacẽ angustie faciũt Lõ geq́ꝫ violentius sꝑ ex necessitate q̄ꝫ ex ꝟtute corrigit. Maio ra aut certe paria conat animus magnus ac ꝑditus. Co gitemus nos quãtum ad mortem ꝑditos esse et sumus. Ita est lucilli. Omnes reseruamur ad mortem: Totũ hũc quem videmus populũ quousq́ꝫ cogitas esse: cito natura reuocabit et cõdet. Nec de re sed de die querit. Eodem ci cius ue tardius ue vemendũ est. Quid ergo? Non tibi timi dissimũ oĩm videt in sapientissimus: q̃ magno ambitu rogat morã mortis. Nonne cõtemneres eũ qui inter peri turos cõstitutus. beneficii loco peteret vt vltimus ceruicẽ preberet. Id facimus. Magno extimamus mori tardius In omnes cõstitutũ est capitale supplicĩu. Et quidem cõ stitutione dignissima. Nam qð maximũ solet esse solatiũ extrema passuris: quoꝝ em̃ causa eadẽ sors est. sequeremur traditi a iudice aut magistratu et carnifici nostro prestare mꝰ obsequiũ. Quid interest ad mortẽ iussi eamus an vltro nati: O te dementẽ et oblitũ fragilitatis tue: si tũc mortẽ times cũ tonat. Ita ne salus tua in hec vertit: Viues si ful

mē effugis: Petet te gladius: petet te lapis: petet te febris. Nō maximum ex periculis tuis s3 speciosissimū fulmē est. Male. sc3 erit actū tecū si sensum mortȝ tue scelerat3 infinita preuenerint: si mors tua p̄dicetur: si tu tūc quidē qui spiras nō supuacue s3 alicuius magne rei signū es. Male. sc3 tecū agit si cū fulmine cecideris. Si pauesceris ad celi fragorē: et ad inanē nubiū trepidas. Quociēs aliq̄d effulsit expiras. Quid ergo? Honestius iudicas deiectōe animi perire q̄ fulmine. Eo itaq3 fortius aduersus celi minas surge: Et cū mundus vndiq3 exarserit cogita te nihil habere de tanta morte p̄dendum q̄ si tibi parari credis illā celi cōfusionē: illā tempestatū discordiā: si ꝓpter te ingeste illeseq3 nubes strepunt. si in tuū exitiū tanta vis igniū excutit. At tu solatij loco misericordia tāti esse mortem tuā. Sed nō erit huic cogitationi locus. Casus iste demat metū. Et inter cetera quoq3 hoc comodū eius q̄ expectationē tuā antecedit. Nemo vnq̄3 fulmē timuit nisi qui effugit.

¶ Lucij Annei Senece cordubensis Naturalium liber tertius qui est de aquis incipit.

On p̄terijt me lucilli viroꝝ optime q̄ magna reꝝ fundamēta ponā senex q̄ mundū circuire cōstitui ⁊ causas secretaq3 eius eruere atq3 alijs noscenda p̄ducere. Qn̄ tam multa cōsequar: tā sparsa colligā: tā occulta p̄spiciam? Pretermittat ergo senectus et obiciat an nos inter vana studia cōsumptos: tanto magis vrgeamus et dāna etatis male exempte labor sarciat. Nox ad diem accedat.

Occupationes patrimonij recidantur: longe a dño iacen tis cã soluatur: sibi totus animus vacet. Et ad cõtempla tionẽ sui saltẽ ipso impetu respiciat. Faciet ac sibi instabit et quotidie breuitatẽ tpis mecietur. Quicq̃d amissum est id diligenti vsu p̄sentis vite recolliget. fidelissimus est ad ho nesta ex penitentia trãsitus. libet mihi exclamare illius poe te incliti versum. Tollimus ingentes animos et maxima facta. paruo tpe molimur. hoc dicerẽ si puer iuuenisq̃ mo lirer. Nullũ nõ tã magnis rebus tẽpus angustũ est. Nũc vero ad rẽ seriã. grauẽ. immensam: post meridianas horas accessimus. faciamus qđ in itinere fieri solet. Qui tardius exierũt velocitate pensant morã. festinemus ⁊ opus nescio an superabile. magnũ certe. sine etatꝫ excusatiõe certemus. crescit animus quotiens cepti magnitudinẽ ostendit. et co gitat quãtũ ꝓposito nõ quãtum sibi supsit. Cõsumpsere se quidã tunc acta regum externoꝝ cõponunt queq̃ passim inuicem ausiq̃ sunt populi. Quãto sacius est sua mala ex tinguere q̃ȝ aliena posteris tradere. Quanto pocius deoꝝ opa celebrare q̃ȝ phillippi aut alexandri latrocinia? Qui excicio gentiũ clari nõ minores fuere pestes mortaliũ: quã inundatio: q̃ȝ planũ omne ꝑfusum est: q̃ȝ conflagratio: q̃ȝ magna ꝑs animantiũ exaruit: quẽadmodũ Hanibal supe rauerit alpes scribũt: quẽadmodũ confirmatũ hyspanie cladibus bellũ italie inopinatus intulerit infractis rebus etiam post cartaginẽ: pertinax reges perrauit: Contra romanos ducem se ꝓmittens etiam sine exercitu. Quem

admodũ ante desierit senex omnibus angulis bellũ quere re adeo sine patria esse pati poterat. sine hoste nõ poterat. Quãto satius q̃d faciendũ sit querere ac docere eos qui sua p̄miscere fortune. nihil stabile ab illa datũ esse. cius oia fluere aura mobilius? Nescit enim quiescere. gaudet letis tristia sustinere et vtraq̃ miscere. Itaq̃ in secundis nemo cõfidat: in aduersis nemo deficiat. alterne s̃t vices rerum. Quid exultas? Ista quibus veheris in summũ nescis vbi te relictura sint. habebũt suũ non tuũ finem. Quid iaces? ad imũ delatus es. nunc est resurgendi locus. In melius aduersa: in deterius optata flectuntur. Ita accipiẽda est animo varietas. nõ priuatorum tantum domuũ quas leuis casus impellit: sed etiã reipublice. Regna ex infimo coarta ta sup imperantes cõstitere. Uetera imperia in ipso flore cecidere. Inueniri non p̄t numerus q̃ multa ab aliis frac ta sint. Nunc cũ maxime deus alia exaltat alia submittit nec molliter ponit s; ex fastidio suo nullas habituras reli quias iactat. Magna ista (q: pui sumus) credimus. Mul tis rebus nõ ex natura sua: s; ex humilitate nostra magni tudo ẽ. Quid precipuũ rebus humanis est? Nõ classibus maria cõplesse: nec in rubri maris littore signa posuisse: Nec deficente terra ad iniurias aliorum errasse. in oceano ignota querentẽ: s; aĩo omne vidisse: et qua nulla ẽ maior victoria vicia domuisse. Innumerabiles s̃t qui vrbes qui populos habuere in potestate. paucissimi qui se. Quid est precipuũ? Erigere animũ supra minas et p̄missa fortune.

Nihil dignū putare qđ speres. Quid est dignū qđ cōcu
piscas? q2 a diuinoꝝ cōuersatōe quociens ad humana reci
deris. non aliter caligabis ꝙ̄ quoꝝ oculi in densam vm
bram ex claro sole rediere. Quid ē precipiū? posse leto aīo
aduersa tolerare: quicq̄d acciderit sic ferre: q̄si tibi volue
ris accidere. Debuisses eñī velle si sciuisses oīa ex decreto
dei fieri. Flere queri ingemere desciscere est. Quid est preci
puū? Animus cōtra calamitates fortꝫ et cōtumax. luxurie
nō aduersus tantū sed ꝛ infestus: nec auidus periculi. nec
fugax: qui sciat fortunā: prosperitatem non expectās: et ad
uersus vtrūq3 intrepidus et cōfisus prodire. Nec illius tu
multu nec huius fulgore ꝑcussus. Quid ē precipuū? nō ad
mittere in animo mala cōsilia: puras ad celū manus tolle
re: nullū petere bonū qđ vt ad te transeat aliq̄s possit dare
aliquis amittere. optare quod sine aduersario optatur bo
nā mentē. Cetera magno extimata mortalibus etiā siquis
domū casus attulerit sic intueri: quasi exitura q̄ venerint.
Quid est precipuū? Altos supra fortunā spūs hominis
attollere. Meminisse vt siue felix eris: scias hoc nō futurū
diu: siue infelix: scias hic te nō esse nisi cū putes. Quid est
precipuū? In primis labris animā habere. Hec res efficit
nō euenire quereti vt sit liber: sꝫ euenire nature. Liber aūt
est qui seruitutē effugit suā. Hec est assidua seruitus et in
eluctabilis: et ꝑ diem ac noctē equaliter premēs sine inter
uallo: sine cōmeatu. Sibi seruire grauissima seruitus est
quā discutere facile ē si desieris multa deposcere. si desier.

tibi ferre mercedem. si ante oculos ꝛ naturã tuã posueris et etatẽ licet tibi prima sit: ac tibi ipse dixeris. q̃d insanio? q̃d anhelo? quid sudo? quid terrã verso? quid forum viso? Nec multo opus ẽ nec diu. Ad hoc proderit nobis inspicere rerum naturã: primo discedemus a sordidis. deinde animũ ip̃m: quo magno summoq; opus seducemus a corpore. Deinde in occultis exercitata subtilitas non erit in apto deterior. Nihil aũt est aptius hijs salutaribus. que cõtra nequitiã nostrã furoremq; discunt̃ que damnamus nec ponimus. Queramus ergo de aquis et inuestigemus qua rõne fiãt. Siue vt ait ouidius fons erat illimis nitidis argenteus vndis. Siue vt ait virgilius. Unde p̱ ora nouẽ vasto cũ murmure montis. In mare preruptũ et pelago premit arua tonanti. Siue vt apud terentiũ iunior charissime inuenio. Elisius siculis de fontibus exilit amnis. Qũo ideo aquas subministret. qũo tot flumina ingẽtia p̱ diem ꝛ noctẽ decurrãt. quare alia hybernis aquis intumescant. alia in defectũ ceteroꝝ oim crescant. Nilum interim seponamus a turba ꝓprie nature et singularis: illi diẽ suũ dabimus. nũc vulgares aquas ꝓsequemur tã frigidas q̃ꝫ calẽtes. In q̃bus calẽtibus q̃rendũ erit vtrũ calide nascant̃ an fiant. De ceteris quoq; disseremus: quas insignes: aut sapor: aut aliq̃ reddit vtilitas Quedã cm̃ oculos Quedam neruos iuuãt. Quedã inueterata ꝛ desperata a medicis vicia p̱curant. Quedã medent̃ vlceribus. Quedã interiora fouent potu: et pulmonis ac viscerum querelas leuant. Quedã supprimunt sanguinẽ: tam varijs singulis

vsus q̃z gratus est. Aut stant oẽs aque: aut fluunt: aut colliguntur: aut varias habẽt venas: Alie sunt dulces: alie varie: aspere quidẽ interueniunt salseq amareq: aut medicatas: ex qbus sulphuratas dicimus: ferratas: aluminosas. indicat inde sapor. Habent preterea multa discrimina. Primũ tactu frigide calideq sunt. Deinde ponderis leues et graues sunt. Deinde coloris pure sunt: turbide cerulee: lucide. Deinde salubres sunt et vtiles: sunt mortifere: sunt que cogantur in lapidẽ. Quedã tenues: quedã pingues: quedam alunt: que sine vlla bibentis ope transeunt: quedã hauste fecũditatẽ afferũt. Ut stet aqua aut fluat loci positio efficit in deuexo fluit: in plano continetur et stagnat: et aliqñ in aduersum spiritu impellitur. tũc cogitur: tunc fluit. Colligitur ex imbribus: ex suo fonte natiua est. Nihil tñ prohibet eodẽ loco aquã colligi et nasci: qđ in fucino videmus in quẽ montes circũuecti quicqđ fudit fluuij deriuantur. Sed et magne latentesq in ipso vnde sunt: itaq etiã cum hyberni defluxere torrentes faciẽ quoq suã seruant. Primũ ergo q̃ramus quõ ad cõtinuandos fluminũ cursus terra sufficiat: vñ tantũ aquarum exeat? Miramur q accessionẽ fluminũ maria nõ senciãt. Eque mirandũ est q detrimẽta exeuntiũ terra nõ sentit. Quid est qđ illã sic impleuit vt prebere tantũ ex recondito possit ac subinde sic suppleat. Quã cunq rationẽ reddiderimus de flumine eadẽ erit riuorum ac fontiũ. Quidã iudicãt terrã quicqđ aquarum emiserit cursus accipere: ob hoc maria nõ crescere: q: qđ influxit nõ in suũ

vertunt sed protinus reddũt: Occulto em̃ itinere subit terras et palã venit: secretoq₃ reuertit̃: tollaturq₃ transitu mare qđ p̃ multiplices anfractus terrarum verberatum amaritudinem ponit et prauitatẽ saporis in tanta soli varietate exuit et in sinceram aquã transit. ¶ Quidam existimãt quicquid ex imbribus terra cõcipit in flumina rursusq₃ emittit Et hoc argumenti loco ponunt: q̄ paucissima flumina sit in hijs locis in quibus rarus est imber: Ideo siccas esse aiunt ethiopes solitudines paucosq₃ inueniri in interiore africa fontes: q₂ feruida celi natura sit et pene sp̄ estiua. Squalide itaq₃ sine arbore sine cultu arene iacent: raris imbribus sparse quos statim cõbibunt. At cõtra cõstat germaniã galliamq₃ proxime ab hijs italiã abundare riuis ⁊ fluminibus: q₂ celo humido vtuntur vt nec estas quidẽ imbribus caret. Aduersus hoc multa dici posse vides. Primũ ergo tibi vinearum diligens fossor affirmo nullã pluuiã esse tam magnã q̃ terrã vltra decẽ pedes in altitudinẽ madefaciat. Omnibus humor inter primã crustã cõsumitur: nec in inferiora descendit. Quõ ergo p̃t imber augere oĩbus vires qui summã humum tangunt? Pars maior est que p̄ fluminũ alueos in mare effertur. Exiguũ est qđ sorbet terra nec id seruat. Aut em̃ arida ẽ ⁊ absumit quicq̃d in se infusum est: aut saciata: si q̃d supra desideriũ cecidit excludit. Et ideo primis imbribus nõ augent̃ amnes q₂ totos in se sitiens terra trahit. Quid q̄ quedã flumina erũpunt saxis et montibus: Hijs quid cõferrẽt pluuie que p̄

nudas rupes deferuntur: nec habēt terram cui insideant. Adijce q in siccissimis locis putei in altū acti p.cc.aut.ccc. pedū spacia inueniūt aquarū vberes venas in ea altitudine in qua aqua nō penetret vt scias illic nō celestem esse nec collectiuū humorē:sed qd dici solet viuam aquā: Illo quoq argumento hec opinio refellitur q quidā fontes in summo montis cacumine redundāt. Apparet ergo illos sursum agi:aut ibi cōcipi.cū oīs aqua pluuialis decurrat. Quidam existimāt queadmodū in exteriore pte terrarū vaste paludes iacent magni et nauigabiles lacus: queadmodum ingenti spacio terre maria porrecta sīt: infusa vallibus sic interiora terrarū abundare aquis dulcibus. Nec minus illas stagnare q apud nos occeanū et sinus eius in imo eo lacius:qr plus terra in altū patet ergo ex illa pfunde copia isti amnes egerūt. Quos quid miraris si terra detractos nō sentiat cū adiectos maria non sentiant. Quibusdam hec placet causa. Aiunt habere terrā inter se cōcauos recessus et multū spiritus qui necessario frigescit vmbra graui pressus. Deinde piger et immotus. In aquā cū desijt cōuertit queadmodū supra nos mutatio aeris imbrem facit:ita infra terras riuū agit. Supra nos stare nō potest segnis diu et grauis. Aliquando enī sole tenuat. Aliquando ventis expandit. Itaq interualla magna imbribus sīt: sub terra vero quicquid est qd illum in aquā cōuertat:id sp est vmbra ppetua frigus eternū.in exercitata densitas:sp prebebit fonti aut flumini causas: Placet

nobis terram esse mutabilē. Hoc quoq3 quicquid effluit: q2 non aere libero concipitur crassescit et protinus in hu morem vertit. Habes primas aquaꝝ sub terra nascentiū causas: Adijcias etiā licet ꝙ fiant oia ex oibus. Ex aqua aer. Ex aere aqua. Ignis ex aere. Ex igne aer. Quare er go ne terra fiat ex aqua: et ex terra aqua? que si in alia mu tabilis est: et in aquā: immo maxime in hanc: vtraq3 cog nata res est: vtraq3 grauis: vtraq3 densa: vtraq3 in extre mum mundi cōpulsa. Ex aqua terra fit. Cur nō aqua fiat terra? At magna in terra sꝫ flumina. Cū videris. quanta sꝫ: et rursus ex quanto ꝓdeant aspice: rursus quāta sꝫ mi raris: cum labant assidue. Quedam vero nō cōcitata ra piant. Quod presto sit illis sp aqua noua. Quid si mire ris ꝙ cum venti totū aera impellant, nō deficit spacio spi ritus: sed p dies noctesq3 equaliter fiat: nec vt flumina cer to alieno ferunt sꝫ p latum celi spaciū lato impetu vadit: ꝙ si vllā vndā supesse mireris que supueniat tot fluctibus fractis. Nihil deficit q2 in se reddit. Oim elemētoꝝ alter ni recursus sꝫ. Quicq̄d alteri perit in alterū trāsit. Et na tura ptes suas velut in ponderibus cōstitutas examinat ne portionū equitate turbata mūdus ꝑponderet oia in oi bus sꝫ. Nō tm̄ aer in ignē trāsit: sed nusq3 sine igne est. De trahe illi calorē rigescet: stabit: durabit. Transiet aer in hu morem. Sed nihilominus non sine humore: et aera et a qua facit terrā: sed non magis vnq3 sine aqua est quā sine aere. Et ideo facilior inuicem transitus est: q2 illis in que

transcundū est iam mixta sit. Habet ergo terra humorē: hunc exprimit. Habet aera hūc vmbra hiberni frigoris densat vt faciat humorē. Ipsa quoqꝫ mutabilis est in humorē natura sua vtit. ¶ Quid ergo inquis si ꝑpetui sunt amnes vel cause quibus flumina oriunt ac fontes: quare aliqñ siccant: aliqñ quibus non fuere locis exeunt: Sepe motu terraꝝ itinera turbant: et ruina interscindit cursum aquis: que recentes et nouos exitus querūt: et aliquo impetu faciūt vt ipsius quassatione terre aliunde alio transferuntur. Apud nos euenire solet vt ammisso cānali suo flumina primū refundantur: deinde q꞉ ꝑdiderūt viā faciunt. hoc qđ accidisse ait Theophrastus in auctorico mōte. in quo post terraꝝ tremorē noua vis fontiū emersit. Sic et alios quoqꝫ casus interuenire quidā opinantur: qui aliter vocēt aquas: aut a cursu suo deijciant aut auertant. Fuit aliqñ aquaꝝ inops humus. Sed cū galloꝝ gens a Cassandro obsessa in illū se contulisset et siluas scidisset ingens aquaꝝ copia apparuit: quas videlicet in alimentū suū nemora ducebāt. Quibus excisis humor q̄ desijt in arbusta cōsumi: inde sufusus est. Idē ait circa magnesiā accidisse. Sed pace Theophrasti dixisse liceat. Non hoc est simile veri: q꞉ vere aquosissima sit queciīqꝫ vmbrosissima. Quod nō eueniret si aquas arbusta siccarēt: quibus alimentū ex proximo est: flumini mō vis ex intimo manat: vtraqꝫ excipitur q̄ꝫ radicibus euagari licet. Deinde succise arbores plus humoris desiderāt nō tantū id quo viuant: sed et id

quo crescant. Idem ait circa arcbadiam: que vrbs in creta insula est. Fontes et lacus substitisse qr desierit coli terra dirupta vrbe. Postea vero q̄ꝫ cultores perceperit aquas quoqꝫ recepisse: causam siccitatis hanc ponit qꝫ obduraue rit cōstricta tellus nec potuerit imbres inagitata transmit tere. Quomodo ergo plurimos videmus in locꝫ desertis simis fontes. Plura deniqꝫ inuenimus que ꝑpter aquas coli ceperunt q̄ꝫ que aquas habere ceperint qr colebant. Non em̄ esse talē pluuialem aquā que vastissima flumina a fonte statim. magnis acta nauigijs defert. Ex hoc intel ligas licet qꝫ ꝑ hyemem estatemqꝫ. parē a capite deiecta pluuia p̄t facere torrentem. non p̄t autē equali inter ripas suas tenore labentem: aque nō faciunt imbres sꝫ excitant. Paulo repetamus hic altius si videtur et scies te nō ha bere qd̄ queris cū ad veram oim originē accesseris. flumē nempe facit copia cuiuscūqꝫ aque perennis. Ergo queris a me qūo aqua fiat: interrogabo inuicem qūo aer fiat aut terra: Sed si in natura rex̄ elementa sīt quatuor non p̄t interrogari vnde aqua fit. quarta em̄ ps est nature. Quid ergo miraris si rerū nature portio tam magna pōt aquā ex se sp̄ effundere. Quomodo aer et ipsa quarta ps mundi vētos et auras mouet. sic aqua riuos et flumina. Si ven tus est fluens aer: et flumē est fluens aqua satis est multū illi viriū dedi cum dixi elementū est. Intelligis qd̄ ab illo ꝑficiscit non posse deficere. Aqua ait thales valentissimū elementū est: hoc fuisse primū putat: ex hoc surrexisse oia.

Sed nos quoqȝ aut in eadem sententia eius aut in vlti
ma sumus. Dicimus em̄ ignem esse qui occupet mundū:
et in se cuncta cōuertat. Hunc eundem languere cōsidero.
et nihil relinqui aliud in rerꝝ natura igne restincto q̄ hu
morem in hac futuri mūdi specie latere. Ita ignis exitus
mundi est: humor primordiū. Miraris oēs ex hoc posse
exire sꝫ et q̄ pro oibus fuit. et ex quo stꝫ oia. Hic humor re
rū primordium sic positus ē vt fluminibus edendis suffi
cere vt riuis et fontibus posset. Que sequitur thaletis in
epta sententia est. Ait enim terrarꝝ orbem aqua sustineri ꝛ
vehi more nauigij. mobilitateqȝ eius fluctuare tūc cū duci
tur tremere. Non est ergo mirū si abundat humor ad flu
mina fundenda cum mūdus in humore sit totus. Hanc
veterē et rudem sententiā explode. Nec est qd̄ credas in
hūc orbem aquā subire et p rimas facere semitā. Egiptij
quatuor elemēta fecere deinde ex singulis bina maria. Ae
rem marē iudicāt: qꝛ ventus est. Feminā qꝛ nebulosus et
iners. Aquā virilē vocāt mare. muliebrem omnē aliā. Ig
nem vocāt masculū quo ardet flāma: et feminā qua lucet
innoxius tactu. Terram forciorem marem vocant saxa:
cautesqȝ. femine nomen assignant huic tractabili. et mare
vnum est. ab initio scilicet ita constitutum habet suas ve
nas quibus impletur et estuat. Quomodo maris sic et
huius aque mitioris vasta maris in occulto via est quam
nullus fluminis cursus exhauriet. Abdita est viriū eius
ratio. Tantū ex illa quantū supfluū sit emittit. Quedā ex

istis sꝫ quibus assentire possumus:sꝫ hoc amplius cēseo. Placet natura regi terrā. Et quidem ad nostroꝝ corpoꝝ exemplar in quibus et venesꝫ et arterie. Ille sanguis hec spiritus receptacula: in terra quoqꝫ sꝫ alia itinera ꝑ que aqua. alia ꝑ que spūs currit: adeoqꝫ ad similitudinē illam humanoꝝ corporum natura formauit vt maiores quoqꝫ nostri aquaꝝ appellauere iter venas. Sed quēadmodū in nobis nō tm̄ sanguis est:sed multa genera humoris alia necessarij alia corrupti:ac paulo pinguioris in capite cerebrum:in ossibus medulle musculi:saliueqꝫ et lachrime. Et quiddā additū articulis ꝑ qđ citius flectantur ex lubrico: Sic in terra quoqꝫ sꝫ humoris genera cōplura: Quedā que mature durenť. Hinc est oīs metalloꝝ humus. Ex q̄bus aurū argentūqꝫ petit auaritia. et que in lapidē ex liquore vertunť. In quibusdā locꝫ terra humorqꝫ liquescit: sicut bitumē ⁊ cetera huic similia. Hec est causa aquaꝝ secundū legē nature volūtatēqꝫ nascentiū. Ceterū vt in nrīs corꝑibus ita in illa sepe humores vicia cōcipiūt:aut ictus aut quassatio aliqua:aut loci seniū aut frigus:aut estus corrumpere naturā:et sulphuratio cōtraxit humorem qui mō diuturnus ē modo breuis. Ergo vt in corporibus nostris sanguis cū ꝑcussa vena ē tā diu manat donec oīs effluxit: aut donec vene scissura subsedit atqꝫ interclusit. vel aliqua alia causa retro dedit sanguinē:ita in terra solutis ac patefactis venis:riuus aut flumē effunditur. Interest quātum apta sit vena q̄n cōsumpta aqua deficit. modo ex siccatur

aliquo impedimento mō coit valde in cicatricē cōprimitq3 quā fecerat viā: modo illa vis terre quā esse mutabilē diximus: desinit posse alimēta in humorē cōuertere: aliqñ aūt ante exhausta replentur. modo per se viribus collectis. mō aliunde translatis. Sepe eñi inania apposita plenis humorē in se attrahunt. Sepe terra si facilis est in tabē ipsa resoluitur ꝛ humescit. Idē euenit sub terra qd̄ in nubibus vt spissetur grauiorq3 q̄ vt manere in natura possit: significat humorē. Sepe colligit̄ roris mō tenuis et dispersus liquor qui ex multis in vnū locis cōfluit. Sudorē aque leges vocāt q2 gutte quedā vel pressura loci elidunt̄ vel estu euocant̄. Hic tenuis vnda vix fonti sufficit: et ex magnis causis magnisq3 cōceptibus excidunt amnes. emissi nonnunq̄3 leuiter si aqua pondere suo se tantū detulit. Non nūq̄3 vehementer et cū sono suo: si illā spūs intermixtus eiecit. Sed quare quidā fontes senis horis pleni: senisq3 sicci st̄. Superuacuū est nominare singula flumina que certis mensibus magna certisq3 angusta st̄. ꝛ occasionem singulis querere cū possim eandē causam singulis reddere. Queadmodum quartana ad horam venit queadmodum podagra ad tempus respōdet: queadmodum pungnator si nihil obstitit statutum diem seruat: Quemadmodum presto est ad mensem suū partus. Sic aque interualla habent quibus se retrahant: et quibus redeant: quedam autem interualla. q2 minora st̄ et ideo notabilia. Quedam maiora nō minus certa. Et qd̄ hoc mirū est cū videas or

dinem rerũ et naturã ꝑ cõstituta procedere. Hyems nũq̃ aberrauit: Estas suo tp̃e incaluit. Autũni veris q̃ vt solet facta mutatio est. Tam solsticiũ q̃ equinoctiũ suos dies retulit. Sunt ⁊ sub terra minus nota nobis iura nature. sed nõ minus certa: crede infra quicq̃d vides supra: sũt et illic specus vasti: sunt ingentes recessus ⁊ spacia suspensis hinc et inde montibus laxa. Sũt abrupti in infinitũ hyatus qui sepe illapsas vrbes receperũt et ingentẽ in alto ruinã condidere. hec spiritu plena sũt. Nihil enim vsq̃ inaue est et stagna obsessa tenebris et locis amplis Animalia quoq̃ illis innascuntur sed tarda et informia vt in aere ceco pinguiq̃ concepta et aquis torpentibus facta. pleraq̃ ex his ceca vt talpe et subterranei vermes quia de est lumẽ qđ supuacuũ est. Inde et Teophrastus affirmat pisces q̃busdam locis eruunt. Multa hoc in loco tibi in mentẽ venere que vrbane in re incredibili fabulam dicas. Non cum retibus aliquem nec cũ hamis: sed cum dolabro ire piscatum. Expecta vt aliquis in mari versetur. Quid est aũt quare nõ pisces in terram trãseant si nos maria transimus: ꝑmutabimus sedes. Hoc miraris accidere. Quanto incredibiliora sũt opa luxurie quotiens natura aut mẽtitur aut vincit: In cubili natant pisces et sub ipsa mensa capit qui statim transferat in mensam. Pa℞ videt recens mullus: nisi qui in cõuiuio manu morit. Uitreis ollis inclusi offerunt et obseruat morientiũ color quẽ in multas mutationes mors luctante spiritu vertit. alios necant in

garo et cõdunt viuos. Hij sunt qui fabulas putant piscem viuere posse sub terra et effodi nõ capi: quam incredibile illis videretur si audirent natare in garo piscẽ nec cene cã occisũ esse sup cenam. cũ multũ in delicijs fuit et oculos anteque gulam pauit. Peramitte mihi questione seposita castigare luxuriã. Nihil est inquis mullo expirãte formosius. Ipsa collucṭatione animam afficienti rubor primũ deinde pallor suffunditur quam eque variatur: et in ceteras facies inter vitã et mortem coloris est vagatio longa somniculose inertisque luxurie. Quam sero expressero circũscribi se et fraudari tanto bono sensit. Hoc aduc tanto spectaculo et tam pulchro piscatores fruebantur: quo coctum piscem: quo exanimẽ in ipso ferculo experirentur. mirabamur tantũ i illis esse fastidiũ vt nollent attingere nisi eodẽ die captũ piscẽ: qui vt aiunt saperet ipm mare. Ideo cursu aduehebatur: ideo gerulis cũ hanelitu et clamore properantibus dabatur via. Quo puenere delicie. Is pro putrido iam piscis affertur qui nõ hodie eductus occisus ẽ. Nescio qua de re magna tibi credere. Ipse oportet me credas. huc afferatur: corã me animã agat. Ad hoc festum puenere ventres delicatorũ: vt gustare nõ possint piscẽ nisi quẽ in ipso cõuiuio natantẽ palpitantemque viderint. Quãti ad sollertiã luxurie pereunt. Hijs accedit tãtoque subtilius quotidie et elegantius aliquid excogitat furor vsitata cõtemnẽs illa audiebamus. Nihil est melius salatili mullo. At nũc audiuimus. Nihil est moriente formosius. Da mihi in manus vas vitreum

in quo exulet aial exultet in quo trepidet. vbi multū diuq laudatus ex illo plucido viuario extrahit. tūc vt quisq pe ritior ē mōstrat. Uide quō exarserit rubor oi acrior minio. Uide quas p latera venas agat. Ecce sāguineū putes ven trem q lucidum quiddam ceruleūq sub ipso tpe effulsit. Jam porrigit et pallet et in vnū colorem cōponitur. Ex his nemo morienti amico assidet. nemo videre mortē pa tris sui sustinet quam optauit. Quotus quisq funus do mesticū ad rogū prosequit fratrū ppinquoꝝ extrema hora deserit. ad mortem mulli cōcurrit. Nihil eni est illo formo sius. Nō tempero mihi quin vtar interdū temerarijs v̄bis et pprietatis modum excedā. Non sūt ad poma: dentibus et ventre. et ore cōtenti: oculis quoq gulosi sūt. Sed vt ad ppositū reuertar accipe argumentū magnā vim aquaꝝ in subterraneis occultis fertilē fedo situ piscium. Si qñ erupit affert secū immensam animaliū turbā: horridā as pici et turpē ac noxiā gustu. Certe cū in Caria circa Idi mū vrbem talis exilisset vnda. periere quicunq illos ede rāt pisces: quos ignoto aiunt: ante eam diem celo nouus amnis ostendit. Nec id mirum. Erant eni pinguia et dif ferta vt ex lōgo ocio corpa. Ceterū inexercitata et in tene bris saginata et lucē inexpta ex q̄ salubritas ducit. Nasci aūt posse pisces in illo terrarum profundo. sit indicium q anguille que latebrosis locis nascuntur. Grauis et ipse ci bus sit ob ignauiā vtiq si altitudo lucis illas penitus ab scondit: hz ergo non tantū venas aquaꝝ terra ex quibus

cõtinuatis flumina effici possunt: sz et amnes magnitudinis vaste quorum aliis semp in occulto cursus est donec aliquo sinu terre deuorentur. Alii sub aliquo lacu emergũt Jam qs ignorat esse quedã stagna sine fundo: Quorsum hoc ptinet? Ut appareat hãc aquã magis amnibus eternã esse materiã cuius nõ tangunt extrema. sicut flumina fontiũ. At quare aquis sapor varius? pter quatuor causas. Ex solo prima est p qđ feruntur. Scđa ex eadẽ similitudine eius nascit. Tertia ex spiritu q in aquã transfiguratus est. Quarta ex vicio qđ sepe cõcipiũt corrupte p iniuriã. Hec cause saporem dãt aquis variũ. Hec medicatiuã potentiã. Hec grauem spiritũ coloremq pestiferũ. Hec leuitatem grauitatẽq aut colorem aut nimiũ rigorẽ. Interest vtrũ loca sulphure an vitro an bitumine plena transeant. Hac ratione corrupte cũ vite periculo bibuntur illinc inde. de quo. Ouidius ait: Flumen habent cicones qđ potum saxea reddit. Uiscera: qđ tactz inducit marmora rebus. Hec dicatum est z eius nature habet limũ vt corpora agglutinet et induret. Queadmodũ puteolanus puluis si aquam attigit saxũ ẽ. sic ecõtrario hec aqua si solidũ tetigit heret et affigitur. Inde est q res adiecte in eundẽ locũ lapidee subinde extrahunt. Quod in italia quibusdã locis euenit si virgã siue frondẽ deinde seris lapidem post paucos dies extrahis. Circũfundit em corpori limus alliniturq paulatim. Hoc minus videbit tibi mirũ si notaueris albulã et fere sulphuratã aquã circa canales suos. cimbasq dura

ri. Aliquã hñt tãm illi lacus quos quisq faucibus hau
sit: vt idẽ poeta ait: aut furit aut patitur mirum grauitate
soporẽ. Similẽ habet vim mero sȝ vehementiorẽ. Nam
queadmodũ ebrietas donec exiccetur dementia ẽet nimia
grauitate defertur in somnũ. Sic hmõi aque sulphure
vis hȝ quoddã acrius ex aere noxio virus qđ mentẽ aut
furorẽ mouet aut sopore opprimit. Hoc hȝ mali amnis
eius quẽ quicunq parũ moderato gutture traxit haut ali
ter titubat q̃ si mera vina bibisset. In quosdã specus qui
despexere moriuntur. tam velox malũ est vt trãsuolantes
aues deijciat. Talis ẽ aer. talis locus ex quo letalis aqua
distillat. Quod si remissior fuerit aeris et loci pestis ipsa
quoq tpacior noxa. nihil amplius q̃ tentet neruos velut
ebrietate torpentes. Nec miror si locus atq aer aquas in
ficit similesq regionibus reddit: p quas ⁊ ex q̃bus veniũt.
Pabuli sapor apparet in lacte: et vini vis existit in aceto.
Nulla res est q̃ nõ eius a quo nascit̃ notas reddat. Aliud
est etiã aquaꝝ genus qđ nobis placet cepisse cũ mundo.
Siue ille eternus sit. hoc quoq fuit sp. Siue iniciũ aliqđ
est illi hoc quoq cũ mũdo dispositũ est. Quid sit hoc que
ris. Oceanus ⁊ quodcũq ex illo mari terras intercludit.
Judicãt quidã flumina quoq quoꝝ inenarrabilis natura
ẽ cũ ipso mũdo traxisse principia: vt Histrũ vt Nilũ vastos
q amnes magisq insignes q̃ vt dici possit eandẽ illis ori
ginẽ q̃ ceteris esse: Hec est ergo aquaꝝ diuisio vt quibus
dam videt̃. Post illam ex superioribus celestes aquas nubi

la excuciūt. Ex terrenis alie sūt (vt infra dicā) supnatantes que in sūma humo repunt. alie abdite quarū reddita est rō. Quare quedā aque caleant: quedā etiā feruēant intantū vt nō possint eē vsui. nisi aut in apto euanuere aut mixtura frigide intepuere plures cause reddunt. Empedocles existimat ignibus quos multis locis terra opertos tegit aquā calefacere: si subiecti sūt solo p qd aquis transcursus est. facere solemus dracones et miliaria et complures formas in quibus ere tenui fistulas struimus p decliue circūdatas vt sepe eundē ignem ambiens aqua p tantū fluat spacij quantū efficiendo calori sat est: Frigida itaqz intrat: effluit calida. Idē sub terra Empedocles existimat fieri: quē nō falli credebant. In quibus balnearia sine igne calefiunt spūs in illa feruens loco extuauti infundit. Hic per riuos lapsus non aliter qz igne subdito parietes et vasa balnei calefacit. Ois deniqz frigida trāsitu mutat in calidā: nec trahit vaporē euaporatio qz clausa perlabit. Quidā existimāt p loca sulphure plena vel introeuntes aquas calorē beneficio materie p quā fluunt trahere qd ipso odore gustuqz testant. Reddunt em̄ qlitatē eius qua caluerūt materie. Qd ne accidere mirerꝭ. Viue calci aquā in funde feruebit. Quedam aque mortifere sūt: nec odore notabiles nec sapore. Circa nonatriū in arcadia styx appellata abincolis: aduenas fallit: qz nō facie nō odore suspecta est qlia sūt magnorū artificū venena q deprehēdi nisi morte nō possunt. Hec āt de quo paulo an̄ retuli aqua sūma celeritate

corrũpit nec remedio locus est: q: ꝓtinus hausta durat. Nec aliter ꝙ gipsum sub humore cõstringit et alligat viscera. Est ãt noxia aqua in Thessalia circa tempe quã et fere et pecus oẽ deuitat. per ferrũ et es exit: tanta vis illi inest etiã dura molliendi. non arbusta quidem vlla alit et herbas necat. Quibusdã fluminibus vis inest mira. Alia eñ sꝫ que pota inficiũt greges ouiũ intraqꝫ certũ tẽpus q̃ fuere nigre albã ferũt lanã: q̃ albe venerãt nigre abeunt. Hoc etiã in Boetia amnes duo efficiũt: quoꝝ alteri ab effectu Melas nomẽ est vterqꝫ ex eodẽ lacu exeunt diuersa facturi. In Macedonia quoqꝫ vt ait Theophrastus est flumen ad qđ q̇ facere albas oues volũt adducũt. Quod vt diucius potauere nõ aliter ꝙ infecte mutant. At si illis lana opus fuerit nigra: puellis paratus gratuitus ĩfector est. ad Penenion eundẽ gregẽ appellãt. Auctores nouos habeo eẽ in Galatia flumẽ qđ idẽ in oĩbus efficiat. Esse in Capadocia quo poto equis nec vlli ꝑterea aĩali color mutet et spargit alba cutis. Quosdã lacus esse qui nandi ĩperitos ferãt notũ ẽ in Sicilia. Est adhuc in Siria stagnũ in quo natãt lateres et mergi ꝓiecta nõ possunt. Et si grauia sint huius rei palã cã est. quãcunqꝫ vis rẽ expande ⁊ cõtra aquã statue dummõ vtriusqꝫ par sit onus si aq̃ grauior ẽ leuiorẽ rẽ quã ipsa ẽferet. et tãto supra se extollet quãto erit leuior grauiora descẽdũt. At si aq̃ ⁊ eius rei quã cõtra pẽsabis par pondus erit nec pessũ ibit nec extabit: sꝫ equabit aque et natabit quidẽ: sꝫ pene mersa ac nulla emi

nēs pte h̄ est cur quedā tigna sup aquā. pene tota efferant: quedā ad mediū submersa sint. quedā ad equilibrium aque quedā descendūt. Nāq3 cū vtriusq3 pōdus ps ē neutraq3 res alteri cedat: grauiora descēdūt leuiora gestant. Graue aūt et leue est nō extimatione nostra s3 cōparatōe eius quo vehi debet. Itaq3 vbi aqua grauior ē hoīs corpis aut saxi nō sinit id quo nō vincit mergi. Sic euenit vt in quibusdā stagnis ne lapides quidē pessum eant. De solidis ⁊ duris loquor. Sūt ei multi pumicosi et leues: ex q̄bus q̄ cōstāt insule in India natāt. Theophrastus ē auctor ipse: ad Cutillā natantē insulā vado: in alia inuadosis lacu vehit. Lacus in statione Nili est. Cutillaꝝ insula ⁊ arbores habet ⁊ herbas nutrit cum aqua sustinet. Et in hāc atq3 illā ptem nō tantū vēto impellit s3 aura: Nec vnq̄3 illi p diē et noctē in vno loco statio ē. adeo mouet leui flatu. Huic duplex cā ē. Aque grauitas medicate ob hoc pōderose ⁊ ipsius insule materia vectibilis: q̄ nō ē corpis solidi q̄uis arbores alat. Fortasse eñi leues truncos frondesq3 in lacus sparsas pinguis humor apprehēdit ac vinxit. Itaq3 etiā si qua in illa saxa st3 inuenies aquosa ⁊ fistulosa qualia st3 q̄ duratus humor efficit: vtiq3 circa medicatoꝝ fontiū riuos q̄ vbi purgamēta aquaꝝ coluerūt ⁊ spuma solidiatur: necessario leue est quod ex ventoso inaniq3 cōcretum est: Quorundam cā non pt reddi. quare aqua nilotica fecūdiores feminas faciat adeo vt quarundā viscera longa sterilitate preclusa ad cōceptū relaxauerit: quare quedā in Licia aque cōceptum

feminarum custodiant quas solent petere quibus parum tenax vulua est. Quid ad me attinet? Pono ista inter temere vulgata. creditū est quasdā aquas scabiem auferre corporibus: quasdā vicij legem et fedā ex aluo varietatē: siue infusa siue pota sit: quod vicium dicūt habere aquam ex rore collectā. Quis nō grauissimas esse aquas credat que in cristallū coeunt. Contra aūt esse tenuissimis: hoc eñi euenit quas frigus ab ipsa tenuitate facilime gelat. Unde aūt fiat eiusmodi lapis apud grecos ex ipso noie apparet. Cristallū eñi appellant eque hunc plucidū lapidem ꝙ illā glaciē ex qua fieri credit: aqua eñi celestis minimū in se terreni habens cū indurauit longioris frigoris ptinatia spissat magis ac magis donec oi aere excluso in se tota cōprehensa est: et humor q̄ fuerat lapis effectus ē. Estate quedā flumina augent vt Nilus: cuius alias ratio reddet. Theophrastus ē autor. In ponto quoqꝫ quosdā amnes crescere tpe estiuo quatuor esse indicant causas. Aut q: tūc maxime in humorem mutabilis terra sit: aut q: maiores in remoto imbres sīt: quorum aqua p secretos cuniculos reddita tacite suffundit. tertia si crebrioribus ventis hostium cedit et reuerberat fluctu amnis restitit qui crescere videtur q: nō effundit. Quarta ratio est siderū. Hec eñi quibusdam mensibus magis vrgent et exhauriunt flumina. cū longius recesserūt minus cōsumunt: atqꝫ trahunt. Itaqꝫ qd̄ impedire solebat: id in incremēto accidit. quedā flumina palā in aliquē specū decidunt: et sic ex oculis auferunt.

Quedā cōsumunt paulatī et intercidūt eadē ex inter vallo reuertunt. recipiūtq3 ꝛ nomē et cursum. Cā manifesta est. Sub terra vagat locus. Omnis āt natura humor ad infe rius ꝛ ad inane defert. Illo itaq3 recepta flumina cursus egere secreto sed cū primū aliqd solidi qd obstaret occur rit: prerupta pte q̄ minus ad exitū repugnabat repetiere cursum suū. Sic vbi terreno lycus ē epotus hyatu Existit pcul hinc alioq3 renascit ore. Sic mō cū bibit tacito mō gurgite lapsus. Reddit argolicis ingēs Erasinus ī vndis. Idē et in oriente Tigris facit. absorbet ꝛ desideratos diu tandē lōge remoto loco purgamēta eiectat: vt Arethusa in sicilia. quinta quaq3 estate p olimpia: inde opiniōe Alphe on ex Achaia: eo vsq3 penetrare ꝛ agere sub mare cursum: nec añq3 in siracusano littore emergere. Ideoq3 hijs die bus olimpia sit victimaꝝ stercus scdo traditum flumine illic redūdare. Et hoc et a te traditum est vt in prima pte lucilli carissime: et a virgilio q̄ alloquit Arethusam. Sic tibi cū fluctus subterlabere sicamos. Doris amara suas nō intermisceat vndas. Est in cherronesso rhodioꝝ fons. q̄ post magnū interuallū tpis feda quedā turbidus ex in timo fūdat donec liberatus eliquatusq3 est. hoc quibusdā loc3 fontes faciūt vt nō tantū lutū s3 folia testasq3 ꝛ quic qd putre iacuit expellāt. Ubiq3 aūt facit mare cui hec natu ra est vt oē immundū stercorosumq3 littoribus impingat Quedā vero ptes maris id certis tpibus facinut vt circa messenā ꝛ Insulas finiū quidē Syle turbulēte auis mare

pfert.feruetq3 et estuat: nõ sine colore fedo. Vñ illic stabu lare solis boues fabula est. s3 difficilis ratio est quorundã vtiq3 inibi tp̃s eius vel de qua querif inobseruatũ: s3 incer tũ est. Itaq3 ꝓxima quidem inueniri et vicina non p̃t cã. ce terũ publica est illa. Oĩs aquaꝝ stanciũ clausarũq3 natu ra se purgat. Nã in hijs quibus cursus est: nõ possunt vicia cõsistere: q̃ sua vis defert et exportat. Ille que nõ amittũt: quicq̃d insedit magis minusue estuãt. Mare ꝑo cadauera stramẽtaq3 et naufragoꝝ reliq̃ similia ex intimo trahit ne tm̃ tẽpestate fluctuq3 s3 trãquillũ quoq3 placidũq3 purgaf Sz mouet me locus vt querã cũ fatalis dies diluuij ve nerit quẽadmodũ magna ps terraꝝ vndis obruaf. Utrũ oceani viribus fiat et exterrnũ in nos pelagus exurgat: an crebri sine intermissione imbres et elisa estate hyems pti nax immensã vim aquaꝝ rupt3 nubibus diruat. An flumi na tellus largius fundat aperiatq3 fõtes nouos: aut nõ sit vna tãto malo cã sed oĩs rõ cõsenciat et simul imbres ca dãt flumina increscãt: maria sedibus suis excita ꝑcurrãt ⁊ oĩa nouo agmĩe ad exiciũ humani gener3 incũbant. Ita ẽ. nihil difficile ẽ nature. vtiq3 vbi in finẽ sui ꝓperat. Ad origi nẽ reꝝ ꝑce vtif viribus. dispẽsatq3 se incremẽtis fallẽtibus: subito ad ruinã toto ĩpetu venit. Quã lõgo tp̃e opus ẽ. vt cõceptus ad puerperiũ ꝑducef infans. Quãtis laboribus tuetur: educatur: quã diligẽti nutrimento obnoxiũ nouissi me corpus adolescet: ad quã nullo negotio soluitur. Urbes cõstituit etas hora dissoluit. Momento fit cinis diu silua

magna tutela stant aut vigent: oia cito ac repente dissili unt. Quicquid. ex hoc statu rez natura fluxerit in exitum mortaliũ satis est. Ergo cũ affuerit illa necessitas tpis mul ta simul fata causas mouent nec sine cõcussione mũdi tan ta mutatio est, vt quidã putant: Inter quos fabianus est. Primo immodici cadũt imbres et sine vllis solibus triste nubilo celũ est. Nebulaq3 cõtinua et ex humido spissa cali go. Nunq3 exiccantibus venis. inde viciũ satis est. segetũ sine fruge surgentiũ marcor. Tũc corruptis que seruntur manu palustris oibus campis herba succrescit. mox iniu riã et validiora sensere: solutis quippe radicibus arbusta procumbũt et vitis atq3 omne virgultũ non tenet solo qd molle fluidumq3 est: Iã nec gramina nec pabula leta aquis sustinet. fame laborat. et manus ad antiqua alimenta por rigitur. quia ilex est et quercus excutit: et quecũq3 in hijs arduis arbor cõmissura astricta lapidũ stetit Labant ac madent tecta et in imũ vsq3 receptis aquis fundamẽta de sident: ac tota humus stagnat frustra titubantiũ fultura tentatur. Omne eni fundamentũ in lubrico figitur z luto sa humo nihil stabile est. Postq3 magis magisq3 nimbi in gruunt et cõgeste seculis tabuerunt niues. deuolutus tor rens altissimis montibus rapit siluas male herentes: et saxa reuolutis remissa cõpagibus rotat. Abluit villas et intermixtos ouiũ greges deuehit. Uulsisq3 minoribus tec tis q̃ in trãsitu abduxit: tandẽ in maiora volutus oberrat. vrbes et implicitos trahit menibus suis populos: ruinã

an naufragiũ querant incertos adeo simul ꝛ ꝙ opprimeret et ꝙ mergeret venit. Auctus deinde processu aliquo in se torrentibus raptis plana passim populatur. Nouissime in materia magna gentiũ clarus onustusq̃ diffundit. Flumina ꝑo suapte natura vasta et tempestatibus rapta alueos reliquerũt: Quid tu esse Rhodanũ: q̃d putas Renũ atq̃ Danubiũ quibus torrẽs etiã in cãnali suo cursus est: cũ superfuse nouas sibi fecere ripas ac scissa humo simul ex cessere alueo: quanta cũ precipitatione voluunt. vbi p̃ campestra fluens Renus ne spacio quidẽ languidus: sꝫ latissima velut p̃ angustũ aquas implet: Cũq̃ Danubius non iam radices. nec media monciũ stringit. sed iuga ipsa solicitat ferens secũ madefacta monciũ latera rupesq̃ disiectas: et magnaꝝ ꝓmontoria regionũ que fundamentis laborãtibus adesse recesserũt: Deinde nõ inueniẽs exitũ oĩa em̃ sibipse precluserat in orbem redit: ingentẽ terraꝝ ambitũ atq̃ vrbiũ vno vertice inuoluit. Interim ꝑmanent imbres. fit celũ g̃uius: ac sic diu malũ ex malo colligit. Q olim fuerat nubilũ nox est: et ꝙ horrida et terribilis inter cursu luminis diri crebra em̃ micant fulmina ꝑcelleq̃ quaciunt mare: tũc vero actu fluminũ: accessu et sibi angustũ iam em̃ ꝓmouet littus nõ cõtinet suis funibus sed prohibent exire torrentes: agũtq̃ fluctus retro. ꝑs tamen maior vt maligno hostio retenta restagnat et agros in forma vnius lacus redigit. Jam oĩa que prospici possunt aquis obsidentur. Oĩs tumultus in ꝓfundo latet et immensa vbiq̃

altitudo est: tantũ in sũmis monciũ iugis vada sũt. In ea excelsissima cũ liberis cõiugibusq fugere actis ante se gregibus direptũ inter miseros cõmerciũ ac transitus quoniam quicq̃d submissum erat: id vnda cõpleuit. Et ditissimis quibusq adherebãt reliquie generis humani: q̃bus in extrema pductis hoc vnũ solatio fuit q transierat in stupore metus: nõ vacabat timere mirantibus. ne dolor quidem habebat locũ: Quippe vim suã pdit in eo qui vltra sensum mali miser est. Ergo insularũ mõ eminẽt montes: et sparsas cicladas augent: vt ait ille poetarũ ingeniosissimus egregie sicut illud p magnitudine rei dixit. Omnia põtus erat de erãt quoq littora nisi tantũ impetũ ingenij et materie ad pueriles inepcias reduxisset. Nat lupus inter oues fuluos vehit vnda leones. Non est res satis sobria lasciuire deuorato orbe terrarũ. dixit ingentia et tãte cõfusionis imaginẽ cepit cũ dixit. et spaciata ruunt p apertos flumina cãpos. presseq labãt sub gurgite turres. Magnifice hoc si nõ curauerit q̃d oues et lupi faciãt. Natari aũt in diluuio et in illa rapina p̃t aut nõ eodẽ impetu pecus eẽ quo raptũ erat mersum est. Concepisti imaginẽ quãtam debebas. Obrutis oĩbus terris celo ipso in terrã ruente pfer. Scies q̃d deceat si cogitas orbẽ terrarũ natare. Nũc ad ppositũ reuertamur. Sunt q̃ existimãt ĩmodicis imbribus vexari terras posse nõ obrui magno impetu: magna feriẽda sũt faciat pluuia segetes malas. fructũ grãdo decuciet. Intumescent riuis flumina s3 residẽt. quibusdã pla

cet moueri mare: et illic cām tāte cladis accersiri. Non pōt torrentiū aut imbriū aut fluminū iniuria fieri tam grande naufragiū vbi instat illa gnicies: mutariqȝ genus humanū placuit: fluere assiduos imbres et non esse modū pluuijs cōcesserim suppressis aquilonibus: et flatu ficciore austris: nubes et imbres et amnes abūdare. Sed adhuc in dam na pspectum est. Sternunt segetes et deplorata colonis. Uota iacēt longiqȝ perit labor irritus anni. nō ledi debēt terre sed obscondi. Deniqȝ cū p ista prolusum est crescunt maria sed sup solitum et fluctū vltra extremū tempestatis maxime vestigiū mittunt: Deinde a tergo ventis surgen tibus ingens equor inuoluūt qđ longe a cōspectu ventis littoribus frangit. Deinde vbi littus hījs pbibitū ē: et pela gus in alieno cōsistit: velut admoto malo cū minus pcur rit estus ex vno recessu maris. Nam vt aeris vt etheris. sic. huius elemēti larga materia est. multoqȝ in abdito plenior Hec fatis mota nō estu. Nam estus fati ministeriū est. At tollit vasto sinu fretum. agitqȝ ante se. Deinde in altitu dinem erigitur: et illis tutis hoīm receptaculis super est. Nec id aridū est: quoniā quo terris fastigio ascenderet. Si qs excelsa perlibret. maria paria st. Nam par vndiqȝ sibi ipsa tellus ē. Caua eius ꝛ plana eius vndiqȝ inferiora st. Sed istis adeo in rotuudum orbis equatus est. In pte autē eius et maria sunt: que in vnius equalitate pile coeunt. Sed quēadmodum campos intuentem: que pau

latim deuexa sit fallunt. Sic enim non intelligimus curua turas maris et videtur planum quicquid apparet. vt illud equale terris est. Ideoque vt effluat non magna mole se tol let dum satis est illi vt supra paria veniat leuiter exurgere nec a littore vbi inferius est: sed a medio vbi ille cumulus est. Defluit ergo vbi sol et estus equinoctialis sub ipsum lune solisque coitum: omnibus alijs maior vndare. Sed hic qui ad occupandas terras emittitur solitis maximisque violentior plus aquarum trahit. Nec antequam supra cacumina eorum quos perfusurus est montium creuit deuoluitur per centena milia. qui busdam locis estus excurrit innoxius. et ordinem seruat. Ad mensuram enim crescit iterumque decrescit. At ipso tem pore solutus legibus sine modo fertur. Qua ratione in quis: Eadem qua conflagratio futura est. Utrum sit deo vi sum ordiri meliora: vetera finiri. Aqua et ignis terrenis dominantur. Ex hijs ortus et ex hijs interitus est. Ergo quandoque placuere res nouo mundo sicut in nos semper mare emittitur desuper vt feruor ignisque: tum aliud genus exi tij placuit. Quidam existimant terram quoque concuti et di rupto solo noua fluminum capita detegere: que amplius vt pleno profundant. Uerosos qui bellum interpretatus est ait cursu ista siderum fieri. Adeo quidem affirmat vt con flagrationi atque diluuio tempus assignet. arsura enim ter rena contendit: quando omnia sidera que nunc diuersos agunt cursus in cancrum conuenere. Sic sub eodem posi to vestigio: vt recta linea exire per vrbes omnium possit inunda

tione futuram: cū eadem syderum turba in capricornū cō
uenerit. Illic solstitiū. hic bruma cōficitur. Magne poten
tie signaque in ipsa mutatione anni momēta sūt. Et istas
ego ꝑceperim causas. Neq̧ enī ex vno est tanta ꝑnicies.
et illa que in conflagratione nostris placet. Hoc quoq̧
transferendum puto. siue anima est mundus: siue corpus:
natura gubernante vt arbores vt sata ab inicio eius vsq̧
ad exitum. quicq̃d facere quicq̃d pati debeat inclusum est.
vt in semine oīs futuri ratio hominis cōprehensa est. Et
legem barbe et canoꝝ nondum natus infans hꝫ. tocius
enī corporis et sequētis etatis in ꝑuo occultoq̧ liniamen
to sūt. Sic origo mundi nō minus solē et lunā et vices si
derū et aīaliū ortus q̄ꝫ quibus mutarentur terrena conti
nuit. In hijs fuit inundatio que non secus q̄ꝫ hyems q̄ꝫ
estas lege mundi venit. Itaq̧ cū pluuia istud fiet: sed plu
uia quoq̧ non incursu maris: maris quoq̧ incursu non
terre motu: sꝫ terre quoq̧ motu. Omnia adiuuabūt natu
rā vt nature cōstituta ꝑagantur. Maximā tamē cām: ad
se mutandā terra ipsa prestabit. quā diximus esse mutabi
lem et solui in humorem. ergo quacq̧ erit terminus rebus
humanis. cū ꝑtes eius interire debuerint: aboleriue fundi
tus tote vt de integro certe vides tote rudes innoxiiq̧ ge
nerent: nec sup sit in deteriora magis. plus humoris q̄ꝫ sꝑ
fuit fiet. Nunc enī elementa ad id quod debet pensa sūt.
Aliquid oportet alteri accedat vt que libramēto stant in
equalitas turbet accedet humori. Nunc enī hꝫ quo ambi

at terras non quo obruat. Quicquid illi adieceris necesse est in alium locũ exundet. Uide ergo ne terra debeat minus vt validiora infirma succũbant. Incipiet ergo putrescere. dehinc laxata ire in humorẽ et assidua tabe defluere. Tunc exilient sub montibus flumina ipsosqꝫ impetus quacient. inde aura tacta manabunt. Solũ oẽ aquas reddet. summi scaturient mõtes quẽadmodũ in morbũ transeunt sana: et vlceri vicina consenciunt vt queqꝫ proxima terris fluentibus fuerint eleuentur. stillabũt. et deinde current. et hyante pluribus locis saxo ꝑ fertum saliet: et maria inter se cõponet. nihil erunt adriatici. nihil siculi equorꝫ fauces: nihil caribdis: nihil scilla: Omnes nouũ mare fabulas obruet et hic qui terras cingit oceanus extremas veniet in mediũ. q̃d ergo est? nihilominus tenebit alienos mẽses hyems: estas ꝓhibebit͛ ⁊ q̃ocunqꝫ terras sidus exiccat cõpresso ardore cessabit. Peribũt tot noĩa caspium ⁊ rubrũ mare ambraici et cretici sinus ꝓpontis ⁊ põtus. peribit omne discrimẽ. confundet͛ quicquid in suas partes natura digessit: Nõ muri quemqꝫ turresue tuebunt͛. Non proderunt templa supplicibus nec vrbiũ summa. quippe fugientes vnda p̃ueniet. ⁊ ex hijs ipsis artibus deferet. Alia ab occasu. alia ab oriente cõcurrent. vnus humanũ genus condet dies. quicquid tam longa fortune indulgentia excoluit. quicq̃d supra ceteros extulit nobilia pariter atqꝫ ornata magnarũqꝫ gentiũ regna pessumdabit. Sũt oĩa vt dixi facilia nature. vtiqꝫ a primo facere cõstituit. atqꝫ non

subito:sȝ ex denunctiato venit. Jam ãt a primo die mũdi cũ in hũc habitum ex informi vnitate descenderet qñ mergerent̃ terrena decretum est et ne sit quãdoqȝ velut in nouo ope dura molicio. olim ad hec maria se exercent. Non vides fluctus in littora tanqȝ exiturus incurrat? Non vides vt estus fines suos transeat. et in possessionem terraꝝ mare inducant? Non vides vt illi perpetua cum claustris suis pungna sit? Quid porro istinc vnde tantũ tumultũ vides? Metus est e mari et magno spũ erũpentibus fluuijs vbi humorẽ natura disposuit vt vndiqȝ nos cũ voluisset aggredi possȝ. Mencior nisi erũpentibus terre humor occurrit. et quotiens nos auaritia: aut defodit aut aliqua causa penetrare alcius cogit eruẽti finis aliqñ est. Adijce nunc ꝙ inanes sũt ex abdito lacus. et multũ maris cõditi multum fluminum ꝑ opta labentiũ. Undiqȝ ergo erit causa diluuio cũ alie aque subinfluũt terras. alie circũfluunt que diu coercite vincẽt ⁊ amnes amnibus iungẽt paludibus stagna. Om tũc mare ora fonciũ implebit ⁊ maiore hiatu soluet. Quẽadmodũ corpa nostra ad egestum venter exoluit. quẽadmodũ eunt in sudore vires. ita tellus: liquefiet et alijs causis quiescentibus intra se quo mergatur inueniet. Si magna omnia coitura crediderim. Nec erit longa mora exicij. Tentatur diuelliturqȝ concordia. cum semel aliquid ex hac idonea diligentia remiserit mũdus. statim vndiqȝ ex aperto et abdito superne ab infimo aquarum fiet irruptio. Nihil eñ tam violentum et incõ

tinens sui.cõtumax.infestũq3 retinentibus q3 magna vis vnde.vtetur libertate permissa et iubente natura que scin dit circuitq3 cõplebit. Ut ignis diuersis locis ortus cito miscet incendiũ flammis coire properantibus:sic nomento se redũdantia pluribus locis maria cõmittent. Nec ea sp licentia vndis erit sed pacto exicio generis humani:extinc tisq3 pariter feris vi aquarũ hoĩes ingenia trãsirẽt. Iterũ aquas terra sorbebit: terrã pelagus stare.aut inter termi nos suos furrere coget.z reiectus e nostris sedibus in sua secrata pelletur oceanus: et antiquus ordo reuocabitur. Omne ex integro aĩal gloriabitur.dabiturq3 terris homo inscius scelerum et melioribus auspicijs natus. Sed illis innocentia non durabit nisi dum noui sũt.cito nequitia subrepit.virtus difficilis inuentu est:rectorem ducemq3 de siderat. etiam sine magistro vicia addiscuntur.

¶ Lucij Annei Senece cordubensis Questionũ natura liũ liber quartus In quo de niue grandine et pluuia agi tur Incipit feliciter.

Electat te quẽadmodũ scribis Lucilli virorũ optime:sicilia et officiũ procurationis ociose. De lectabit si cõtinere id intra fines suos volueris:nec efficere imperiũ qđ est procuratio. Facturũ te hoc nõ dubito. Scio q3 sis ambicioni alienus q3 familiarĩ ocio et litteris. Tur bã rerũ hoĩmq3 desiderãt:qui se pati nesciunt. Hoc tecum optime cõuenit. Nec est mirũ pauci istud contingere im perio si nobis ipsi molesti sumus. Si modo amore nostri

mō tedio laboramus Infelicē animū nūc supbia inflamus mō cupiditate distendimus.alias voluptate lassamus.ali as solicitudine exurimus . Quod est miserrimum nunq̃ sumus singuli. Necesse ē itaq̃ assidua vtamur in tā mag noꝝ vicioꝝ cōtubernio rixa.Fac ergo mi lucilli qd̄ facere cōsueuisti. A turba quātum potes te separa nec adulato ribus latus prebeas.artifices sū ad captandos supiores Par illis etiā si bn̄ caueris nō eris.Sed mihi crede ꝓdi tioni si capieris ipse te trades.Habēt hoc in se naturale blandicie etiā cū reijciuntur placēt.sepe excluse nouissime recipiuuť.Hoc em̄ ipsi imputāt q̄ repellunť et subijci ne cōtumelia quidē possunt Incredibile est qd̄ dicturus sum: sed tamē veꝝ.Ea miseria quisq̃ patet:quā patitur.fortas se em̄ idem qui patet patiť. sic .ergo formare vt scias nō posse te cōsequi vt sis impenetrabilis.cū oīa caueris per ornamenta fiet.Alius adulatione clam vtetur pce.Alius ex apto :palam rusticitate simulata quasi simplicitas illa non ars sit. Plaucus artifex anteuilcū maximus aiebat nō esse occulte nec dissimulando blandiendū.Perit inquit procari:si latet.plurimū adulator cū deprehensus est pro ficit.plus etiā nunc si obiurgatus est si erubuit. Futuros multos in ꝑsona tua plaucos cogita.et hoc nō esse reme diū tāti mali nolle laudari.Crispus passienus quo ego nil noui subtilius in oībus rebus maxime in distinguendis et curandis vicijs:sepe dicebat:adulationibus nō claude re hostiū sȝ apire. Et quidē sic queadmodū opponi amic

eo solet. Que si ipulit grata gracior ē si effregit. Demetriū egregiū virū memini dicere cuidā libertino potenti: facilē sibi esse ad diuicias viam quo die penituiss; bone mentis. Nec inuidebo inquit vobis hac arte: docebo eos quibus quesito opus est. queadmodū non dubiā fortunam maris. nō emendi vendendiq; litē subeant: nō incerta fide iuris: in certiorē fori tentent. queadmodū nō solum facili sed hi lari via pecuniā faciant: gaudentesq; dispolient. Te inquit longiorem fido amne eo iurabo et appollonio: Picture q̄uis staturā habeas thetisum recte compositi. hoiem qui dem non esse illo liberaliorē. Non menciar cū possis vili ri oibus donasse quicquid dereliquisti. Ita est mihi iuni or quo aptior est. Adulatio quo improbior: quo magis frontē suā pfricuit cecidit aliam hoc cicius expugnat. Eo enī iam demēcie venimus q qui pce adulatur pmaligno sit. Solebam tibi dicere Gallionē fratrem meū: quem ne mo nō parū amat: etiā q̄ amare plus nō pt. talia vicia nō nosse. hoc cū odisse ab oī illum pte tentasse. ingenium susci pere cepisti oīm maximū et dignissimū q cōsecrari mallet quā cōuerti: pedes abstulit frugalitatē laudare cepit: que sic a uobis resiluit. vt illos nec habere nec dānare videat. Prima statim vba prescidit. Cepisti mirari cōmunitatē & cōpositam suauitatē: que illos quoq; quos trāsit abducit gratuitū etiā in obuios meritū. Nemo eñ mortaliū vni tam dulcis est q̄ hic oibus. Cum interim tanta natura lis boni vis est vbi artem simulationēq; nō redolet. nemo

cē̄ imputare sibi bonitatē publicā patiꝛ. hoc quoq; loco blandicijs tuis restitit vt exclamares inuenisse te inexpugnabilem virum aduersus insidias: quas nemo non in sinum recipit. Eo quidem magis hinc eius prudentiam: et ineuitabili malo priuatiam te suscipere confessus es quia speraueras posse apertis auribus recipi: q̄uis blanda diceres: quia vera dicebas. Sed eo magis intellexit obstandum. Semꝑ eē̄ falsis a vero petitur veritas. Nolo tamē tibi displiceas: quasi male egeris nimiū ꝛ quasi ille aliquid iocorum aut doli suspicatus sit. Non deprehendit te: sed repulit ad hoc exemplar cōponere. Cum quis ad te adulatoꝝ accesserit dicito. Vis tu ista verba que iam ab alio magistratu ad alium cum lictoribus trāseant ferre ad aliquē quia paria facturus vult quicq̄d dixerit audire. Ego nec decipere volo: nec decipi possum. Laudari me a vobis: nisi laudaretis etiam malos vellem. Quid autem necesse est in hoc descendere vt te petere quo minus possint. Longū inter nos interuallū sit. Cum cupieris bene laudari quare hoc vlli debeas? Ipse te lauda dic: liberalibus me studijs tradidi: quāq; pauptas alias vaderet et ingenium obduceret. Ubi presens studij precium est. Ad gratuita carmina deflexi me et ad salutare phīe studium contuli. Ostendi in oē pectus candē cadere virtutē: ꝛ eluctatus natalīū angustias nec sorte me sed animo mensus. Par maximis steti. Nō mihi inimicitia Gettuli grauis fide eripuit:

non in aliorum personam infeliciter amatorum: Messala et. Narcisus diu publici hostes anteq̃ sui ,positū meum po tuere euertere. Ceruicem pro fide apposui. Nullū verbū mihi qđ nō salua bona cōscientia ,pcederet excussum est. Pro amicis oīa timui.p me nihil nisi ne parum bonus ami cus fuissem. Nō mihi muliebres fluxere lachrime:nō e ma nibus vllius supplex pependi. Nihil indecorum nec bono: nec viro feci. Periculis meis magis paratus ire in ea que minabant.egi gratias fortune q̄ experiri voluisset quanti extimarem fidē. Non debebat mihi puo res tanta cōstare. Nec examinauit me quidē diu.neq̧ ei paria pendebāt:vtrum satis essꝫ me perire pro fide an fidem,p me. Non precipiti impetu in vltimū cōsilium quo me eriperē furori potentiā misi. Uidebam apud Caiū tormenta:videbā ignes. Sci ebam olim sub illo in eū statū res humanas decidisse :vt inter misericordie opa haberent occisi. Non tamen ferro incubui nec in mare apto ore dissilui:ne viderem pro fide tā tum mori posse. Adijce nūc inuictum muneribus animū et in tanto auaritie certamine nūquā suppositam manū lu cro. Adijce nūc victus psimoniā:sermonis modestiā. Ad uersus minores humanitatē:aduersus maiores reueren// tiam: Post hoc ipse te cōsule vera ne an falsa memoraue rim. Si vera stꝫ coram magno teste laudatus es.si falsa sine teste derisus es. Possum ꝛ ipse nō videri a te:aut cap tare aut expiri. Utrumlibet credere:et oēs timere a me in cipe. Uirgilanū illud excludi. Nusq̧ tuta fides. Aut ouidi

anum. Qua terra patet fera regnat erinnis. In facinus iu rasse putes. Aut illud menandri. Quis enim nõ in hoc mag nitudinẽ ingenij sui cõcitauit. detestatus cõsensum huma ni generis tendentis ad vicia: oẽs ait malos viuere. et in scenã velut rusticus poeta prosiluit. Non senẽ excepit: nõ puerũ: nõ feminã: nõ virum. ⁊ adijcit singulos peccare nõ paucos. sed iã scelus esse cõtextum. Fugiendũ ergo: ⁊ in se redeundũ est: immo etiã a se recedendũ. hoc tibi et si diui dimur mari prestare tẽtabo vt dubiũ vie interiecta manu ad meliora pducam. Et ne solitudinẽ sencias hinc tecum miscebo sermones. Erimus vna q̃ pte optimi sumus. da bimus inuicẽ cõsilia: et ex vultu audientis pendentia. Lõ ge te ab ista puincia abducã ne forte magnã hystorijs esse fidẽ credas. et placere tibi incipias: quociens cogitaueris. hanc ego habeo sub meo iure puinciã que maximaꝝ vrbiũ exercitus et sustinuit ⁊ fregit. cũ inter Carthaginẽ et Ro mã ingentis belli preciũ iacuit. cũ quatuor romanoꝝ prin cipũ idem tocius imperij vires contractas in vnũ locũ vi dit: altãq; Põpei fortunã erexit. Cesarꝫ fatigauit: Lepidi transtulit omniũq; cepit q̃ illi ingẽti spectaculo interfuit: ex quo liquere mortalibus posset q̃ʒ velox foret ad imum lapsus ex summo. quãq; diuersa via magnã potentiã for tuna destrueret. Uno enĩ tpe vidit Põpeiũ Lepidũq; ex maximo fastigio. aliter ad extrema deiectos: cũ Põpeius alienũ exercitũ fugeret Lepidus suũ. Itaq; vt totũ mente abducã: q̃uis multa habeat Sicilia in se circaq; se mira

bilia.oēs interim ꝓuincie tue questiones preteribo et in diuersum cogitationes tuas abstrabā. Querā eīm tecū id qd̄ libro supiore distuli. Quid ita Nilus estiuis mēsibus abundet. Cui Danubiū similē naturā philosophi tradiderūt:q₃ et fōtis ignoti ⁊ estate q̄₃ byeme maior sit. Utrūq₃ apparuit falsum. Nā ⁊ caput eius in germania esse cōperimus:et estate quidem incipit crescere. sed adbuc manente intra mensurā suam Nilo primis caloribus: cū sol vebementior inter extrema veris niues emollit quas ante cōsumit q̄₃ intumescere Nilus incipiat. Reliquo vero estatꝫ minuitur et ad bybernā magnitudinē redit: atq₃ ex ea dimittit. At Nilus ante ortū canicule augeт medijs estibus vltra equinoctiū. Hunc nobilissimū amnē natura extulit ante bumani generis oculos et ita disposuit:vt eo tp̄e inundaret Egiptū:quo maxime vsta feruoribus terra vndā alcius traberet tantū vsum quantū siccitati annue sufficere possit. Nā in ea pte qua in Etbiopiam vergit:aut nulli imbres sunt aut rari. et qui insuetā aquis celestibus terram nō adiuuent. Unam vt scis Egiptus in boc spem suā babet. Proinde sterilis annus aut fertilis est prout ille magnus influxit:aut parcior. Nemo arator aspicit celū. Quare. nō cum poeta in eo iocor et illi Ouidiū suū impingo q̄ ait. aut pluuias supplicat berba ioui. Unde crescere incipiat si comprebendi posset. cause quoq₃ incrementi inuenirent. Nunc vero magnas solitudines pergatus et in paludes diffusus:gētibus sparsus circa pbilas primū ex va

go et errante colligit. Phile insula est aspa et vndiqȝ pre rupta: duobus in vnū coituris amnibus cingit: qui Nilo mutant et eius nomē ferunt. vrbē totā cōplectit. Ad hanc Nilus magnus magis ꝙ violentus egressus Ethiopiam arenasqȝ p quas itur ad cōmertia indici maris est prelabitur. Excipiunt aūt cataracte nobilis insigni spectaculo locus. Ibi per arduas excisasqȝ pluribus locis rupes Nilus insurgit ⁊ vires suas cōcitat. frangit eñ occurrentibus saxis: et p angusta eluctat. vbicūqȝ vincit: aut vincit fluctuat. et illic excitatis primū aquis quas sine tumultu leui alueo duxerat violentus: et per malignos transitus torrens prosilit dissimilis sibi. Quippe ad id lutosus et turbidus fluit. At vbi in scopulos caucius librauit spumat. et illi nō ex natura sua: sȝ ex iniuria loci color est. Tandē eluctatus obstantia in vastā altitudinē subito destitutus cadit cū ingenti circūiacentiū regionū strepitu. Quē pferre gens ibi asperꝫ collocata nō potuit obtusis assidue frāgit auribus: et ob h̄ sedibus ad quieciora translati sīt. Inter miracula fluminis incredibilē incolaꝝ audaciā accepi. Bini puula nauigia cōscendunt. quoꝝ alter nauē regit alter exhaurit. Deinde multū inter rapidā isaniā Nili et reciprocos fluctus volutati. tandem tenuissimos cānales tenent: p quos angusta rupiū effugiunt et cū toto flumine effusi: nauigiū ruens manu temperāt magnoqȝ spectantiū metu in caput missi: cū iam ad ploraueris mersosqȝ atqȝ obruptos tāta mole crediderꝫ lōge ab eo in quē ceciderūt loco nauigāt:

tormenti modo missi. Nec mergit cadens vnda: sed pla
nis aquis tradit. Primum incrementū Nili circa insulam
quā mōretuli phílas nascitur. Exiguo ab hoc spatio terra
diuiditur Abactō greci vocāt. Nec illā vlli nisi antistites
calcant illa primū saxū auctu fluminis senciūt. Post mag
num deinde spaciū duo eminent scopuli Nili venas vo
cant incole ex quibus magna vis fundit: non tm̄ quanta
opire posset egiptū. In hac ora stirpē sacerdotes et aurea
dona prefecti cū sollemne venit sacrū iaciunt. Hinc iam
manifestus nouaꝝ viriū Nilus alto ac ꝓfundo alueo fer
tur: ne in altitudinē excedat obiectu mōciū pressus. Circa
Mēphim demū liber et ꝑ cāpestria vagus in plura scin
ditur flumina. manuqꝫ canalibus factis: vt sit modus in
deriuantiū potestate ꝑ totā discurrit Egiptū. Inicio di
ducit. deinde cōtinuatis aquis in faciē laci ac turbidi ma
ris stagnat. cursum illi violentiāqꝫ eripit latitudo regionū
in quas extendit dextra leuaqꝫ totā amplexus Egiptum.
quātum creuit Nilus tantū spei in annū est. Nec cōputa
tio fallit agricolam. adeo ad mensuram fluminis respōdet
qꝫ fertilem facit Nilus. Js arenoso ac sicienti solo ꝛ aquā
inducit et terram. Nā cum turbulētus fiat omnē in siccis
atqꝫ hiantibus locis fecē relinquit: ꝛ quicquid pingue secū
tulit: arentibus locis illinit iuuatqꝫ agros duabus ex cau
sis et qꝛ inundat et qꝛ obliniat. Jtaqꝫ quicquid non adiu
uit sterile ac squalidū iacet. Si creuit sup debitum nocuit.
Mira itaqꝫ natura fluminis qꝛ cū ceteri amnes abluant

terras et euiscerent. Nilus tanto ceteris maior adeo nihil edit nec abradit: vt cõtra adijciat vires nimiũq; in eo sit qd̃ solũ temperet. Jllato eñ limo arenas saturat ac iungit. Debetq; illi Egiptus non tantũ fertilitatem terraꝝ. sȝ ipsas. Jlla facies pulcherrima est cũ iã se in agros Nilus ingessit. Latent campi. opteq; sȝ valles ⁊ oppida insulaꝝ modo expectant. Nullũ in mediterraneis nisi ꝑ nauigia cõmertiũ est. Maiorq; est leticia gentibus quo minus terraꝝ suaꝝ vident. Sic quoq; cũ se ripis cõtinet Nilus ꝑ septena hostia in mare emittit. qd̃cumq; elegeris ex hijs mare est. Multos nihilominus ignobiles ramos in aliã aqua aliud aque littus porrigit. Ceterũ beluas marinas vel magnitudine vel noxa ꝑtes educat. Et ex eo quantus sit extimari põt ꝙ ingentia animalia et pabulo sufficienti et ad nauigandũ loco cõtinet. Babilllus viroꝝ optimus: ꝑfectusq; in oĩ litteraꝝ genere: rarissimus anctor est: cum ipse p̄fectus optineret Egiptum. Heraclitio hostio Nili quod est maximũ ex spectaculo sibi fuisse delphinoꝝ a mari occurrentiũ et cocodrilloꝝ a flumine aduersum agmen agentium: valde ꝓperantibus preliũ cocodrillos ab animalibus placidis: morsuq; innoxijs victos. hijs superior ꝑs corꝑis dura et impenetrabilis etiã maioꝝ aĩaliũ dẽtibus at inferior mollis ac tenera. hãc delphini spinis q̃s dorso eminẽtes gerũt: submersi vulnerabãt ⁊ in aduersum emersi diuidebãt. recisis hoc mõ pluribus: ceteri velut acie ꝟsa fugerunt. Fugax aĩal audaci. audacissimũ timido. Nec illos

tincture generis aut sanguinis ꝓprietate separant: sꝫ cõtentu et temeritate. Ultro enim insequunt fugientesqꝫ iniecto trahũt laqueo. pleriqꝫ pereũt quibus minus psens animus ad pse quendũ fuit. Nilum aliqñ marinam aquã detulisse Theo phrastus ẽ auctor. Biennio cõtinuo regnãte Cleopatra: nõ descẽdisse decimo regni anno et vndecimo cõstat. Sig nificatã aiũt duobus regũ potentibus defectionẽ. Antho nij enim Cleopatreqꝫ defecit imperiũ p nouem annos nõ ascendisse Nilũ superioribus seculis Callinacus ẽ auctor Sꝫ nũc ad inspiciẽdas causas ꝓpter quas estate Nilus crescat accedã. et ab antiquissimis incipiã. Anaxagoras ait ex Ethiopie iugis solutas niues ad Nilũ vsqꝫ decurre re. In eadẽ opinione oĩs vetustas fuit. Hoc eschilus So phocles: Euripedes tradebãt. Sed falsum esse argumen tis plurimis ptꝫ. Primo Ethiopiã feruentissimam esse in dicat hoĩm adustus color et tragotide quibus sub terras nec domus st. Saxa velut igne feruescũt: nõ tantum me dio: sed inclinato quoqꝫ die: ardens puluis nec humani vestigij paciens. argentũ replũbatur. signoꝝ coagmẽta so luunt: nullũ materie sup adornate manet operimentum. Auster quoqꝫ q ex illo tractu venit ventus calidissimus ẽ. Nullũ ex hijs aĩalibus q latẽt bruma vnqꝫ recondit. Etiã p hyemẽ in summo ꝛ apto serpens est: Alexandria quoqꝫ lõge ab huiusmodi immodicis caloribus ẽ posita. Niues nõ cadunt. supiora pluuia carẽt. queadmodũ ergo regio tantis subiecta feruoribus duraturas p totã estatẽ niues

recepit: quas sane aliqui mõtes illic quoq3 excipiãt: Nũ quã magis alpes q̃ thracie iuga aut Caucasus. atq3 eo℞ montiũ flumina vere et prima estate intumescunt. deinde hibernis minora st̃. Quippe vernis tp̃ibus imbres niuẽ dl luũt: reliquos eius primus calor dissipat Nec Renus: nec Rhodanus nec Caistrus subiacẽt malo. Estate pueniũt: et illis altissime in septentrionibus iugis niues st̃ flumina possunt cõtra estatẽ magna pducere. Preterea si hec eadẽ attollerẽt Nilum: estate prima plenissimus flueret. Tunc eñ maxime et integre adhuc niues ex mollissimoq3 tabes est. Nilus aũt p menses quatuor liquit et illi equalis acces sio ẽ. Si Thaleti credis ethesie descendẽt Nilo resistũt: et cursus eius acto cõtra hostia maris sustinet ita reuer beratus in se recurrit nõ crescit s3 exitu phibitus resistit: et quocũq3 mox potuit in cõtextus erumpit. Eudimenes Massiliensis testimoniũ dicit. Nauigauit inq̃t athalãti cũ mare. inde Nilus fluit maior q̃diu ethesie tempus ob seruãt. tunc eñ eijcitur mare instãtibus ventis. Cũ reside rint i pelagus cõquiescit minorq3 discedẽti inde vis Nilo est. Ceterũ dulcis maris sapor ẽ ꝛ similes niloticis belue. Quare ergo si Nilũ ethesie puocãt et añ illos incipit in crementũ eius et post eas durat. Preterea nõ sit quo illi fauere vehementius. Nec remittit incitaturq3 put illis im petus fuit. qd̃ fieret si illo℞ viribus cresceret. Quicq̃d ethe sie littus verberãt et cõtra illos Nilus descẽdit inde vẽtu rus. vñ illi si origo ab illis ess3. Preterea ex mari purus ꝛ

ceruleus efflueret nõ nũc turbidus venit. Age qđ testimoniũ testiũ turba coarguit. Tũc erat mẽdatio locus cũ ignota essent externa: libebat illis fabulas mittere. Nũc vero tota extremi mari; ora mercatorũ nauibus stringit: quorũ nemo narrat nunctiũ Nilũ aut mare sapori; alterius q̃z natura credi vetat q2 dulcissimũ quodq3 et leuissimũ sol trahit. Preterea q̃re hieme nõ crescũt: et tũc p̃t vẽtis cõcitari mare. aliqñ quidẽ maioribus. Nã etbesic temperati st;. Qđ si e mari ferret atlantico semel populet Egiptũ. At nunc p gradus crescit. Oenopides chius ait hyemẽ calorẽ sub terris cõtineri ideo et specus calidos eẽ et tepidiorẽ puteis aquã: itaq3 venas interno calore siccari. Sz in alijs terris augẽt imbribus flumina Nilũ: et q2 nullo imbre adiuuet tenuari deinde crescere p estatẽ quo tp̃e frigent interiora terrarũ et redit rigor fontibus: qđ si verũ esset estate abundaret. Deinde calorẽ hyeme sub terris esse maiorẽ. Aqua et specus et puteri tepẽt: q2 aera rigentẽ extrinsecus nõ recipiũt. Ita nõ calorẽ habent sed frigus excludunt. Ex eadem cã estate frigidant: q2 ab illo remotus: seductusq3 aer calefactus nõ puenit. Dyogenes appoloniates ait Sol humorẽ ad se rapit. hũc ad siccata tellus ex mari dicut et ex ceteris aquis. fieri autem non p̃t vt vna sicca sit tellus: alia abundet. Sunt eñi perforata omnia: et in itinere peruia. Sicca humida sumunt aliquando nisi aliquid terra acciperet exaruisset ergo vnde sol trahit. Sed ex his que premunt: maxime hec remedia sunt. Terra cum exaruit: plus ad se

humoris adducit vt in lucernis oleũ illo fluit vbi exurit. Sic aqua illo incũbit: quo vis caloris et terre estuantis accessit. Unde ergo trahitur: ex illis scȝ ptibus sp hyber nis septentrionalibus vnde exundat. Ob hoc pontus in inferũ mare assidue fluit rapidus nõ vt cetera maria alter natis vltro citro estatibus in vnã ptem sp pronus et tor rens. Quod nisi faceret hijs itineribus qd cui deest redde ret: qd cuiqȝ sup est emineret. Jã aut siccata essent oia aut inundata: Interrogare Dyogenem libet. quasi cõpertus animus cuncta et inuicem cõmeat. Non omnibus locis estate maiora sũt flumina. Egiptũ sol magis pcoquit. Jta qȝ Nilus magis crescit. Sȝ in ceterꝫ quoqȝ terris aliqua fluminibus fit abiectio. Deinde qr illa ps terre sine hu more ẽ. Omnis ad se ex alijs regionibus trahit: eoqȝ ma gis humidior quo calidior ẽ. Deinde quare Nilus dulcꝫ est si hoc illi e mari vnda est: Nec eñ vlli flumini dulcior gustus. ¶ Grandinẽ hoc mõ fieri si tibi affirmauero quo apud nos glacies fit gelata nube tota. nimis audacẽ rẽ fe cero. Jtaqȝ ex hijs me testibus numero scĩe note: q̃ vidis se quidẽ se negãt sȝ audisse. Aut qd historici faciũt ⁊ ipse faciã. Jlli cũ multa metiti sũt ad arbitriũ suũ vnã aliquã rem volunt respondere: sed adijciũt. Penes auctores fi des erit. Ego si mihi parꝫ credis Possidonius tibi auc toritatem pmittet: tã in illo qd preteritẽqȝ in hoc qd secu turum est. grandinẽ eñ fieri ex nube aquosa iam in humo rem versa sic affirmabit tanqȝ interfuerit. Quare autem

rotunda sit grādo: etiā sine magistro scire potes cū adno taueris scillicidium oē cōglomerari. Quod et in speculis apparet: que humorē halitu colligūt et in poculis sparsis. aliaq; oi leuitate nā et herbaꝝ et arboꝝ folijs: sique gutte ad heserūt in rotundū iacēt. Quid magis ē saxo durū: q̄d mollius vnda: pura tū molli saxa cauant aqua. aut vt ali us poeta ait. Stillicidij casus lapidē cauat. et hec ipsa ex cauatio rotūda fit. Ex quo apparet illud huic quoq; simu le esseq; cauat. Locū enī sibi ad fortunā et habitū sui ex culpit. Preterea pt etiā si nō fuit grādo talis cū defert cor rotūdari: et tociens sup spaciū aeris densi deuoluta equa liter atq; in orbē teri. Quod nix pati nō pt. q: nō est tā soli da: immo q: tam fusa est: et nō p magnā altitudinē cadit sed circa terras iniciū eius est. Ita nō longius illi p aera sed ex pximo lapsus est. Quare nō et ego idē mihi pmittā quod Anaxagoras: Inter nullos mag; q̄ inter philoso phos esse debet equalitas. Grando nihil aliud est q̄ sus pensa glacies. Nix in pruina pendens cōgelatio. Illud enī iam diximus quod inter aquā et rorem interest. hoc inter pruinā et glaciē: necnon inter niuē et glaciē interesse. Po terā me pacta questione dimittere s; bene mensum dabo. Et qūo cepi tibi molestus esse. quicquid in hoc loco que rit dicā. ¶ Queritur autē quare in hyeme ningat nō gran dinet. et vere iam frigore infracto grādo cadat. Nā ni fal lar tibi: verum mihi quidē psuadetur: q; me vsq; ad men dacia hec leuiora in quibus os prescidi non oculi erui so

lent credulum presto. Hyeme aer rigetret ideo nondũ in aquã vertitur sed in niuem cui aer ꝓpior est. Cum ver cepit maior inclinatio temporis sequitur et calidiore celo maiora sunt stillicidia. Ideo vt ait virgilius noster. Cum ruit imbriferum ver vehementior immutatio est aeris vndiqꝫ patefacti et soluentis se: ipso tempore adiuuãte. Ob hoc nimbi graues magis vastiqꝫ ꝙ pertinaces deferuntur. Bruma lentas pluuias habet et tenues: quales sepe solent interuenire cum pluuia rara et minuta: niuẽ quoqꝫ admixtam habet. Dicimus niualem diem cum altum frigus et triste celum est. Preterea aquilone flante et suum celum habente minute pluuie sunt. Austro imber improbior est: et gutte pleniores. Rem a nostris positam nec dicere audeo quia infirma videtur: nec preterire. Quid eñ mali ẽ aliq̃d et faciliori iudici scribere si oia: Immo argumenta ad lancem ceperimus exigere silentium indicetur. Pauca etiã admodum sunt sine aduersario. Cetera etiã si vincunt litigant. Aiunt vere quicquid circa Scithiam et pontum et septentrionalem plagam, glaciatum et abstrictũ est relaxari. Tunc flumina gelata discedere. Tunc obrutos montes niues soluere. Credibile est ergo frigidos spiritus inde inferri et verno celo immisceri. Illud quoqꝫ adiiciunt: quod nec sum expertus: nec experiri cogito. Tu quoqꝫ censeo si volueris verum exquirere. niuem ita caue experiaris. Minus algere aiũt pedes corꝫ qui firmam et durã niuem calcant: ꝙ corꝫ qui [illegible] lutũ factam.

Ergo si nõ meciuntᷣ:quicquid ex illis septẽtrionalibus lo cis iam disturbata niue et glacie frangente se ferᷣ:id meri diane ptis tepentẽ iam humidũq; aera alligat et pstringit. Itaq; cum pluuia futura erat grando fit iniuria frigoris. ¶ Nõ tempero mihi quo minus oim nostroꝝ ineptias pferam: quosdam peritos obseruandaꝝ nubiũ esse affir mant et predicere cũ grando ventura sit. ⁊ hoc intelligere vsu ipso potuere cũ colorem nubium notassent:quem grã do tociẽs insequebatur Illud incredibile cleonis fuisse pu blice ppositas calazophilatas speculatores future grãdi nis. Hij cũ signum dedissent adesse iam grandinẽ. quid expectas vt homines ad penulas discurrerẽt aut ad scor ea. Immo pro se quisq; alius agnũ ymmolabat. Alius pul lum. protinus ille nubes alio declinabãt. Cum aliquid gus tassent sanguinis hoc rides. Accipe qđ rideas magꝭ. Si qs nec agnũ nec pullũ habebat:qđ sine damno fieri pote rat manus sibi afferebat. Et ne tu auidas aut crudeles ex istimes nnbes digitũ suum bene acuto graphio pũgebat et hoc sanguine litabat. Nec minus ab huius agello grã do se auertebat q̃ ab illo in quo maioribus hostijs exora ta erat. Rationem huius rei quidã querũt alteri vt hoies sapientissimos decet. Negãt posse fieri vt cũ grandine ali quis paciscaᷣ ⁊ tẽpestates munusculis redimãt:q̃uis mu nera ⁊ deos vincant. aliter suspicari ipsos. aiunt esse in ip so saguine. vim quandã potentem auertende nubis ac re pellende. sed qũo in tam exiguo sanguine pt esse vis tanta

vt in altū penetret:et illā senciant nubes. Quanto expedicius erat dicere.mendatium et fabula est. At cleone iudicia reddebāt in illos quibus delegata erat cura ꝓuidende tempestatis: ꝙ negligētia eoꝝ vinee vapulassent aut segetes procidissēt. Et apud nos in duodecim tabulis cauet: ne quis alienos fructus excātasset. Rudis adhuc antiquitas credebat et attrahi imbres cantibus et repelli: quoꝝ nihil posse fieri tā palā ē vt huius rei cā nullius philozophi schola intrāda sit. ¶ Unā rē ad hoc adijciam et fauere:ac plaudere te iuuabit. Aiunt niuem in ea pte aeris fieri que ꝓpe terras est. Hāc em̄ plus habere caloris ex quatuor causis. Una ꝙ omnis terraꝝ euaporatio.cum multū in se feruidi aridiqꝫ habeat hoc ē calidor quo recentior. Altera ꝙ radij solis a terra resiliunt ⁊ in se currūt.hoꝝ duplicatio p̄xima queqꝫ a terris calefacit. Que ideo plus habēt tpis: qꝛ solem bis senciūt. Tertia causa est:ꝙ magis supiora ꝑflantur. At quecūqꝫ depressa st:minus ventis verberant. Accedit hijs ratio Democriti. Omne corpus quo solidius est hoc calorē cicius concipit et diucius seruat. Itaqꝫ si in solē posueris eneum vas et vitreū et argenteum:eneo cicius calor accedit diucius herebit. Adijcit deinde q̄re hoc existimet fieri. Hijs inq̄t corpibus q̄ duriora et pressiora densioraqꝫ st:necesse est minora foramina esse.et tenuiorē in singulis spiritū. Sequitur vt queadmodū minora balnearia et minora foramina cicius calefiunt.sic hec foramina esse occulta ⁊ oculos effugientia et celerius feruorē sen

ciant:et ꝓpter easdem angustias quicquid receperūt tardi
us reddāt: Hec longe preparata ad id ꝓducunt. de quo
nūc queritur. Omnis aer quo ꝓpior est terris:hoc crassior.
Quēadmodū in aqua et in oī humore fex ima est:ita in ae
re spissisima queqꝫ descendūt: Jam aūt probatum est oīa
quo crassioris solidiorisqꝫ materie sīt.hoc fidelius custodi
re calorem receptū.sed edicior aer quo longius a terraꝝ cul
luuie recessit.hoc sincerior puriorqꝫ est. Itaqꝫ solem non
retinet sed velut ꝑ inane transmittit. ideo minus calefit.
Cōtra aūt quidā aiūt cacumina montiū hoc calidiora eē
debere. quo ꝓpiora soli sīt. Qui mihi videntur errare ꝙ
Apenninū ⁊ alpes ⁊ aliosnotos ob eximiā altitudinē:mō
tes intantū putāt crescere:vt illoꝝ magnitudo sentire solis
viciniā possit. Excelsa sīt ista q̄diu nob̄ cōparant̄. at ṽo
vbi ad vniuersum respexeris manifesta est oīm humilitas.
Inter se vincunt̄ et vincūt. Ceterum in tantū nihil attol
litur vt collatōe tocius nulla sit:vel maximis porcio.quod
nisi esset nō diceremus totum orbē terraꝝ pilam esse. Pi
le ꝓprietas est cū equalitate quadam rotūditas ad equali
tatē ducta. Hanc aūt accipe quā vides in lusoria pila. Nō
multum illi cōmissure ⁊ rime eaꝝ nocent:quo minus par
sibi ab omni ꝑte dicat̄.qūo in hac pila:nihil illa interual
la officiunt ad spēm rotūdi.sic nec in vniuerso quidē orbe
terraꝝ editi mōtes quoꝝ altitudo tocius mūdi collatione
cōsumitur. Qui dicit alciorem montē qꝛ solem ꝓpius exci
piat:magis calere debere idē dicere ꝑt longiorem hoīem

citius q̃ pusillum debere calefieri: et caput eius q̃ pedes. Atq; quisquis mundũ mensura sua existimauerit: et terrã cogitauerit tenere puncti locũ. intelliget nihil in illa posse ita eminere vt celestia magis senciat velut in ꝓpinquũ illis accesserit. Montes isti quos suspicimus ⁊ vertices eterna niue obsessi nihilominus in imo st3 et ꝓpius quidẽ soli ẽ mons q̃ cãpus aut vallis. Sed sic quo modo est pilus pi lo grossior: arbor arbore et mons mõte maior esse dicitur. Isto eñ modo: et arbor et alia magis q̃ alia dicentur vici na celo. qđ falsum est: q2 inter pusilla nõ p̃t esse magnum discrimen: nisi dũ inter se cõparant. Ubi ad collationẽ im mensi corpis ventũ est nihil interest quantũ sit alterũ alte ro maius: q2 etiã si magno discrimie: tamẽ minima vincũ tur. ¶ Sed vt ad ꝓpositum reuertar ꝓpter has quas re tuli causas. plerisq; placuit in ea parte aeris niuem cõcipi que vicina terris est: et ideo minus alligari: q2 minore ri gore coit. Nam vicinus aer plus habet frigoris q̃ vt in aquã et imbrem transeat. et minus q̃ vt duretur in gran dinem: hic medio frigore non nimis intento niues fiunt coactis aq̃s. Quid istas inq̃s inepcias q̃bus nec littera tior est q̃sq; nõ melior tã operose psequer3. Q̃uo fiãt niues dicis cũ multo magis ad nos dici a te ptineat quare emẽde nõ sint niues. Haba iubes mentẽ cũ luxuria litigare. Quo tidianũ istud et sine effectu iurgiũ est. Litigemus tñ etiã si supior futura ẽ pugnantes ac reluctãtes vincat. Hãc ip sam inspectionẽ nature nihil iudicas ad id qđ vis cõferre.

De naturalibus.

Cũ querimus quõ nix fiat et dicimus illã pruine similẽ habere naturã plus illi spiritus q̃ʒ aque inesse. nõ putas exprobrari illis vel cũ emere aquã turpe sit si nec aquã qui dẽ emunt. Nos ꝟo q̃ramus pocius quõ fiant niues q̃ʒ quõ seruanť: quoniã non cõtenti vina diffundere veterana ꝑ sapores etatesqʒ disponere inuenimus quõ stiparemus niuem: vt ea estatem euinceret et cõtra anni feruorẽ defenderet loci frigore. Quid hac diligentia consecuti sumus: Nempe vt gratuitã mercemur aquã: nobis dolet: ꝙ spiritum ꝙ solem emere nõ possumus. Quod hic aer etiam delicatis diuitibusqʒ ex facili nec emptus venit. O q̃ʒ nobis male est: ꝙ quicquid a reꝝ natura in medio relictũ est. hoc ꝙ illa fluere ⁊ patere oĩbus voluit: cuius haustũ vite publicum fecit. Hoc ꝙ tam homini q̃ʒ feris auibusqʒ inertissimis aĩalibus in vsum large ac beate ꝓfundit: cõtra se ingeniosa luxuria redegit ad preciũ. Adeo nihil p̃t illi placere nisi charũ. Unum hoc erat ꝙ diuites in equũ turbe diduceret: quo nec possent añcedere pauperrimũ. Illi cui diuicie moleste sť: excogitatũ est queãdmodũ etiã caperet aqua luxuriã. Unde ad hoc ꝑuentum sit vt nulla nobis aqua satis frigida videreť: que flueret dicam. Quãdiu sanus et salubris cibi capax stomachus est: impleturqʒ nõ premiť. Naturalibus fomentis cõtentus est. Ubi quotidianis cruditatibus nõ tp̃is estus ſʒ suos sentit. Ubi ebrietas cõtinua visceribus insedit et precordiale in qđ vertitur torret: Aliq̃d necessario queriť quo estus ille frangať:

qui ipsis aquis incalescit: remedijs incitat viciū. Itaq̄ nō estate tantū: sed media hyeme niuē hac causa bibūt. Que huius rei cā est: nisi intestinū malū et luxu corrupta precordia: quibus nullū interuallum vnq̄ quo interquiescerent datū est: sed prandia cenis vsq̄ in lucem pductis ingesta st3: et distentos copia ferculoꝝ ac varietate cōmesatio altius mersit. Deinde nūq̄ intermissa intemperātia quicq̄d ante decoxerat efferauit: et in desiderium sp̄ noui rigoris accēdit. Itaq̄ q̄uis cenationē velis ac specularibus muniant et igne multo domēt hyemē: nihilominus stomachus ille solutus et estu suo languidus querit aliq̄d quo erigat. Nā sicut animo relictos stupentesq̄ aqua frigida spargimus: vt ad sensum sui redeāt: ita viscera istoꝝ intus torpentia nihil senciunt nisi frigore illa vehementiore p̄ vsseris. Inde ē inquā q̄ ne niue cōtenti st3: sed glaciē velut certior illi ex solido rigor sit exquirūt: ac sepe repetit3 aq̄s diluunt. Nō que e summo tollit s3 vt vim maiorē habeat: et ptinacius frigus ex abdito effodit. Itaq̄ ne vnū quidē eius est preciū sed h3 institores aqua et annonā p pudore variā. Unguētarios lacedemonij vrbe expulere: et ꝑpere cedere finibus suis iusserūt: q2 oleū disperderēt. Quid illi fecissent si vidissent reponēde niuis officinas et tot iumenta deportande aque deseruientia: cuius calorē saporemq̄ paleis q̄bus custodiunt inquinant. At dij boni q̄ facile est extinguere sitim sanam: sed quid sentire possunt emortue fauces et occalate cibis ardentibus. Queadmodū nihil illis sat3

frigidū: sic nihil calidū illis sat est. Sed ardētes boletos: ꝛ raptim indumēto suo mersatus. Dimittūt pene fumātes quos deinde restinguāt niuatꝫ pocionibus. Uidebis inq̄ quosdā graciles: ꝛ pallido faciliq̄ circūdatos pallentes ꝛ egros: nō sorbentes solū niuē sꝫ etiā esse et frustra eius in ciphos suos deijcere inter ipsam bibēdi morā: Sitim istā esse putas. Febris est. Et quidē eo acrior q̄ nō tactu vena rū: nec in cutē effuso calore deprehendit̄ Sed cor ip̄m ex coquit luxuria inuictū malū: ꝛ ex molli fluuidoq̄ durū at q̄ paciens. Nō intelligis oia cōsuetudine vim suā pdere? Itaq̄ nix ista in qua etiā iā natatꝫ eo puenit vsu et ad quo tidianā stomachi seruitutē vt aque locū optineat. aliq̄d ad huc querite illa frigidius q̄ pro nihilo ē familiaris rigor)

¶ Lucij Annei Senece cordubēsis naturaliū liber quintus: in quo de ventis et aeris motu agit̄. Feliciter incipit.

Entus est fluens aer. Quidā ita diffinierunt ventus est aer fluens in vnam ptem. Hec diffinitio videtur diligentior. quia nūq̄ aer tam immobilis est vt nō in aliqua sit agitatione. Sic tranquillū mare dicitur nō cū leuiter cōmouet̄: nec nisi in vnā ptem inclinatur. Itaq̄ si legeris cū placidū ventis staret mare. Scito illud nō stare: sed succuti leuiter et duci. tranquillū est q̄ nec huc nec illo impetū capiat. Idē et de aere iudicandū est et nō esse vnq̄ immobilē etiā si quietus sit. Quod ex hoc intelligas licet cū sol in aliquem clausum locū infusus est videmus corpuscula minuta in aduersū fieri: alia sursum alia deor

sum varie cõcursantia. Ergo paꝝ diligenter cõprehendit quod vult qui dixerit fluctus est maris agitatio quia tranquillũ quoqꝫ agitatur at ille abunde sibi cauerit cuius hec diffinitio fuerit fluctus est maris in vnam partem agitatio. Sic in hac re qua nunc maxime querimus non circũscribetur qui ita se gesserit vt dicat: ventus et fluens aer in vnam ꝑtem. Aut aer est fluens impetu: aut vis aeris in vnam ꝑtem euntis: aut cursus aeris aliquo concitacior. Scio quid responderi ꝓ diffinitione altera possit. Quid necesse est adijcere te in vnã ꝑtem fluens aer. Utiqꝫ eñ qđ fluit in vnam ꝑtem fluit. Nemo aquã fluere dicit si tantũ infra se mouet: sed si aliquo fertur. Potest ergo aliqđ moueri et nõ fluere. et ecõtrario nõ pt fluere nisi in vnã ꝑtem. Sed si hec breuitas satis a calũnia tuta est: hac vtamur. Si vero aliquis circũspectior est verbo nõ parcat cuius adiectio cauillationẽ oẽm poterit excludere. Nũc ad ipsam rem accedamus qm̃ satis de formula disputatũ est. Democritus ait. Cũ angusto inani multa sꝫ corpuscula que ille athomos vocat sequi ventum. At circa quietũ et placidũ aeris statum esse cũ in multo in ani pauca sunt corpuscula. Nam quẽadmodũ in foro aut vico quamdiu paucitas est sine tumultu ambulãt: vbi turba in angustũ cucurrit. alioꝝ in alios incidentium rixa fit. Sic in hoc quo circũdati sumus spacio: cum exiguum locum multa corpora impleuerint. necesse est alia alijs incidant et impellantur ac repellantur implitenturqꝫ et comprimantur: ex quibus

nascitur ventus: cum illa que colluctabantur incubuere: et diu fluctuata ac dubia inclinauere se. At vbi in magna laxitate corpa pauca versantur: nec arietare possunt nec impelli. Hoc falsum esse vel ex eo colligas licet: q tūc minime ventus est cū aer nubilo grauis est. Atqui tūc plurima corpora se in angustum cōtulere: et inde est spissior nubiū grauitas. Adijce nūc q circa flumina et lacus frequens nebula est artatis cōiunctisq corpibus nec tamen ventus est. Interdū vero tanta caligo effundit vt cōspectum in vicino stantium eripiat. qđ non eueniret nisi in paruum locū corpora se multa compellerent. Atqui nullum tempus magis q̄ nebulosum careret vento. Adijce nunc quod econtrario venit: vt sol matutinum aera spissum et humidum ortu suo tenuet. Tunc surgit aura cum datum est laxamentum corporibus: et cōstipatio illorum ac turba resoluta est. Quomodo inquis ergo venti fiunt. quos nō negas fieri? Non vno modo. Alias em̄ terram ipsam magna vis aerꝫ eijcit et ex abdito spirat. Alias cū magna et cōtinua ex imo euaporatio in altum agit: que emerserat: Immutatio ipsa alicuius mixti in ventū vertit. Illud em̄ nec vt credam mihi psuaderi potest. nec vt taceam qūo in nostris corpibus ex cibo fit inflatio que nō sine magna iniuria emittitur et ventrem interdum cum sono exonerat: interdum secrecius. Sic putant et hanc magnam rerum naturam alimenta mutantem emittere spiritum. Bene nobiscum agitur: cum quod semper excoquit: aliquando

immūdius aliq̄d timeremus. Nunq̄d ergo hoc verius est dicere multa ex oī parte terrarum et assidua fieri corpuscula que cū coaceruata sīt: deinde extenuari sole ceperint: q2 omne qđ in angusto dilatatꝰ spaciū magis desiderat ven tus existit. Quid ergo: hāc solā esse causam venti existimo aquarum terrarūue euaporationes. Ex hijs grauitatē aeris fieri deinde solui īpetu: cūq3 densa steterāt vt est necesse ex tenuata nituntur in ampliorē locū. Ego vero et hanc iu dico. Ceterū et illa est longe verior causa valentiorq3: ha bere aera naturalem vim mouēdi se. nec aliunde cōcipere sed inesse illi vt aliarum rerum. ita huius potentia. An hoc existimas quidē nobis datas vires esse. quibus nos mo ueremus: aera aūt relictū et inertem et inagitabilē esse cū aqua motū suū habeat etiā ventis quiescentibus: nec eīn aliter animalia edere possent. Muscū quoq3 innasci aq̄s et herbosa quedā videmus summo innatantia. Est ergo aliquid in aqua vitale. De aqua dico. Ignis qui oīa con sumit quedā creat ⁊ qđ videri nō p̄t simile veri. sed tū verum est aīalia igne generari. habet ergo aliquā vim talē aer. ⁊ ideo mō spissat mō expissat se mō expandit se et purgat et alia cōtrahit diducit et differt. Hoc ergo interest inter ae ra et ventū qđ inter lacū et flumen. aliqn̄ p se ipse solum cā venti est. fundens rigentem aera: et ex denso coactoq3 explicās in vniuersum. De ventis diximus. Nūc iterum in cipiemus illos excutere. Fortasse apparebit queadmodū fiant: si apparuerit qn̄ et vnde procedant. Primū ergo aū

lucanos flatus incipiamus.qui aut ex fluminibus aut ex cōuallibus aut ex aliquo sinu feruntur. Nullus ex hijs ptinax est: sꝫ cadit forciore iā sole: nec fertur vltra terrarū cōspectū. Hoc vētorū genus incipit vere nec vltra estatē durat. Et inde maxime venit vbi aquarū plurimū ꝛ montiū est. Plana licet abundēt aquis tn̄ carent aura. Hac dico q̄ ꝓ vento valet. Q̄uo ergo talis flatus cōcipit̄ quē greci eucophiā vocāt? Quicq̄d ex se paludes ꝛ flumina emittūt id aūt et multū est et assiduū. ꝑ diem solis alimentum est. nocte exhauritur mōtibus inclusum ꝛ in vnā regionē colligit̄. Cum illā impleuit: et iā se nō capit: sꝫ exprimitur aliquo ꝛ in vnā ꝑtem ꝓcedit. hic ventus est. Itaqꝫ in eo incūbit quo liberior exitus inuitat: ꝛ loci laxitas in quā coacervata decurrāt. Huius rei argumentū est q̄ prima noctis ꝑte nō spirat. Incipit em̄ fieri tūc illa collectio: q̄ circa lucē iam plena est. et onerata querit quo defluat: et eo potissimū exit vbi plurimū vacui ē ꝛ magna ac patens cui aera. Adijcit autē ei stimulos ortus solis: feriens gelidū aera. Nam etiā anq̄ꝫ appareat lumine ipso valet ꝛ nondū quidē aera ostēdit radijs impellit. iam tantū lacessit et irritat luce premissa. Nam cū ipse pressit alia superius rapiuntur. alia finiunt̄ tp̄e. Ideo non vltra matutinū illis datur fluere. omnis illorū vis ꝯspectu solis extinguit̄. etiā si valentiores flauere. Circa mediū tamē diē relanguescūt. nec vnq̄ꝫ vsqꝫ in meridiē aura ꝓducitur. Alia aūt imbecillior ac breuior est ꝓut valentioribus minoribusue collecta causis est.

Quare tñ tales venti vere et estate validiores sũt? Leuissi mi eñ cetera pte anni. nec q̃ vela impleant surgunt. Quia vere aer aquosus est: ex plurimis aq̃s locisq; ob humidã ce li naturã: saturisq; redundantibus maior euaporatio ẽ At quare estate eque ꝓfunditur. Quia post occasum solis re manet diuturnus calor ⁊ magna noctis pte ꝑdurat. Qui euocat exeuntia. ac vehemetius trahit quicquid ex hũs sponte reddi solet. deinde non tantũ habet viriũ vt quod euocauit absumat. Ob hoc diucius corpuscula emanare solita et efflari. terra ex se atq; humorem mittit. Facit au tem ventum sol ortus non calore tantum sed etiam ictu. Lux eñ vt dixi que solem antecedit nondum aera cale facit: sed percutit tantum. percussus autem in latus cedit. Quãq; ego ne quidem illud cõcesserim lucem ipsam sine calore esse: cum ex calore sit. Non habet forsitan tantum temporis quãtum tactu appareat. Opus tamen suũ facit et densa diducit ac tenuat. Preterea loca que aliqua ini quitate nature ita clausa sunt vt solẽ accipere non possint Jlla quoq; nubila et tristi luce calefiunt. et per diẽ minus q̃ noctibus rigent. Etiam nunc natura calor omnis abi git nebulas et a se repellit. Ergo sol quoq; idem facit. Et ideo vt quibusdam videtur inde flatus est vnde sol. Hoc falsum esse ex eo apparet q̃ aura in omnem partem vehit et contra ortum plenis ventis nauigatur. Quod non eueniret si semper ventus ferretur a sole. ¶ Ethesie quoq; que in argumentum a quibusdam aduocantur

non minus ꝓpositum adiuuāt. Dicam primū ꝙ illis placeat. Deinde cur displiceat mihi. Ethesie inquiunt hieme non sꝫ q; breuissimis diebus sol desinit prius ꝙ̄ frigus euincat. Itaq; niues et ponuntur et durāt. Estate incipiunt flare: cū et longius extendit dies. et recti in nos radij dirigunt. Veri ergo simile est. concussas calore magno niues plus humidi effiare. Item terras exoneratas niue: retectasq; spirare liberius. Item plura ex septentrionali parte celi corpa exire et in hec loca queremissiora ac tepidiora sꝫ deferri. Sic impetū ethesias sumere: ꝛ ob hoc a solsticio illis iniciū est vltraq; ortū canicule nō valent. q; iā multū e frigida celi pte in hanc egestum est. Ac sol mutato cursu in nostra rectior tenditur: ꝛ alterā ptem aeris attrahit. aliam vero impellit. Sic ille ethesiaꝝ flatus estatem frangit et a mensium feruentissimoꝝ grauitate defendit. Nunc qđ pmisi dicendū est: quare ethesie nos nō adiuuent: nec quicq; huic cōferant cause. Dicimus ante lucē auram incitari tandē subsidere cū illam sol attigit. At q; ethesie ob hoc somniculosi a nautis et delicati vocantur. Quod vt ait gallio: mane nesciūt surgere. Eo tpe fere incipiunt pdire quo ne pertinax quidē aura est: qđ nō accideret si vt auras ita illos sol cōmoueret. Adijce nunc ꝙ si tam illis flatus est spaciū diei ac longitudo: etiā añ solsticiū flaret cū longissimi dies sꝫ et cū maxime niues tabescūt. Julio eñ mense iā dispoliata sꝫ oīa aut certe admodū pauca iacent ad huc sub niue. ¶ Sunt quedā genera ventoꝝ q̄

rupte nubes et in ꝓnum solute premittūt. Hos greci ven
tos ethnephias vocant. Qui hoc vt puto mō fiunt. cū mag
na inequalitas ac dissimilitudo corpoꝝ: que vapor terre
nus emittit i sublime eat. et alia ex hijs corꝑibus sicca sint
alia humida. ex tanta discordia corporum interse pugnan
tium: cum in vnum cōglobata sīt: verisimile est quasdā ca
uas effici nubes et interualla inter illas relinqui fistulosa
et in modū tibie angusta. His interuallis tenuis includit
spūs: qui maius desiderat spaciū: cū euerberatus cursus
parum libero incaluit. et ob hoc amplior fit. Sciditq́ꝫ
cingentia ⁊ erūpit in ventū qui fere ꝓcellosus est: q̄ supne
demittit ⁊ in nos cadit vehemēs ⁊ acer: q2 non fusus nec
ꝑ apertum venit: sed laborat et iter sibi vi ac pugna parat.
Hic fere breuis status est: q2 receptacula nubiū ꝑ que fere
batur ac munimēta ꝑrumpit. Ideo tumultuosus venit ali
qn̄ non sine igne ac sono celi. Hij venti multo maiores
diuturnioresq́ꝫ sīt. Si alios quoq́ꝫ flatus ex eadem causa
ruentes in se abstulere et in vnum cōfluxere plures. sicut
torrentes modice valitudinis eunt q̄diu separatus suus
cursus est. Cū vero plures in se aquas cōuertere fluminū
istoꝝ ac ꝑenniū magnitudinē excedunt. Idē credibile ē fie
ri et in ꝓcellis vt sint breues q̄diu singule sīt. vbi ꝑo socia
uere vires: et pluribus celi partibus elisus spūs eodem se
cōtulit et impetus illi accedit et mora: facit ergo ventum
resoluta nubes: que plurimis modis soluit. Nonnūq́ꝫ cō
glabationē illā spūs rumpit: nonnūq́ꝫ inclusi et in exitum

nitentis luctatio. Nonnūq; calor quem nō sol fecit. mō ipsa arietatio magnoꝝ inter se corporum attritus. ¶ Hoc loco si tibi videt̄ queri pt cur turbo fiat qui euenire in fluminibus solet vt q̄diu sine impedimento ferunt̄: simplex et rectū illis intersit. vbi incurrere in aliquod saxū ad latus ripe ꝓminens retorqueant̄: et in orbē aquas sine exitu flectant: ita vt circūlata inter se sorbeant̄ et verticem efficiant. Sic ventus q̄diu nihil obstitit vires suas effūdit. Ubiq; aliquo ꝓmontorio repcussus est. aut vi locoꝝ coeuntiū i canalē cōuexam tenuēq; collectus sepius in se volutat̄: similemq; illis quas diximus cōuerti aquis: facit verticem. Hic ventus circū actus et eūdem ambiens locū: ac se ipsa vertigine cōcitans turbo est. Qui pūgnacior si est ac diucius volutatus inflammat̄ et efficit quē prestera greci vocant. Hic est igneus turbo: hij fere oīa pericula venti erupti de nubibus produnt quibus armenta rapiantur et tote naues in sublime tollant̄. Etiam nūc quia ventos diuersos ex se generant et impulsum aera in alias quoq; ptes q̄ in quas ipsi inclinauere dispergunt. Illud quoq; dicam quod mihi occurrit quēadmodū stillicidia quāuis iam inclinent se et labantur: nondum tamen efficere lapsum. sed vbi plura coiere et turba vires dedit: tunc fluere ꝛ ire dicuntur: Sic q̄diu leues sunt aeris motus agitari pluribus locis: nondum ventus est. tunc eñi incipit cum oēs illos miscuit et in vnū impetum cōtulit. Spiritum a vēto modus separat: vehementior eñi spiritus ventus est inui

tem spiritus leuiter fluens aer. Repetam nūc qd in primo dixeram edi e specu ventos recessuq; interiore terrarum. Nō tota solido contextu terra in vnum vsq; fundatur: sed multis partibus caua: et cecis suspensa latebris alicubi habet inania sine humore. Ibi etiā si nulla lux discrimen aeris monstraret. dicam tamē nubes nebulasq; in obscuro consistere. Nam ne hec quidem sup terras quia sit videntur. illic quoq; nihilo minus ob id sunt ꝙ nō videntur flumina Illic scias licet nostris paria sublabi alia leuiter ducta. alia in cōfragosis locis precipitando sonantia. Quid ergo: non illud eque dabis esse aliquos et sub terra lacus: et quasdā aquas sine exitu stagnare: q̄ si ita sit necesse est et illud aera onerari oneratūq; incūbere et ventum ꝓpulsu suo concitare. Ex illis ergo subterraneis nubibus scimus nutriri inter obscura flatus cū tantum viriū fecerint quantū aut terre obstantia auferāt aut aliquid aptum ad hos efflatus iter occupent: et ꝑ hāc cauernā in nostras sedes efferantur. Illud vero manifestū ē magnā eē sub terris vim sulphuris: et aliorum nō minus ignē alentiū ꝑ hec loca cū se exitū querens spiritus torsit accendat flammā ipso obstrictu necesse ē. Deinde flāmis latius fusis etiā si qd ignaui aeris erat extenuatum moueri et viā cum fremitu vasto atq; impetu querere. Si hoc diligentius ꝓsequar: cum q̄ram de motibus terre nunc mihi ꝑmitte narrare fabulā. Asclepiadotos autor ē. Demissos q̄ plurimos a philippo in metallū antiquū olim destitutū: vt explorarēt vbertas eius esset. q̄s status: an q̄ aliqd futuris reliquissz vetus

auaritia: descendisse illos cũ multo lumine et multos du
rasse dies: deinde longa via fatigatos vidisse flumina in
gẽtia: et cõceptus aquaꝝ inherentiũ vastos pares nostris:
nec cõpressos quidẽ terra supeminẽte: sed libere laxitatis:
non sine horrore visos. Cũ magna hec legi voluptate. intel
lexi enĩ seculũ nostrũ nõ nouis vicijs. sꝫ iam añ antiquitus
traditis laborare: nec nostra etate primũ auariciã: venas
terraꝝ lapidũqꝫ rimatã in tenebris male obstrusa quesisse.
Illi maiores nostri quos celebramus laudibus q̃bus dis
similes querimus nos esse spe ducti: montes ceciderũt ⁊
supra lucrũ sub ruina steterũt. Ante philippũ macedones
reges fuere: q̃ pecuniã in altissimis vsqꝫ latebris sequerent̃
et recto spũ liberoqꝫ in illos se dimitterẽt specus: in quos
nullũ noctiũ dierũqꝫ ꝑuenire discrimẽ a tergo lucẽ relinq̃
re. Que tãta spes fuit? Que tanta necessitas hoiem ad syde
ra erectũ incuruauit ⁊ defodit: et in fundũ telluris nitime
mersit: vt erueret aurum nõ minore periculo querendũ q̃z
possidendũ. ꝓpter hoc cuniculos egit: et circa predã lutulẽ
tã incertãqꝫ reptauit. oblitus rerũ nature melioris a qua
se auertit. Nulli ergo mortuo terra tã grauis est q̃z istꝫ supra
quos auaricia ingens terraꝝ pondus iniecit: quibus ab
stulit celũ: quos in imo illud malũ vbi virus latitat infodit
Illo descendere ausi sꝫ vbi nouã reꝝ positionem terrarũqꝫ
pendentiũ habitus ventosqꝫ per centũ manare experiren
tur: et aquaꝝ in illis fluentiũ horridos fontes et altã p̄pe
tuamqꝫ noctẽ. Deinde cum ista fecerint inferos metuunt.

¶ Sed vt ad id de quo agit͛ reuertar: venti quatuor sunt in ortum: occasum: meridiē: septentrionēq3 diuisi. Ceteri quos varijs nominibus appellamus hijs applicantur. Eurus ad aurorā nabatheaq3 regna recessit. persidaq3 et radijs iuga subdita matutinis. Uesp et occiduo q̄ littora sole tepescūt. Proxima st3 sephiro scythiam septēq3 triones Horrifer inuasit boreas. cōtraria tellus. Nubibus assiduis pluuiaq3 madescit ab austro. Uel si breuius illos cōplecti mauis in vnā tempestatem qđ fieri nullo mō pōt cōgregentur vna: eurusq3 nothusq3 ruūt creberq3 procellis africus. et qui locū in illa ripa non habuit aquilo. Quidam illos duodecim faciūt. Quatuor eñ celi ptes in ternas diuidūt et singulis ventis binos supradictos dāt: Hac arte varro vir diligens illos ordinat: nec sine causa: Non eñ eodem sp loco sol oritur aut occidit. Sed alius est ortus occasusq3 equinoctialis. Bis āt equinoctiū est: alius solsticialis alius hybernus qui surgit ab oriente equinoctiali subsolamus apud nos dicit͛. greci illū exhcliotē vocāt. ab oriente hiberno eurus exit quē nostri vocauere vulturnū. et Liuius hoc illum noīe appellat. in illa pugna romanis paꝝ prospera in qua Hanibal et cōtra solē orientē exercitū nostꝝ et contra ventū constituit: cū venti adiutorio ac fulgoris pstringentis oculos hostiū vicit. Uarro quoq3 hoc nomen vsurpat. Sed et eurus iā ciuitate donatus ē et nostro sermoni non tāq3 alienus interuenit. Ab oriente solstitiali excitatū greci caition appellāt. apud nos sine nos

minet. Equinoctialis occidēs fauoniū mittit quē sephirū esse dicent tibi: etiam qui grece nesciūt loqui. A solsticiali occidente chorus venit: qui apud quosdā ergastes dicitur. Mihi nō videtur q2 chori violenta vis est: et in vnam ptem rapax. Ergastes fere mollis est: et tam euntibus communis q̄z redeūtibus. Ab occidente hyberno affricus furibūdus z ruens. Apud grecos libs dicitur. A septentrionali latere summus est aquilo. Medius septentrio. Imus trachias. Huic deest apud nos vocabulū a meridiano axe euronotbus est. Deinde notbus latine auster. Deinde libonotus. qui apud nos sine noīe est. Placet aūt duodecim vētos esse. nō q2 vbiq3 tot sint. quosdam eīn inclinatio terrarū excludit. s3 quoniā plures nusq̄z st̄. Sic casus sex dicimus. non q2 oē nomen sex recipit: sed q2 nullū plures q̄z sex. Qui duodecim ventos esse dixerunt hoc secuti st̄ toti dē ventoꝝ esse quot celi discrimina. Celū eīn diuidit in circulos quinq3: qui p mūdi cardines eunt. Est septentrionalis. Solsticialis: Equinoctialis: Brunalis: et cōtrarius septētrionali. Hijs sextus accedit q̄ superiorē ptem mūdi ab inferiore secernit. Ut scis eī dimidia ps mūdi sp supra. dimidia infra est. Hāc lineā q̄ inter apta et occulta est greci orisonta vocāt. nostri finitorē dixere. alij finientē: Adijciendus est ad hūc meridianus circulus: qui orisonta rectis angulis secat. Ex hijs quidā circuli intransuersa currūt et alios interuētu suo scindūt. Necesse aūt est tot aeris discrimina eē quot ptes. Ergo orison siue finiēs circulus q̄nq3

illos orbes quos mō dixi fieri secat et efficit decem ptes. quinqꝫ ab ortu: q̄nqꝫ ab occasu. Meridianus circulus q̄ korizonta incurrit regiones duas adijcit. Sic duodecim aer discrimina accipit et totidē facit ventos Quidam sūt quorundā locoꝝ ꝓprij: qui nō transmittūt: sed in ꝓximū ferūt. Non est illis a latere vniuersi mūdi impetus. Atapulus apuliam infestat. Calabriam iapix. Athenas sciron. Pampbiliā cbagenus: galliā circius cui edificia quassanti tamen incole gracias agūt: tanq̄ʒ salubritatē celi sui debeant ei. Diuus certe Augustus templū illi cū in gallia moraretur et vouit et fecit. Infinitū est si singulos velim ꝓsequi. Nulla enī ꝓpe modum regio est que nō babeat aliquē flatū ex se nascentem et circa se cadentē. Inter cetera itaqꝫ ꝓuidencie opa: hoc quoqꝫ aliquis vt dignū admiratione suspexerit. Non enī ex vna cā ventos aut inuenit aut p diuersa disposuit. Sed primum vt aera nō sinerēt pigrescere: sꝫ assidua vexatione vtilem redderet vitalemqꝫ terris. Deinde vt imbres terris subministrarēt idemqꝫ nimios cōpescerent. Nā mō adducūt nubes mō deducūt vt per totū orbē pluuie diuidi possent. In italiā auster impellit. Aquilo in africā reijcit. Etbesie nō paciunt apud nos nubes cōsistere. Idē p totā indiam et etbiopiā cōtinuis p id tempus aq̄s irrigāt. Quid q fruges pcipi nō possunt nisi flatu supuacua et mixta seruādis ventilarētur nisi esset qd segetē excitaret: et latentē frugē ruptis velamētis suis q̄ folliculos agricole vocāt adaperirent. Quid q oibus inter se populis cōmertiū dedit et gētes dissipatas locis

miscuit? Ingens nature bñficiũ: si illud in iniuriã suã nõ ꝑtat boĩm furor. Nũc qđ de cesare olim maiore vulgo dictatũ est: et a Tito liuio positũ in incerto esse: vtrũ illũ magis nasci rei publice ꝓfuerit an nõ nasci. Dici etiã de ventꝭ pt a deo quicq̃d ex illis vtile et necessariũ est nõ pt hijs repensari q̃ in pniciẽ suã generis humani demẽtia excogitat. Sꝫ nõ ideo nõ sꝭ ista natura sua bona si vicio male vtentiũ nocent. Non in hoc ꝓuidentia ac dispositor ille mundi deus: aera ventis exercendum dedit: et illos ab oĩ pte ne quid esset situ squalidũ effudit. vt nos classes partem freti occupaturas cõpleremus milite armato. et hostẽ in mari aut post mare inquireremus. Que nos demẽtia exagitat: et in mutuũ cõpellit exiciũ? Uela ventis damus bellũ paraturi: ꝛ periclitamur periculi cã. Incertã fortunã experimur vim tẽpestatũ nulla ope humana supabilẽ mortẽ sine spe sepulture. Non erat tãti si ad pacẽ p ista veheremur Nũc cũ euaserimus tot scopulos latẽtes ꝛ insidias vadosi maris cũ effugerimus ꝓcellosos desup mõtesp quos preceps in nauigãtes ventus impingit. cũ inuoluto nubilo dies et nimbis ac tonitruis horrẽdas noctes cũ turbinib⁹ diuulsa nauigia: q̃s erit huius labor ꝫ ac metus fructus? q̃s nos fessos tot malis portus excipiet Bellũ scꝫ ꝛ obuius in littore hostis: ꝛ trucidãde gentes tractare magna ex pte victorẽ: et antiquaꝝ vrbiũ flãmã. Quid in arma cogimus populos? Quid exercitus scribimus directuros aciẽ i medijs fluctib⁹? Quid maria inq̃etamus. paꝝ videlicꝫ ad mortes nrãs terra late ptꝫ. nimis delicate fortuna nos tractat

Nimis dura dedit nobis corpa: felicem valitudinem. Nō depopulatur nos casus incurrens. E metiri cuiqꝫ ānos suos ex cōmodo licet. et ad senectutē decurrere. Itaqꝫ eamus in pelagus et vocemus in nos fata cessantia. Miseri quid queritis mortem que vbiqꝫ supest. petit illa nos et ex lectu lo: sꝫ vbiqꝫ innocētes petat: occupauit vos ī vestra domo: sed occupet nullū molientes malū. Hoc vero quid aliud quis dixerit ꝙ insania circunferre pericula et ruere in ignes iniciū sine iniuria occurrentia deuastantem. ac ferarꝫ more occidere quē nō oderis? Illis tamen in vlcionē: aut ex fame morsus est. nos sine vlla psimonia nostri. alieniqꝫ sanguinis mouemus maria: et nauigia deducimus: salutem cōmittimus fluctibus. secūdos optamus vētos quorꝫ felicitas est ad bella perferri. Quousqꝫ nos malos mala nostra rapuere? Parꝫ est intra orbē suū furere. Sic psarꝫ rex stolidissimus in gretiā traiecit: quā exercitus nō vincet cū impleuerit. Sic alexander vlterior Bactris et indis volet quercre quid sit vltra magnū mare. et indignabitur aliqd eē vltimū sibi. Sic parthis auaritia crassum dabit. Non horrebit reuocantis diras tribuni. nō tempestates longissimi maris. non circa Eufratē presaga fulmina et deos resistētes p hoim deorūqꝫ iras ad aurū ibitur. Ergo nō merito qs dixerit rerꝫ naturā melius acturā fuisse nobiscū: si vētos flare vetuisset: et ī alto discursu furentiū in sua quēqꝫ terra stare iussisset. Si nihil aliud certe: suo qsqꝫ tantū ac suorꝫ malo nasceretur. Nūc parꝫ in domestica.

Externis quoq laborandū est. Nulla terra tam longe re
mota est que nō emittere aliqd suū malū possit. Unde scio
an nūc aliquis magne gentis in abdito dominus fortune
indulgentia tumēs non cōtineat inter terminos arma: an
paret classes ignota moliens. vn̄ scio hic mihi an ille ven
tus bellū inuehet? Magna ps erat pacis humane maria
precludi. Nō tantū vt paulo ante dicebā queri possumus
de auctore nostri deo si beneficia eius corrumpimus et vt
essent contraria efficimus. Dedit ille ventos ad custodien
dā celi terrarūq temperiē: ad euocandas supprimendasq
aquas: ad alendos satorum atq arborum fructus: quos ad
maturitatē cū alijs causis adducit ipsa iactatio attrahens
cibū in summa: et ne torpeat pmouens. Dedit ventos ad
vlteriora noscenda. fuisset em̄ imperitū aīal et sine magna
experientia rerum homo: si circūscriberet naturalis soli fi
ne. Dedit ventos vt cōmoda cuiusq regionis fierēt cōmu
nia: nō vt legiones equitēq gestarēt. nec vt pniciosa gentiū
arma trāsueherent. Si bn̄ficia nature vtentiū prauitate
ppendimus nihil nō nrō malo accepimus? Cui videre ex
pedit? Cui loqui? Cui nō vita tormētū est. Nihil inuenit
es tā manifeste vtilitatis qd non in cōtrariū transferat cul
pa. Sic vētos quoq natura bonos futuros inuenerat: ip
si illos cōtrarios fecimus. Omnes in aliqd nos malū du
cūt. Non eadē est hijs et illis cā soluendi: sz iusta nulli. Di
uersis em̄ irritamētis ad tentaudū ire impellimus. Itaq
alicui vicio nauigat. Egregie Plato dicit qui nobis cir

ca exitũ iam testiũ loco dandus est: minima esse que hoies emãt vita. Immo lucilli carissime si bñ furrorẽ illoꝝ existi maueris: id ẽ nostrũ (in eadẽ eñ turba volutamur) magis ir ridebis cũ cogitaueris i reparari ea in q̃bus vita cõsumit)

❡ Lucij Annei. Senece cordubensis. Naturalium liber sextus in quo de terre motu inuestigatur Incipit.

Pompeios celebrem cãpanie vrbẽ: in qua ab altera pte surrentinũ stabianũq; littus: ab altera calce donense cõueniunt mare ex apto cõductũ ameno sinu cin git: desedisse terremotu vexatis quecũq; adiacebãt regio nibus. Lucilli viroꝝ optime audiuimus. et quidem die bus hibernis quos vacare a tali periculo maiores nostri solebant pmittere. Nonis februarij fuit motus hic Regu lo et virgilio consulibus: qui campaniam nunq̃ securã hu ius mali: indemnem tamen et totiens defunctam metu: magna strage vastauit. Nam et herculanensis oppidi ps ruit: dubieq; stant etiam que relicta sunt. Et nucerinoꝝ colonia vt sine clade ita non sine querela est. Neapolis quoq; priuatim multa. publice nihil amisit leuiter ingen ti malo pstricta. Ville quoq; prerupte passim sine iniuria tremuere. Adijciuntur hijs illa sexcentaꝝ ouium gregem exanimatum et diuisas statuas mote post hoc mentis ali quos atq; ĩpotentes sui errasse. Quoꝝ vt causas excutia mus et ꝓpositi operis cõtextus exigit ꝛ ipse in hoc tẽpus cõgruẽs casus. Querenda sunt trepidis solatia et demẽdus ingẽs timor. Quid eñ cuiq̃ satis tutũ videri pt si mũdus

ipse cōcutitur et ptes eius solidissime labant. sȝ ꝙ vnū im mobile ē in illo fixumqȝ vt cūcta in se intēta sustineat fluc tuat. si qđ ꝓprium hȝ terra pdidit stare vbi tandē residēt metus nostri. Quod corpa receptaculum inuenient: quo solicita cōfugient si ab imo metus nascit̃ et funditus tra hitur. Consternatio oīm est, vbi tecta crepuere et ruina signum dedit. tunc preceps quisqȝ se proripit ꝛ penates su os deserit: ac se publico credit. Quā latebram ꝓspicimus qđ auxiliū si orbis ipse ruinas agitet. si hoc qđ nos tuet̃ ac sustinet supra qđ vrbes site sūt qđ fundamentū quidā orbis esse dixerunt discedit ac titubat: Quid tibi esse nō dico auxiliū atqȝ solacij pt vbi timore fugā pdidit: Quid est inquā satis munitū: Quid ad tutelā alterius ac sui fir mū: Hostē muro repellā: prerupte altitudinis. castella vel magnos exercitus difficultate aditus morabunt̃. A tem pestate nos vindicat portus. Nimboꝝ vim effusā et sine fine cadentes aquas tecta ꝓpellūt. fugientes nō sequit̃ incē diū. aduersus tonitrua ꝛ minas celi subterranee domus ꝛ defossi in altū specus remedia sūt. Ignis ille celestis nō trās uerberat terrā sȝ exiguo eius obiecto retundit̃. In pestilē tia mutare sedes licet. Nullū malū sine effugio est. Nunqȝ fulmina populos pusserūt. Pestilens celū exhausit vrbes non abstulit. Hoc malū latissime patet ineuitabile auidū publice noxiū. Non eñ domos solū aut familias aut vr bes singulas haurit sed gentes totas: regionesqȝ subuer tit. et modo ruinis operit mō in altam voraginem cōdit.

at ne id quidem relinquitur. ex quo appareat q̄ nō est sa lutem fuisse. sed supra nobilissimas vrbes sine vllo vestigio prioris habitus solū extundit. Nec desunt qui hoc genus mortꝫ magis timeāt: quo in abruptū cū sedibus suis eunt et e viuoꝝ numero viui auferunt tanq̄ nō omne fatum ad eundem terminū natant. Hoc habet inter cetera iusticie sue natura precipuū q̄ cū ad exitū ventum est: oēs in equo sumus. Nihil itaq̄ interest vtrū me lapis vnus elidat: an monte toto premar. Utrū sup me domus vnius onus ve niat et sub exiguo eius tumulo ac puluere expirem. An totū caput meū terraꝝ orbis abscōdat: in lucem hūc et in apto spiritū reddam. an in vasto terraꝝ dehiscentiū sinu. Solus i illud ꝓfundū an cū magno comitatu populoꝝ cōcadentiū ferar. Nihil interest mea quātus circa mortem meā tumultus sit. Ipsa vbiq̄ tantundē est. proinde mag nū sumamus animū: aduersus istā cladem. que nec euitari nec ꝓuideri p̄t. Desinamus audire istos qui campanie re nunctiauere. quiq̄ post hūc casum emigrauerūt negātq̄ se ipsos vnq̄ ipsam regionē accessuros. q̄s eñ illis ꝓmittet melioribus fundamētis hoc aut illud solū stare. Omnia eiusdē sortis stꝫ. Et si nondū mota tñ mobilia: hūc fortas se in quo securius cōsistis locū hec nox aut hic añ noctē dies scindet. Uñ scies an melior eoꝝ locoꝝ cōditio sit in q̄bus iā vires suas fortuna cōsumpsit: aut que in futurā ruinā suam fulta stꝫ. Erramus eñ si vllam terraꝝ ꝑtem ex ceptam inmunēq̄ ab hoc periculo credimus. Omnes sub

eadem iacēt lege. Nihil ita vt immobile esset natura cōce pit: alia temporibus alijs cadūt. Et quēadmodū vrbibus magnis. nūc hec domus: nūc illa suspendit. Ita in hoc oꝛ be terraꝝ: nunc hec ꝑs facit viciū. nunc illa. Tyros aliqñ infamis ruinis fuit. Asia duodecim vrbes simul ꝑdidit. an no priore in achaia et macedonia. Quecunqꝫ ista vis ma li que incurrit. nunc campaniā lesit. Circuit fatū: et siquid diu preterit repetit. Quedā rarius solicitat. sepius quedā. Nihil immune esse ⁊ innoxiū sinit. Non hoīes tantū que breuis. et caduca res nascimur vrbes oreqꝫ terraꝝ et lit tora: et ipsum mare in seruitutē fati venit. Nos tñ nobis ꝑmansura promittimus bona fortune et felicitatem: cuius ex oībus rebus humanis velocissima est leuitas. Habitu rā in aliquos pondus ac morā credimus. Et ꝑpetua sibi oīa ꝓmittentibus in mentē non venit id ipsum supra qd̄ stamus stabile nō esse. Neqꝫ eñ cāpanie istud aut achaie: sꝫ oīs soli vitiū ē male coherere: et ex causis pluribus resol ui et sūma manere ꝑtibus ruere. Quid ergo? Solatiū ad ꝟsus ꝑicula dare promiserā. ecce vndiqꝫ timenda ꝓnuntio. Nego quicqm̄ esse quietis eterne: quod perire possit et ꝑ dere. Ego vero hoc ipsum solatij loco pono et quidē valē tissimi. Qñ quidē sine remedio timor stultꝫ ē. rō terrorē pru dentibus excutit. Imperitis fit magna ex desperatione se curitas. hoc itaqꝫ generi humano dictū puto: ꝙ illis sub dita captiuitate reꝝ inter ignes et hostē stupētibus dictū est. Una salus victꝫ nullā sperare salutē. si vultis nihil time

re cogitate oĩa esse timenda: circũspicite q̃ leuibus causis discuciamur. Nõ cibus nobis. nõ humor: non vigilia. nõ somnus: sine mensura quadã salubria sit. Jam intelligis nugatoria esse nostra. et imbecillia corpuscula: fluuida nõ magna molitione pdenda. Sine dubio id vnum periculi nobis esset quod tremunt terre: q̄ subito dissipantur. ac supposita deducunt. Magni se existimat: qui flumina et motus terrarũ hyatusq̄ formidat. vult ille imbecillitatis sue cõscius timere pictuitã: ita videlicet nati sumus: tam felicia sortiti membra et in hãc magnitudinẽ creuimus. Et obhoc nisi mũdi ptibus motis. nisi celũ tonuerit. nisi terra subsederit perire nõ possumus. Unguicula nos et ne toci us quidem dolor: sed aliqua a latere eius scissura cõficit. Et ego timeam terras trementes quem crassior saliua suf focat. Ego extimescam emotũ sedibus suis mare et ne es tus maiore q̃ soleat cursu plus aquarũ trahens superue niat cum quosdam stragulauerit potio male lapsa per fau ces ? Quam stultũ est mare horrere cum scias stillicidio perire te posse. Nullũ est maius solatium mortis q̃ ipsa mortalitas. Nullum autẽ omnium istorũ que extrinsecus terrent quam q̄ innumerabilia pericula in ipso sinu sint. Quid em̃ dementius quã ad tonitrua succidere et subter ram se corripere fulminum metu. Quid stultius q̃ timere mutationem aut subitos montium lapsus et irruptiones maris extra littus eiecti cũ mors vbiq̄ presto sit ⁊ vndiq̄ occurrat. Nihilq̄ sit tã exiguũ qd̃ non in pniciem generis

humani satis valeat? Adeo nō debent nos ista cōfundere tanq̄ꝫ plus in se mali habeant q̄ꝫ vulgaris mors. vt cōtra cū sit necessariū e vita exire: et aliqñ emittere animā maiore perire ratione iuuet. Necesse est mori vbicūqꝫ qñqꝫ. stet licet ista humus ꝛ se teneat suis finibus nec vlla iactetur iniuria supra me qñqꝫ erit. Interest ergo illā ego mihi. an ipsa se mihi imponat. Deducit̄ ingēti potētia. nescio cuius mali rumpit̄: et me in immensā altitudinē adducit? Quid porro? Mors leuior in plano ē: Quid habeo qḋ querar si rerū natura nō me vult iacere ī ignobili loco. si mihi inicit vindicte sue ptem? Egregie vagellius meus in illo inclito carmine. Si cadendū est inquit mihi celo cecidisse velim. Idē licet dicere. Si cadendū est: cadā orbe cōcusso. Non qꝛ fas est optare publicā cladē sed qꝛ ingens mortis sola ciū est: terrā qñqꝫ videre mortalem. Illud quoqꝫ proderit presumere animo nihil hoꝝ deos facere: nec ita minimū aut celum cōuerti: aut terrā. Suas ista causas habent nec ex imperio seuiunt: sꝫ ex quibusdam vicijs vt corpa nostra turbant̄ et tūc cum facere vident̄ iniuriā accipiūt. Nobis aūt ignorantibus verū oīa terribilia st̄: vtpote quoꝝ metū raritas auget. Leuius accidūt familiaria: ꝛ ex insolito formido est maior. Quare aūt quicq̄ꝫ nobis insolitum est qꝛ naturā oculis nō ratione cōprehendimus: nec cogitamus quid illa facere possit: sed tantū quid fecerit. Damus itaqꝫ huius negligentie penas: tanq̄ꝫ nouis territi: cū illa nō sint noua sed insolita. Quid ergo? Non religionē in

cutit mentibus et quidē publice. siue deficere sol visus est: siue luna cuius obscuratio frequēcior: aut pte sui aut tota delituit: longe qꝫ magꝫ ille acte in transuersum faces. ꝛ celi magna ps ardens. et crinita sydera: et plures solis orbes. et stelle p diē vise: subitiqꝫ transcursus igniū multā post se lucē trahentiū. nihil hoꝝ sine timore miramur: et cū timē di sit causam nescire. nō est tanti scire ne timeas. Quāto sacius ē causas inquirere: et quidē toto in hoc intento ani mo. Neqꝫ em̄ illo quicqꝫ inueniri dignius pōt: cui se non tantū cōmodet sꝫ impendat. Queramus ergo q̄d sit quod terrā ab infimo moueat. q̄d tanti molē ponderis pellat. q̄d sit illa valentius. q̄d tantū onus vi sua labefactat. cur mō tremat. mō laxata subsidat. nunc in ptes diuisas discedat et alias interuallum ruine sue diu seruet: alias cito cōpri mat. Nunc amnes magnitudinis note cōuertat introrsus nūc nouos exprimat: aperiat aliq̄n aquaꝝ calentiū venas aliq̄n refrigeret: ignesqꝫ nūqꝫ per aliquod ignotum antea montis aut rupis foramen emittat. aliq̄n notos et per secula nobiles cōprimat. Mille miracula mouet: faciemqꝫ mutat locis et defert montes. subrigit plana: valles extu berat. nouas in pfundo insulas erigit. Hec ex quibus cau sis accidūt: digna res est excuti. Quod inquis erit preciū opere. quo nullū maius est noscere naturā. Neqꝫ em̄ quic q̄m habet in se huius materie tractatio pulchrius. cū mul ta habeat futura vsui: qꝫ q hominē magnificentia sui deti net nec mercede sed miraculo colitur. Inspiciamus ergo

q̄d sit ꝓpter qđ accidant hec. Quoꝝ est adeo mihi dulcis inspectio vt q̄uis aliq̄n de motu terraꝝ volumē iuuenis ediderim. tn̄ tentare me voluerim et experiri. an etas ali quid nobis aut ad scientiā: aut certe ad diligentiā adiece rit. Causam qua terra cōcutitur alij in aqua esse: alij in ig nibus: alij in ipsa terra: alij in spiritu putauere: alij in plu ribus: alij in oibus his. Quidā liquere ipsis aliquā ex istis cām dixerūt. sed nō liquere que esset. Nūc singula ꝓsequa mur. Illud ante oia mihi dicendū est opiniones veterū paꝝ exactas esse et rudes. Circa veꝝ adhuc errabit. Noua oia erant primo tentantibus. post eadem illa limata sūt. et si q̄d inuentū est: illis nihilominus referri debet acceptū Magni animi res fuit: reꝝ nature latebras dimouere: nec cōtentum exteriori eius cōspectu. introspicere et in deoꝝ secreta descendere. Plurimū ad inueniendū contulit qui sperauit posse reperiri. Cū excusatione itaq̄ veteres audiē di sunt. Nulla res cōsumata est dum incipit. Nec in hac tantū re omniū maxima atq̄ inuolutissima in qua etiam cū multū actum erit. omnis tamen etas quod agat inue niat. Sed in oī alio negotio longe semꝑ a perfecto fuere principia. In aqua causam esse nec ab vno dictū est: nec vno mō. Thales Milesius totam terrā subiecto iudicat humore portari et innatare: siue illud oceanū vocans siue magnū mare. siue alteriꝰ nature. simplicē adhuc aquā et hu midū elementū. Hac inq̄t vnda sustinet orbis velut aliqđ grande nauigiū et graue hijs aquis quas premit. Supua

cuũ est reddere causas ꝓpter quas existimat grauissimã ꝑ tem mundi nõ posse spiritu tam tenui fugaciqꝫ gestari. nõ eñi nũc de situ terraꝝ sed de motu agitur. Illud argumẽ ti loco ponit aquas esse in causa quibus hic orbis agita tur ꝙ in oĩ maiore motu erumpunt fere noui fontes: sicut in nauigijs quoqꝫ euenit vt si inclinata sit et abiere in la tus aquã sorbeant q̃ in oĩ onere eoꝝ que vehit si immodi ce depressa sit: aut sup diffundit: aut certe dextra sinistraqꝫ solito magis surgit. Hanc opinionẽ falsam esse nõ est diu colligendũ. Nam si terrã aqua sustineret: et ea aliqñ cõcu teret: semper moueretur: nec agitari illã miraremur s; ma nere cũ tota cõcuteret. non ex pte. Nunqꝫ eñi nauis dimi dia iactatur. Nũc vero terraꝝ non vniuersarũ: sed ex pte motus est. quõ ergo fieri pt vt ꝙ totũ vehitur totũ non agitetur: si eo quo vehitur agitatũ est? At quare aque erũ punt? Primum oĩm sepe tremuit terra et nihil humoris noui fluxit. Deinde si ex hac causa vnda ꝓrumperet: a late ribus terre circũfunderet: sicut in fluminibus ac mari vide mus accidere vt incrementum aquaꝝ: quotiens nauigia desidũt in lateribus maxime apparcat. Ad ultimũ nõ tam exigua fieret quantũ ducit eruptio, nec velut per rimam sentina subreperet sed fieret ingens inundatio: vt ex infi nito liquore et ferente vniuersa. Quidam motum terraꝝ aque imputauere: sed nõ ex eadem causa. per oẽm inquit terram: multa aquaꝝ genera decurrũt. Alicubi perpetui amnes quoꝝ nauigabilis etiam sine adiutorio imbrium

magnitudo est. Hinc Nilus p estatē ingentes aquas in vebit. Hinc qui medius inter pacata et hostilia fuit. Danubius ac Renus. Alter sarmaticos impetus cohibēs et europam asiamq disterminās. Alter germanos auidam gentē belli repellens. Adijce nūc patentissimos lacus: et stagna populis inter se ignotꝫ circūdata et in eluctabiles nauigio paludes. nec ipsis quidem inter se puias quibus incoluntur. Deinde tot fontes: tot capita fluminū subito se: et ex occulto amnes vomentia. Tot deinde ad tempus collectos torrentiū impetus quoꝝ vires tam repentine q̄ breues. Omnis aquaꝝ etiā inter terrā natura faciesq est. Illic quoq alie vasto cursu deferunt et in preceps volute cadūt. Alie languidiores in vadis refundunt et leuiter ac quiete fluūt. Quis aūt neget vastis illa receptaculis concipi et cessare multis inertes locis? Non est diu pbandū ibi multas aquas esse. vbi oēs sꝫ. Neq em̄ sufficere tellus ad tot flumina edenda: nisi ex reposito multoq funderet. Si hoc verū est necesse est aliqñ illic amnis excrescat: et relictis ripis violētus in obstantia incurrat. Sic fiet motus alicuius ptis in quā flumē impetū dedit: et quā donec decrescat verberabit: Potest fieri vt aliquā regionē riuus affluēs excedat: ac secū trahat aliquā molē qñ lapsa suppo sita quatiant. Iā pro nimis oculis pmittit. nec illos scit pducere vltra animū: q̄ nō credit esse in abscōdito tre sinus marꝫ vasti. Nec ei video q̄d phibeat vel obstet: quo minus illic habeat aliqd etiā in abscondito littus. et p occultos

aditus receptũ mare quod illic quoq₃ tantũdem loci tenet: aut fortassis hoc amplius quo superiora cũ tot animali bus erant diuidenda. abstrusa etiam sine possessore deser ta liberius vndis natant. Quas quis vetat illic fluctare: et ventis quos omne interuallum terrarꝫ et oĩs aer creat impelli? Potest ergo maior solito exorta tempestas aliquã ꝑtem terrarꝫ impulsam vehementius cõmouere. Nã apud nos quoq₃ multa que ꝓcul a mari fuerant subito eius ac cessu vapulauere: et villas in cõspectu collocatas: fluctus qui longe audiebat̃ inuasit. Illic quoq₃ p̃t recedere ac re tegere pelagus infernũ quorꝫ neutrũ fit sine motu sup̃stã tiũ. Non quidem existimo diu te hesitaturum vt credas esse subterraneos amnes et mare absconditũ. Unde em̃ ista ꝓrumpũt. vnde ad nos veniũt nisi q̄ origo humoris inclusa est? Age cũ vides interruptũ tigrim: in medio iti neris siccari et nõ vniuersum auerti: sed paulatim nõ ap parentibus dãnis minui primũ: deinde cõsumi. Quo illũ putas obire nisi in obscura terrarꝫ. vtiq₃ cũ videas emer gere iterũ nõ minorem eo qui prior fluxerat. Quid cum vides Alpheũ celebratũ poetꝫ in achaia mergi: ⁊ in sicilia rursus trãsiecto mari effundere amenissimũ fontẽ Aretu sam. Nescis aũt inter opiniones quibus narrant̃ Nili es tiua inundatio et hãc esse a terra illũ erumpere et augeri nõ sup̃nis aquis s₃ ex intimo redditis: Ego quidem cen turiones duos. quos Nero Cesar vt aliarꝫ virtutũ ita ve ritatꝫ imprimis amãtissimos ad inuestigandũ caput Nili

miserat. Audiui narrantes longū illos iter pegisse cū a rege ethiopie instructi auxilio: cōmendatiq3 pximis regibus penetrassent ad vlteriora quidē aiebant. Peruenimus ad immensas paludes quaꝝ exitū: nec incole nouerant: nec sperare quisq3 pt. ita implicite aquis herbe st3 ꝛ aque nec pediti eluctabiles nec nauigio: qđ nisi paruū et vnius capax limosa et oblita palus nō ferat. Ibi inquit vidimus duas petras ex qbus ingens vis fluminis excidebat. S3 siue caput illa: siue accessio ē Nili. siue tūc nascitur siue in terras ex priore recepta cursu redit. Nōne tu credis illam quicquid est ex magno terraꝝ lacu ascendere? habeāt eñi oportet pluribus locis sparsum humorē: et in imo coactū vt eructare tāto impetu possint. Ignē cām motus terraꝝ quidā. s3 ꝛ quidam nō ob candem causam iudicant. Imprimis Anaxagoras: q existimat simili pene ex causa et aere cōcuti terrā. cum in inferiore pte: spiritus crassum aera ꝛ in nubes coactū ex eadem via quā apud nos quoq3 nubila frangi solent rumpit. et ignis ex hoc collisu nubiū. cursuq3 elisi aer3 emicuit. Huic ipse in obuia incurrit: exitum querens: ac diuellit repugnātia donec ꝑ angusta aut nactus est viā exeundi ad celū. aut vi aut iniuria fecit. Alij in igne causam quidē esse sed nō ob hoc iudicant: sed q2 pluribus obuius locis ardeat et proxima queq3 consumat. Que si quādo exesa ceciderint: tunc sequi motū eaꝝ partium que subiectis aminiculis destitute labāt donec corruere nullo occurrēte qđ onus exciperet. tūc casmata. tūc hiatus vasti

aperiunt:aut cũ dubitauere sup ea seq̃ sup sũt:q̃ cõstãt se
ↄponũt. Hoc apud nos quoq̃ videmus accidere quociẽs
incendio ps ciuitatis laborat cũ exuste trabes sũt:aut cor
rupta que superioribus firmamentũ dabant. Tunc diu
agitata fastigia cõcidunt:et tam diu referunt atq̃ incerta
sũt:donec insolido resederũt. Anaximenes ait terrã ipsam
sibi esse causam motus: nec extrinsecus incurrere quod il
lam impellat:sȝ intra ipsam et ex ipsa quasdam ptes eius
decidere.quas aut humor soluerit:aut ignis exederit:aut
spũs violentia excusserit. Sed hijs quoq̃ cessantibus nõ
deesse ꝓpter qd aliquid abscedat aut reuellatur. Nam pri
mũ oĩa vetustate labuntur: Nec quicq̃ tutum a senectute
est. Hec solida quoq̃ et magni roboris carpit. Itaq̃ quẽ
admodũ in edifitijs veteribus quedam non ꝑcussa tñ deci
dunt:cũ plus ponderis habuere q̃ viriũ.ita in hoc vniuer
so terre corꝑe euenit vt ptes eius vetustate soluantur:solu
te cadant ⁊ tremorẽ supioribus afferãt. Primũ dum absce
dunt. Nihil vtiq̃ magnũ sine motu eius cui desit abscidit.
Deinde cũ deciderunt solido excepte resiliunt pile more q̃
cũ cecidit exultat ac sepius pellit:tociẽs a solo in nonũ im
petũ missa. Si ṽo instagnãtibus aquis delata sũt.hic ipse
casus vicinia cõcutit fluctũ quẽ subitũ vastumq̃ illisum ex
alto pondus eijcit. Quidã ignibus quidẽ assignãt hũc tre
morẽ sȝ aliter. Nã cũ pluribus locis ferueant necesse est in
gentẽ vaporẽ sine exitu voluãt.q̃ vi sua spiritũ intẽdit.et si
acrius institit opposita diffundit.si ṽo remissior fuit:nihil

amplius q̄ꝫ mouet. Uidemus aquā spumare igne subiecto. Quod in hac aqua facit inclusa et angusta: multo magis illū facere credamus cū violentus ac vastus ingentes aquas excitat. Tūc ille vaporatione inundantiū vndaꝝ: quicquid pulsauerit agitat. Spiritū esse qui moueat et plurimis et maximis auctoribus placet. Archelaus antiquitatis diligens ait ita: Uenti in cōcaua terraꝝ deferūtur: deinde vbi iam oīa spacia plena sꝫ et inquantum aer potuit densatus est. Is qui supuenit spiritus priorē premit et elidit ac frequentibus plagis primo cogit deinde ꝑturbat. Tunc ille querens locū omnes angustias dimouet: et claustra sua conat̄ effringere. Sic venit vt terre spiritu luctante ꝛ fugā querente moueant̄. Itaqꝫ cū terre motus futurus est precedit aeris tranquillitas et quies: videlicet qꝛ vis spiritus que cōcitare ventos solet inferni sede detinet̄. Nūc quoqꝫ cū hic motus in campania fuit q̄ꝫuis hiberno tp̄e et inquieto ꝑ superiores dies a celo aer stetit. Quid ergo? Nū q̄ꝫ flante vento terra cōcussa est admodū raro duo flauere simul venti. Fieri tamē et p̄t et solet ꝙ si recipimus et cōstat duos ventos rem simul gerere: quidnam accidere possit. vt alter supiorem aera agitet: alter inferū. In hac sententia licet ponas Aristotelē et discipulū eius Theophrastū: nō vt grecis visum est diuinum tn̄ et dulcis eloquij virū et nitidi sine labore: q̄d vtriqꝫ placeat exponā. sꝫ aliqua euaporatio est e terra que mō arida est mō humido mixta. Hec ab infimo edita et inquātum po

tuit elata cũ vlteriorē locū in quē exeat non h₃ retro fertur atq₃ insе reuoluitur: deinde rixa spūs reciprocātis iactat obstantia. ⁊ siue interclusus siue ꝑ angusta enisus est: mo tū ac tumultū faciet. Straton ex eadē schola est. qui hāc ꝑtem phie maxime coluit et rerum nature inquisitor fuit. Huius tale decretū est frigidū et calidum sꝑ in cōtraria abeunt et vna esse nō possunt. eo frigidū cōfluit vn̄ vis cali da discessit. et inuicē ibi calidum est vnde frigus expulsum est. Hoc qd̄ dico verū est: sed vtrūq₃ in cōtrariū agi ex hoc tibi appareat: Hyberno tp̄e cū suꝑ terrā frigus est: calent putei: nec minus specus atq₃ oēs sub terra recessus: q2 eo se calor cōtulit superiora possidēti frigori cedēs. qui cū in inferiora ꝑuenit et eo se quātum poterat ingessit: quo den sior: hoc validior est. huic alius suꝑuenit cui necessario cō gregatus ille iam et in augustū pressus loco cedit. Idē ecō trario euenit cum vis maior frigidi illata in cauernis est. Quicq̄d illic calidi latet frigori cedens abit in angustū et magno impetu agit̄ q2 nō patit̄ vtriusq₃ natura cōcordiā: necin vno morā. Fugiens ergo et omni mō cupiens exce dere in ꝓxima queq₃ remolit̄ ac iactat. Ideoq₃ anq̄₃ terra moueat̄ solet mugitus audiri vētis in abdito tumultuanti bus. nec ei alit̄ posset vt ait nr̄ virgilius sub pedibus mugi re solū ⁊ iuga celsa moueri. nisi h̄ esset ventoꝝ opus. vices deinde huius pugne st₃: desit calidi cōgregatio ac rursus eruptio. Tunc frigida cōpescunt̄ et succedūt: mox futura potentiora dum alterna vis cursat et vltro citroq₃ spūs

cōmeat terra cōcutitur. Sunt qui existiment spiritu quidē et nulla alia ratione tremere terrā. sed ex alia causa ꝙ Aristoteli placuit. Quid sit qđ ab hijs dicatᷣ audi. Corpus nostrū et sanguine irrigatᷣ et spiritu qui ꝑ sua itinera decurrit. Habemus aūt quedam angustiora anime receptacula per que nihil amplius ꝙ incant: quedā patentiora in quibus colligitᷣ et vnde diuiditᷣ in ꝑtes. Sic hoc totū terrarꝫ oim corpus et aquis que vicem sanguinis tenēt: et ventis quos nihil aliud quis ꝙ animā vocauerit ꝑuiū est. Hec duo alicubi cōcurrūt alibi cōsistunt. Sed quēadmodū in corpore nostro dū bona valitudo est: venarꝫ quoqꝫ imperturbata mobilitas modū seruat nisi aliqđ aduersi ē: micat crebrius et suspicata atqꝫ anhelitus laborantis ac fessi signa sꝫ. ita terre quoqꝫ dū illis positio naturalis est et incōcusse manent cū aliqđ peccatur. tūc velut egri corporis motus est spiritu illo qui modestius ꝑfluebat icto vehementius et quassante venas suas. Nec vt illi paulo ante dicebant: quibus animal placet esse terram: nisi hoc est quēadmodū animal totā vexationem senciet. Neqꝫ eñ in nobis febris alias ꝑtes moratius alias citius impellit: sed ꝑ oēs pari equalitate discurrit. Uides ergo nūc qđ intret in illā spiritus ex circūfuso aere qui ꝙdiu habet exitū sine iniuria labitur. si offendit aliquid et incidit qđ viam claudat tunc oneratur primo infundente se a tergo aere. Deinde per aliquā rimam maligne fugit: et hoc acrius ferᷣ quo angustius. Id sine pugna non potest fieri: nec pugna sine motu.

At si nec rimã quidẽ p quã effluat inuenit: cõglabatus illic furit: et huc atq3 illo circũagitur: aliaq3 deijcit: alia interci dit: cum tenuissimus idemq3 fortissimus et irrepat q̃uis in obstructa et quicquid intrauit vi sua diducat et dissipet tũc terra iactatur. Aut eñi datura vento locũ discedit: aut cũ dedit in ipsam que illũ emisit cauernã fundamento spo liata cõsidit. Quidam ita existimãt. Terra multis locis pforata est. nec tantũ primos illos aditus h3: quos velut spiramenta ab inicio sui recepit s3 multos illi casus impo suit natura. Alicubi deduxit quicq̃d superne terreni erat. Aqua alia torrentes cecidere: alia estibus magnis dirup ta patuere. per hec interualla intrat spiritus. quem si inclu sit mare ⁊ adegit: nec fluctus retro abire pmisit: tũc ille ex itu simul reditu q3 precluso volutat. Et quia in rectũ non potest tendere: quod illi naturale est in sublime se intendit et terram prementẽ reuerberat. Etiam nunc dicendum est q̃ plerisq3 auctoribus placet et in quo fortasse fiet dissen sio. Non esse terram sine spiritu palam est. Non tantum illo dico quo se tenet ac partes sui iungit: qui inest etiam saxis mortuisq3 corporibus: sed illo dico vitali et vegeto et alente omnia. hunc nisi haberet quomodo tot arbusti spiritum infunderet non aliunde viuentibus. et tot satis Queadmodũ tam diuersas radices aleret atq3 aliter in se mersas foueret quasdas summa receptas parte: quasdas altius tractas. nisi multum haberet anime: tam multa tam varia generãtis et haustu atq3 alimẽto sui educantis.

Leuibus adhuc argumentis ago. Totū hoc celū qđ igne
us ether mūdi summa ps claudit: omnes hee stelle: quar
inueniri non pt numerus. omnis hic celestiū cetus et vt
alia preterea. hic tā ꝓpe a nobis agens cursum sol oī terra
rū ambitu nō semel maior alimentū ex terreno trahunt et
interse partiuntur. Nec vllo alio scȝ q̄ʒ halitu terrar susti
nent. Hoc illis alimentū hic pastus est. Non posset aūt tā
multa tātaqȝ ⁊ se ipsa maiora terra nutrire: nisi plena esset
aīe: quā p diē ac noctē ab oībus ptibus suis fundit. fieri ei
non potest: vt nō multū illi supsit ex qua tantū petit ac su
mit. ⁊ ad tempus quidē q̄ exeat nascit. Nec em̄ esset pennis
illi copia suffecturi in tot celestia spiritus nisi inuicem ista
excurrerent et in aliud alia soluerenter. Sed tamē necesse
est abundet ac plena sit et ex cōdito ꝓferat. Non est ergo
dubiū quin multū spiritus lateat intus et ceca sub terra
spacia aer latus obtineat. Quod si ver est necesse est id sepe
vt ip̄m moueat qđ re mobilissima plenū ē. Nūquid em̄ du
biū esse pōt cuiq̄ʒ quin nihil sit tā inquietū q̄ʒ aer et tā ver
sabile et fatigatione gaudēs? Sequit ergo vt naturā suam
exerceat et qđ sp moueri vult aliqñ et alia moueat. Id qñ
fit? Cū illi cursus interdictus est. Nam q̄ʒdiu nō impedit
id placide fluit: cū offendit et retinetur insanit ⁊ moras su
as arripit: nō aliter q̄ʒ ille pontē indignatus Araxes. Quā
diu illi facilis et liber est alueus primas quasqȝ aquas ex
plicat. Ubi saxa manu vel casu in latere pressere vementē
tūc impetu moram querit. et quo plura opposita sūt: plus

inuenit virium. Ois em̄ illa vnda que a tergo superuenit et in se crescit: cū onus suū sustinere nō potuit vim ruina parat et prona cū hijs que obiacebāt aufugit. Idem spiritu fit qui quo valentior agiliorq̧ est citius eripit: et vehemētius septus omnes disturbat. Ex quo motus fit scilicet eius ptis sub qua pugnatū est. Quod dicit verum esse ex illo probatur. sepe em̄ terremotus fuit. Si mō ps eius aliqua dirupta ē: inde vētus p multos dies fluxit. vbi tradit factū eo terre motu: quo chalcis laborauit qd apud Asclepiodot iuuenis auditorem Possidonij in his ipsis questionum naturaliū causis. Inuenies et apud alios auctores hiasse vno loco terrā: et inde non exiguo tempore spirasse ventum: qui sc; illud iter ipse sibi fecerat: p quod ferebatur. Maxima ergo causa est ꝓpter quā terra moueat. Spiritus natura citus et locū e loco mutans. Hic q̄diu nō impellitur: et in vacanti spatio latet: iacet innoxius: nec circūiectis molestus est. Ubi illū extrinsecus superueniens causa solicitat cōpellitq̧ et in arcū agit scilicet adhuc cedit tantū et vagat. Ubi erepta discedendi facultas est et vndiq̧ obsistitur tunc magno cum murmure montis circū claustra fremit. que diu pulsata cōuellit ac iactat: eo acrior quo cū valentiore mora luctatus est. Deinde cū circa plus trauerit omne quo tenebat: nec potuit euadere: inde quo maxime impactus est. resilit: et aut p occulta diuidit ipso terre motu raritate facta. aut p nouū vulnus emicuit. Ita eius non pt vis tanta cohiberi nec ventū tenet vlla com

pages.soluit enim quodcunque vinculum et omne onus fert secum: in fususque per minima laxamentum superat indomita nature potentia libera est: vtique cum concitatus sibi ius suum vindicat. Spiritus vero inuicta res est. nihil enim erit luctantes ventos: tempestatesque sonoras imperio premat: ac vinclis ac carcere frenet. Sine dubio poete hunc voluerant videri carcerem in quo sub terra clausi laterent. Sed hoc non intellexerunt. nec id quod clausum est esse adhuc ventum: nec id quod ventus est posse iam claudi. Nam quod in clauso est quescit et aeris statio est. Omnis in fuga ventus est. Etiam nunc et illud accidit hijs argumentis per quod appareat quod motum efficit spiritus: quod corpora quoque nostra non aliter tremunt quam si spiritum aliqua causa conturbat cum timore contractus est: cum senectute languescit et venis torpentibus marcet: cum frigore inbibetur: aut sub accessione cursu suo deijcitur. Nam quamdiu sine iniuria perfluit et ex more procedit: nullus est tremor corpori. Cum aliquid occurrit quod inbibeat eius officium: tunc parum potens si in proferendis hijs que suo vigore tenebat: Deficiens concutit quicquid integrum tulerat. Metrodorum chium quod necesse est audiamus quod vult sententie loco dicentem. Non enim permitto mihi nec eas quidem opiniones preterire quas improbo: cum satius sit omnium copia fieri. et que improbamus damnare pocius quam preterire. Quid ergo dicit? Quo cum in dolio causam vox illa per totum cum quadam discussione percurrit ac resonat: et tam leuiter mota circuit non sine tactu eius tumultuque quo inclusa est.

Sic speluncarum sub terra pendentiũ vastitas habet aera suũ. quem simul alius supne incidens pcussit: agitat non aliter q̃ȝ illa de quibus paulo ante retuli. inania indito clamore sonuerũt. veniamus nũc ad eos qui oĩa ista que retuli in causa eẽ dixerũt: aut de hijs plura: Democritus plura putat. Ait eñ motum aliqñ spiritu fieri: aliqñ aqua aliquãdo vtroq̃ȝ. Et id hoc mõ prosequitur. aliqua pars terre cõcaua est. et in hanc eque magna vis cõfluit. ex hac est aliqd tenue et ceteris liquidius. Hoc cũ supueniente grauitate reiectũ est: terris illidit et illas mouet. Nec eñ fluctuari pt sine motu eius in qd impingit. Etiam nũc qũo de spiritu dicebamus. de aqua quoq̃ȝ dicendũ est. Ubi in vnũ locũ cõgesta est et capere se desierit. aliquo incũbit et primo viã pondere aperit. deinde impetu. Nec eñ exire nisi p deuexum pt diu inclusa: nec in directũ cadere moderate. aut sine cõcussione eorum p que et in que cadit. Si vero cũ iã rapi ceperit aliquo loco substitit et illa vis fluminis in se reuoluta est in cõtinentẽ terrã repellitur: et illã qua pte pendet exagitat maxime. Preterea aliqñ madefacta tellus liquore penitus accepto alcius sedet: et fundus ipse viciat. tũc ea ps premitur in quã maxime aquarum vergentiũ pondus inclinat. Spũs vero nonnũq̃ȝ impellit vndas et si vehementius institit: eã scȝ terre ptem mouet in quã coactas aquas intulit. Nõnunq̃ȝ in coacta itinera cõiectus et exitũ querẽs mouet oĩa. terra aũt penetrabilis ventis est: et spũs subtilior est q̃ȝ vt possit excludi ⁊ vehemẽtior q̃ȝ vt sus

tineri cõcitatus ac rapidus. Omnes istas eẽ posse causas Epicurus ait. pluresq̃ alias tentat et alios q̃ aliq̃d vnũ ex istis eẽ affirmauerunt. corripit cũ sit arduũ de hijs q̃ cõiectura sequenda sit aliq̃d certi ꝑmittere. Ergo vt ait. põt terrã mouere aqua si ptes aliquas eluit ꝛ abrasit q̃bus desijt posse extenuatis sustineri q̃ integris ferebat. Põt terrã mouere impressio spũs. fortasse eñ aer extrinsecus alio intrante aere agitat. Fortasse aliq̃ pte subito decidẽte pcutit et inde motũ capit. Fortasse aliq̃ ps trẽ velut colũnis quibusdã ac pilis sustinet. Quibusdã viaticis ac recedentibus. tremit pondus impositum. Fortasse calida vis spiritus in ignem versa et fulmini similis cũ magna strage obstantium fertur. Fortasse palustres et iacentes aquas aliquis flatus impellit: et inde aut ictus terram quatit: aut spũs agitatio. ipso motu crescens et se incitans ab imo in summa vsq̃ pfertur. nullã tamen illi placet causam motus esse maiorem q̃ spiritum. Nobis quoq̃ placet hunc spiritũ esse qui tanta possit conari: quo nihil est in rerum natura potentius nihil acrius: sine quo nec illa quidem que vehementissima sunt valent. Ignem spiritus cõcitat. aque si ventũ detrahas inertes sunt. Tunc demum impetũ sumunt cum illas agit flatus ꝛ potest dissipare magna spacia terrarũ: et nouos montes subiectos extollere. Et insulas non ante visas in medio mari ponere. therem et therẽã hanc nostre etatis insula spectãtibus nobis in egeo mari natã quis dubitat. quin in lucẽ spiritus vexerit. Duo

genera sũt vt possidonio placet q̈bus mouet terra. vtriusq; nomen est ꝓpriũ. Altera succussio est cũ terra quatit. et sur sursum ac deorsum mouet: Altera inclinatio que alterum imitat nauigij more. Ego et terciũ illud existimo qd nostro vocabulo signatũ est. nõ em̃ sine causa tremorem terre dixere maiores q̈ vtriq; dissimilis est. nã nec cũ succutiuntur tũc oĩa inclinant sed vibrantur. Res minime in huiusmodi casu noxia. sicut longa ꝑniciosior est inclinatio cõcussione. Nã nisi celeriter ex altera ꝑte properabit motus qui inclinata restituat ruina necessario sequit: cũ dissimiles hij motus inter se sint: cause eo℞ diuerse sũt. prius ergo de motu quaciẽte dicamus. Si quãdo magna onera ꝑ vices vehiculo℞ plurimum tracta sunt et rote maiore visu in salebras cõciderũt terram cõcuti senties. Asclepiodorus tradit cum petra e latere montis abrupta cecidisset edificia vicina tremore collapsa sũt. Idem sub terris fieri p̄t vt ex hijs que impendere rupibus aqua resoluta magno pondere ac sono in subiacentem cauernã cadat eo vehementius quo aut plus ponderis venit aut alcius: et sic cõmouet omne tectũ cauate vallis nec tamen põdere suo abscindi saxa credibile est: ſ3 cũ flumina supra ferant assiduus humor cõmissuras lapidis extenuat: et quotidie hijs ad que religatus est aufert: et illã vt ita dicam cutẽ qua cõtinetur abradit. Deinde longa ꝑ euũ diminutio vsq; eo infirmat illa q̄ quotidie attriuit vt desinant esse oneri ferendo idonea. Tũc saxa vasti põderis decidũt: tũc illa precipitata

rupes quicq̄d ab illo repcussit non passura cōsistere sonitu venit et ruere oīa visa repente vt ait virgilius nr̄. Huius motus succucientis terras hec erit cā. Ad alterā transeo Rara terre natura est multūq3 hn̄s vacui p has varietates spūs fertur. q̄ vbi maior influxit nec emittit cōcutit terrā. Hec placet ꝛ alijs vt pauloante retuli cā. Si q̄d apud te pfectura testiū turba est. Hanc etiā Calistbenes pbat nō cōtemptus vir. Fuit eī̄ illi nobile ingeniū ꝛ furibundi re gis impatiēs. hoc ē Alexandri crimē eternū: qd̄ nulla vir tus: nulla belloꝝ felicitas redimet. Nā quotiens q̄s dixe rit occidit Persaꝝ multa milia. opponet ei ꝛ Calistbenes Quotiēs dictū erit occidit Dariū penes quē tunc magnū regnū erat opponet et Calistbenes. Quotiēs dictum erit oīa oceano tenus vicit. ipm̄ quoq3 tentauit nouis classi bus. et imperiū ex angulo thracie vsq3 ad orientis termi nos ptulit: dicet sed Calistbenē occidit. Omnia licet an tiqua ducum regumq3 exempla transierit. ex hijs que fecit nihil tam magnum erit q̄3 scelus. Hic Calistbenes in li bris in q̄bus descripsit queadmodū helice Burisq3 mer sasunt. q̄s illos casus in mare vel in illas mare immersit. dicit id qd̄ in priore pte dictū est. spiritus intrat terrā p occulta foramina queadmodū vbiq3: ita et sub mari. De inde cū est obstructus ille trames p quē descenderat. redi tū aūt illi a tergo resistens aqua abstulit huc et illuc fertur: et sibi ipse occurrens terrā labefactat. Ideo frequētissime mari opposita vexant. Inde neptūno hec assignata maris

mouēdi potētia. Quisquis primas litteras grecas didicit scit illū apō homeꝝ thoma vocari. Spiritū eē huius mali cām ⁊ ipse cōsentio de illo disputabo quō intret hic spiritus vtꝝ ꝑ tenuia foramina: nec oculis cōprehensibilia: anꝑ maiora ac patētiora. Et vtꝝ ab imo an etiā ꝑ sūma terraꝝ. Hoc incredibile est. Nā in nostris quoqꝫ corporibus: cutis spiritū respuit: nec ē illi introitus nisi ꝑ quē trahit. nec cōsistere quidē a nobis receptus pōt. nisi in laxiore corꝑis ꝑte. Nō eñ inter neruos pulpasue: sꝫ in visceribus et patulo interioris ꝑtis recessu cōmoratꝰ. Idē de terra suspicari licet. vel ex hoc ꝙ motus nō in sūma terre circaue sūma ē: sꝫ subter et ab imo: huius indiciū est ꝙ altitudinis ꝑfūde maria iactantꝰ. motꝭ scꝫ hijs supra q̄ fusa sꝭ. Ergo verisimile ē terrā ex alto moueri: ⁊ illic spiritū in cauernis ingētibus cōcipi. Immo inq̄t ceu cū frigore inhorruitꝰ tremor sequitꝰ sic terras quoqꝫ spūs extrinsecus accidēs quassat. Qō nullo mō pt fieri. Algere ei debꝫ vt idē illi accidat qō nob quos externa cā inhorrorē agit. Accidere āt terre simile quiddā nostre affectionis: sꝫ non ex simili cā cōcesserim. Illā interior ⁊ altior iniuria debꝫ impellere: cuius rei argumentū vel maxime hoc pt esse ꝙ cū vehemēti motu adaptū ingenti ruina solum ē: totas nōnūq̄ꝫ vrbes et recipit hiatus ille et abscōdit. Thucidides ait circa pelopōnesiaci belli tpˢ Athlantā insulā aut totū aut certe maxima ex ꝑte supfusā idē Sidonie accidisse possidonio crede. Nec adhuc testibus opus est. Meminimus eñ terris interno

motu diuulsus loca disiecta et campos interijsse. Quod iam dicã queadmodũ existimem fieri. Cũ spiritus magna vi in vacuũ terrarũ locũ penitus applicuit cepitq̃ rixari: et de exitu cogitare. latera ipsa inter que latet sepius percutit: supra que vrbes interdum site sũt. hec nonnunq̃ adeo cõcutiunt vt edificia supposita procumbant. Nonnunq̃ in tantũ vt parietes quibus fert omne regimen caui decidãt in illũ subteriacentem locũ: totãq̃ vrbes in immensam altitudinẽ vergãt. Si velis credere aiunt aliqñ ossam olim po cohesisse. deinde terrarũ motu recessisse: et scissam vnius magnitudinẽ montis in duas ptes tũc effugisse. Peneon qui paludes quibus laborabat Thessalia siccauit: abductis in se que sine exitu stagnauerãt aquis. Ladon flumen inter helim et megalepolim medius est: quem terrarũ motus effudit. Per hoc quid pbo ni laxos specus? Quid enĩ aliud appellẽ loca vacua sub terrĩ spiritui cõuenire? Quod nisi essent magna terrarũ spacia cõmouerent et vna multa titubarent. Nũc exigue ptes laborant. nec vnq̃ p ducenta miliaria motus extendit. Ecce hic qui impleuit fabulis orbẽ nõ transcendit cãpaniam. Quid dicam? cũ Calchis tremuit thebas stetisse? Cum laborauit Egine tam ppin quasilli patrias de motu nihil audisse. Illa vasta cõcussio: q̃ duas suppressit vrbes: Helicẽ: et burim: circa egeũ cõstitit. Apparet ergo in tantũ spacium motum ptendere: quã tũ illa sub terris vacantis loci inanitas pateat. Poterã ad hoc pbandũ abuti auctoritate magnorũ virorũ q̃ egiptũ

nūq̄ tremuisse tradūt. Ratione aūt huius rei hāc reddūt: q̄ ex limo tota cōcreuerit. Tantū em̄ si homero fides est: aberrat a cōtinenti Phares quantū nauis diurno cursu metiri plenis lata velis p̄t sed cōtinenti admota est Turbidus ei defluēs Nilus multūq̄ secū limū trahēs: et cū sub inde apponens prioribus terris egipto annuo incremēto semꝑ vltra tulit. Inde pinguis ⁊ limosi soli est nec vlla interualla in se habet et sic creuit in solidū arescente limo: cuius pressa erat et sedēs structura. Cū ptes glutinarent: nec q̄cq̄ inane interuenire poterat. Cū solido liquidū: ac molle sp̄ accederet. sed mouet̄ et Egiptus et Delos quā Virgilius stare iussit. Immotāq̄ coli dedit et cōtemnere ventos. Hāc phi quoq̄ credula natio dixerūt nō moueri auctore Pyndaro. Thucidides ait antea quidē immotā fuisse. s₃ circa pelopōnesiacū bellū tremuisse. Calistenes et alio tp̄e ait hoc accidisse. Inter multa inquit ꝓdigia q̄bus denūctiata ē duaꝝ vrbiū Helices et Buris euersio fuere maxime notabilia: colūna ignis immensi et delos agitata. Quā ideo stabilē videri vult: q: mari imposita sit. habeatq̄ cōcauas rupes et saxa puia que dent dep̄hēso aeri reditū. Ob hoc etiā insulas esse certioris soli vrbesq̄ eo tutiores: quo ꝓpius ad mare accesserunt. falsa hec esse Pompeiū et herculaneū sensere: Adijce nūc q̄ oīs ora maris obnoxia est motibus: Sic paphos nō semel corruit. Sic nobilis et huic iā familiar₃ Halonicopol'. Cyprū ambit altū mare ⁊ agitat̄. Tyros ⁊ ipsa tā mouet̄ q̄ diluit̄.

Hec fere cause reddunt͏ᷣ ꝑpter quas tremit terra. Quedā tñ ꝓpria in hoc campano motu accidisse narrant͏ᷣ: quoꝝ ratio reddenda est. Aiūt em̄ sexcentaꝝ ouiū gregem exanimatū in pompeiana regione. Nō est quare hoc putes ouibus illis timore accidisse. Diximus solere post magnos terraꝝ motus pestilētiā fieri. Nec id mirū est. mortifera in alto latēt. At aer ipse q̄ vel terraꝝ culpa vel pigritia ⁊ eterna nocte torpescit grauis haurientibus est. Uel corruptus eternoꝝ igniū vicio: cū est longo situ emissus. Parū habet liquidū qd̄ maculat ac polluit. insuetūq; ducētibus spiritū affert noua genera morboꝝ. Quid ꝙ aque inutiles pestilentesq; in abdito latent: vt quas nūq̄ vsus exerceat: nūq̄ aura liberior verberet? Crasse itaq; et graui caligine sempiternaq; tecte: nihil nisi pestiferū in se et corporibus nostris cōtrariū habent. Aer quoq; qui mixtus est illis quiq; inter illas paludes iacet cū emersit late viciū suum spargit et haurientes necat. Facilius aūt pecora senciunt in q̄ pestilentia incurrere solet quo auidiora st̄ʒ aperto celo plurimū vtuntur et aquis quaꝝ maxima in pestilentia culpa est. oues ꝟo mollioris nature quo ꝓpriora terr̄ ferūt capita corruptas esse nō miror: cū flatus diri aeris circa ipsam humū exceperint. nocuisset ille et hoībus si maior exijsset sʒ illū copia aeris sinceri extinxit: anteq̄ vt ab hoīe posset trahi surgeret: multa aūt terras habere mortifera vel ex hoc intellige ꝙ tot venena nascunt͏ᷣ. Non manu sparsa sed sponte. solo scʒ habente vt boni ita mali semina.

Liber sextus

Quid q' pluribus italie locis p quedam foramina pesti-
lens exhalat vapor: quem nō homini ducere nō fere tutū
est. Aues quoq; si in illū inciderint antequā celo meliore
leniat in ipso volatu cadūt liuentq; corpa. et nō aliter q̄
p vim elise fauces tumēt. Hic spiritus q̄diu terras cōti
net tenui foramine fluens: non plus potentie h3 q̄ vt de
spectantia et vltro sibi illata cōficiat. Ubi p secula cōditis
tenebris ac tristicia loci creuit in viciū ipa ingrauescit mo
ra peior quo segnior. Cū em̄ exitū nactus est eternū illud
vmbrosi frigoris malū et infernā noctem soluit ac regio
nis nostre aera infuscat. Uincunt em̄ meliora peioribus
Tūc etiam ille spiritus purior trāsit in noxium. Inde su
bite cōtinueq; mortes et monstruosa genera morbo℞ vt
ex nouis orta causis breuis: aut lōga clades est put vitia
valuere. Nec prius pestilentia desinit q̄ spiritū illū graue
exercuit laxitas celi ventorumq; iactatio. Nā qd aliquos
insanis: attonitisq; similes discurrere facit motus q̄ excu
tit mentes vbi priuatus ac modicus ē. q̄d vbi publice ter
ret. vbi cadūt vrbes: ppl'i opprimunt. terra cōcutit? Quid
mirū ē animos inter dolorē z metū destitutos aberrasse?
Nō ē facile int magna mala nō desipe. Itaq; leuissima in
genia fere intantū venere formidinis vt sibi exciderēt. Ne
mo quidē sine aliq̄ iactura sanitat; expauit: similisq; furē
ti q̄squis timet. S3 alios cito timor sibi reddit. alios ve
hemētius pturbat et in dementiā trāsfert. Inde inter bel
la errauere limphatici. nec vsq̄ plura exempla vaticinan
tiū inuenies q̄ vbi formido mētes religione mixta pcussit

Satuā diuisam nō miror cū dixerim mōtes a montibus recessisse et ipm diruptū eē ab imo solū. Hec loca vi quondā et vasta ꝑcussa ruina Tantū eui lōginqua valet mutare vetustas: dissiluisse ferūt cū protinus vtraqꝫ tellus. Una foret. venit ingēti vi pontus et ingēs. Hesperiū siculo latus abscidit: aruaqꝫ et vrbes. Equore diductas: angusto interluit estu. Uides totas regiones a suis sedibus reuelli et trans mare iacere. qđ in confinio fuerat. Uides et vrbiū fieri gentiū dissidiū cū ꝑs nature concita est de esse et aliquo mare ignē spiritu impegit: quoꝝ mira vt ex toto vis est. Quāuis eñ ꝑte seuiat: mūdi tñ viribus seuit. Sic et hispanias a cōtextu affrice mare eripuit: sic ꝑ hāc inundationē quā poetaꝝ maximi celebrāt: ab italia Sicilia reiecta est. Aliquāto aūt plus impetus hñt q̄ ex infimo veniūt Acriora eñ st̃ in quibus nisus est ꝑangusta. Quātas res hij terraꝝ tremores: quāqꝫ mira spectacula ediderint satꝫ dictū est. Cur ergo aliquis ad hoc stupet ꝙ es vnius statue: ne solidū quidē: sed cōcauum ac tenue diruptū est: cū fortasse in illud se spiritus querens fugā incluserit? Illud vero quis nescit? Diductis edificia angulis vidimus moueri. iterūqꝫ cōponi. Quedā vero parū aptata situ suo: et a fabris negligentius solutiusqꝫ cōposita terremotus sepius agitata cōpegit. Quod si totos parietes et totas findit domos: et latera magnaꝝ turriū qua solida sint scindit: et pilas opibus subditas dissipat. quid est quare quisquis dignū annotari putet: sectā esse equaliter ab ymo ad ca

put in ptes duas statuam Quare tamē p plures dies motus fuit. Non desijt enī assidue tremere cāpania. clementius quidem sed ingenti dāno: qꝛ pressa ⁊ quassa quaciebat. quibus ad cadendū molestantibus nō erat impelli sꝫ agitari. Nondū videlicet spūs omnis exierat sꝫ adhuc emissa sui pte maiore oberrabat. Inter argumenta quibus pbatur spiritu ista fieri non est qꝫ dubites et hoc ponere. cum maximus editus tremor est: quo in vrbes terrasqꝫ seuitū est. nec pt postea illi subsequi alius: sed post vim maximā leues motus stꝫ qꝛ vehementius exitū ventis luctantibus fecit. Reliquie deinde residui spūs nō idē possunt nec illis pugna opus est: cū iam viā inuenerint sequānturqꝫ ea qua prima vis ac maxima euasit. Hoc quoqꝫ dignū memoria iudico ab eruditissimo et grauissimo viro cognitū: forte enī cū hoc euenit lauabat. vidisse se affirmabat in balneo thessalas qbus solū erat stratū alterā ab altera separi ita qꝫ cōmitti et aquā mō recipi in cōmissuras pauimēto recedente mō cōpresso bullire et elidi. Eundē audiui narrantē vidisse se molles materias. mollius crebriusqꝫ tremere qꝫ natura dur estꝫ. Hec lucilli viroꝝ optime quātū ad ipsas causas. Illa nūc que ad cōfirmationem animoꝝ ptinent quos magis refert natura forciores fieri qꝫ doctiores. Sꝫ alteꝝ sine altero nō fit. Nō enī aliunde animo venit robur qꝫ a bonis artibus: qꝫ a cōtemplatione nature. Quē ei nō hic ipse casus aduersus oēs firmauerit ⁊ erexerit? Quid ē enī cur ego hoiem aut ferā quidē? Cur sagitā aut lanceā tre

mā.maiora me picula expectāt. Fluminibus ⁊ terr℥ et magnis nature ptibus petimur. Ingēti itaq; aio mors puocāda ē. siue mors equo vastoq; īpetu aggredit: siue quotidiano ⁊ vulgari exitu. nihil refert q̄ minax veniat: quātūq; sit qd in nos trahat. Qd a nob petit minimū est. Hoc senectus a nob ablatura ē. Hoc auricule dolor. Hī in nob humor℥ corrupti abundātia. hoc cibus pa℞ obsequēs stomacho. Hoc pes leuiter offensus. Pusilla res est hoīs aīa: sed ingens res est cōtempus aīe. Hāc q̄ cōtempserit securus videbit maria pturbari etiā si illa oēs excitauerint venti. etiā si estus aliqua pturbatione mūdi: totum in terras vertet oceanū. Securus aspiciet fulminantis celi trucem ac horridam faciē: frangat licet celum ⁊ ignes suos in exitiū omniū in primis suū misceat. securus aspiciet ruptis cōpagibus dehiscens solū. Illa licet infero℞ regna detegant: stabit sup illā voragimē intrepidus: et fortasse quo debet cadere desiliet. Quid ad me q̄ sint magna q̄bus pereo. Ipsum perire nō est magnū. proinde si volumus esse felices: si nec hoīm nec deo℞ nec re℞ timore versari. si despicere fortunam sup uacua pmittentē leuia manifestantē. Si volumus tranquille degere: et ipsis dijs de felicitate cōtrauersiā agere. aīa in expedito est habēda. Siue illā insidie. siue morbi petēt. siue hostiū gladij siue insula℞ cadētiū fragor. siue ipsa℞ ruina terra℞. siue vasta vis igniū vrbes agrosq; pari clade cōplexa q̄ valet illā eā accipiat: Quid aliud de deo q̄ exeuntē hortari et cum oībus bonis emittere. vade

fortiter vade felicit. Nihil dubitaueris reddes. Nō de re sed de tpe est questio. Facis quod quādoqꝫ faciendū est. nec rogaueris: nec timueris nec te velut in aliqđ malū exiturū tuleris retro. Rerū natura que te genuit expectat: ꝛ locus melior ac tucior. Illic non tremunt terre. nec interse venti cū magno nubiū fragore cōcurrūt. nō incendia regiones vrbesqꝫ vastāt. nō naufragiorꝫ totas classes sorbentiū metus est. non arma cōtrarijs disposita vexillis et in mutuā pniciē multorꝫ milium par furor. non pestilentia et ardentes promiscue cōmunes populis cadentibus rogi. Istud leue est. Quid timemus? Graue est. pocius semel incidat q̄ sp impendeat. Ego aūt perire timeā cū terra añ me pereat: cū ista quatiunt̄ q̄ quatiūt et ī iniuriā nostrā nō sine sua veniunt. Helicē Burimqꝫ totas mare accepit. ego de vno corpusculo timeā? Supra oppida duo nauigat̄: duo aūt que nouimus. que in nostrā noticiā memoria litteris seruata pduxit Qm̄ multa alia alijs loc꞉ mersa sꝫ. Quot populos atqꝫ terra infra se mare inclusit. Ego recusem mei finē cū sciā me sine fine nō esse. immo cū sciā oīa esse finita Ego vltimū suspiriū timeā? Quātum potes itaqꝫ ipse te cohortare Lucilli cōtra metū mortis. Hic est q̄ nos humiles facit: hic est q̄ ipsam vitā cui parcit inquietat ac pdit. Hic oīa ista dilatat terrarꝫ motus ꝛ fulmina. Que oīa feres constanter si cogitaueris nihil interesse inter exiguū tēpus ꝛ longū. Hore sꝫ quas pdidimus. Puta dies ec: puta mēses: puta annos. pdidimus illos nēpe pdituros

Quid oro te refert? si nõ peruenia ad illos? Fluit tempus et auidissimos sui deserit. Nec qd futurum est meũ est. nec qd fuit in pnucto fugiẽtis tpis. Pendeoqȝ et magni est modi cũ fuisse. Eleganter ille Lelius sapiẽs dicẽti cuidã sexagin ta annos habeo. Hos inquit dicis. lx. quos non habes? Nõne ex hoc quidem intelligimus incõprehensibilis vite cõditionẽ ꝛ sortem tpis sp alieni ꝙ annos annumeramus amissos. Hoc assignamus aio. hoc nobis subinde semp dicamus. Moriendum est? Quando? Quid tua interest? Mors nature lex est. tributũ officiũqȝ mortaliũ: malorũ ꝗ oĩm remediũ est. Optabit illam quisquis timet. oĩbus omissis hoc vnũ lucilli meditare ne mortis nomẽ reformi des. effice illam tibi cogitatione multa famularem: Uel si tulerit possis illi ꝛ obuiam exire)

¶ Lucij Annei Senece cordubensis: naturaliũ liber sep timus et vltimus: in quo agit de cometis feliciter Incipit.

Nemo vsqȝ eo tardus et hebes et demissus in terrã est vt ad diuina nõ erigatur ac tota men te cõsurgat vtiqȝ vbi nouũ aliquod e celo miraculũ fulsit. Nam ꝙdiu solita decurrunt: magnitudinẽ rerum cõsuetu do subducit. Ita eñi compositi sumus vt nos quotidiana etiã si admiratione digna sunt transeant. Cõtra minima rum quoqȝ rerum si insolite prodierunt spectaculum dul ce fiat. Hic itaqȝ cetus astroꝝ quibus immensi corporis pulchritudo distinguitur populum non cõuocat. At cum aliqd ex more mutatũ est omniũ vultus in celo est. Sol

spectatorẽ nisi cũ deficit non hꝫ. Nemo obseruat lunã nisi laborantẽ. tunc vrbes cõclamant: tunc pro se quisq̧ supsti tione vana trepidat. Quãto illa maiora sꝫ: ꝙ sol totidẽ (vt ita dicam) gradus quot dies hꝫ. et annũ circuitu suo clau dit: ꝙ a solstitio ad minuẽdos dies vertit: ꝙ a solsticio sta tũ inclinat et dat spaciũ noctibus: ꝙ sidera abscõdit: ꝙ ter ras cũ tãto maior sit illis nõ vrit: sꝫ calorem suũ intensio nibus ac remissionibus tempando fouet: ꝙ lunã nunq̃ implet nisi aduersã sibi. nec obscurat. Hec tñ nõ annota mus q̃diu ordo seruat. Sed siq̇d turbatũ est aut p̃ter cõ suetudinem emicuit expectamus. interrogamus. ostendi mus. Adeo naturale est: magꝭ noua q̃ magna mirari. Idẽ in cometꝭ fit: si rarius ꝛ insolite figure ignis apparuit. Ne mo non scire quid sit cupit: et oblitus alioꝝ de aduenticio querit ignarus: vtrũ debeat mirari aut timere. Nõ eñ de sꝫ qui terreãt. q̇ significationes eius graues predicẽt. Sci scitant itaq̧ et agnoscere volũt: ꝓdigiũ sit an sydus. At me hercules nõ aliud quis aut magnificentius quesierit aut didicerit vtilius: q̃ de stellaꝝ syderũq̧ natura vtrũ flãma cõtracta: qđ et visus noster affirmat et ipsum ab illis flu ens lumẽ et calor inde descendẽs: an vero sint flammei or bes: sꝫ solida quedã terrenaq̧ corpa queꝑ igneos tractus labentia inde splẽdorẽ trahãt colorẽq̧ nõ de suo clara. In qua opinione magni fuere viri qui sydera crediderũt ex du ro cõcreta et ignẽ alienũ pascentia. Nã ꝑse inquiunt flã ma diffugeret nisi aliq̇d haberet qđ teneret et a quo tene

retur: cōglobataq; nec stabili indita corpori pro certo iā mundus turbine suo dissipasset. Ad hec in vestiganda ꝓ derit querere. Nū comete cōditionis sint cuius superiora. videnť eñ cū illis quedā habere cōmunia ortus ꝛ occasus Ipse quoq; ꝙuis spargant et lōgius exerant faces eque tñ ignei splendidiq; sꝫ. Itaq; si oia terrena sydera sunt. hijs quoq; eadē sors erit. Si vero nihil aliud sunt ꝙ puris ignis: mouēturq; mensibus senis. nec illos cōuersio mundi soluit et velocitas. illa quoq; possunt et tenui constare materia. nec ob hoc discuti assiduo celi circūactu. Il lo quoq; ptinebit hoc excussisse vt sciamus vtrū mundus terra stante circūeat: an mundo stante terra vertatur. Fuerūt eñ qui dicerēt nos esse quos rerū natura nescientes ferat. nec celi motu fieri ortus et occasus. sꝫ ipsos oriri et occidere. Digna res est cōtemplatōe vt sciamus in quo rerū statu simus pigerrimā sortiti an velocissimā sedem circa nos deus oia: an nos agat. Necessarium est aūt veteres ortus cometaꝝ habere collectos. Deprehēdi eñ ꝓpter raritatē eoꝝ cursus adhuc nō pt nec explorari an vices seruent. et illos ad suū diem certus ordo ꝓducat. Noua hec celestium obseruatio est: et nuꝑ in grecia inuenta. Democritus quoq; subtilissimus antiquoꝝ oim suspicari se ait. Plures stellas esse que currāt. sꝫ nec numerū illaꝝ posuit nec oia. nec dum cōprehensis quinq; syderū cursibus. Eudoxius primus ab Egipto hos motus i greciā trāstulit. Hic tamē de cometis nihil dicit. Ex quo apparet ne apud

egiptios quidē q̄bus maior celi cura fuit hāc ptem elaboratā Conō orima. diligens et ipse inquisitor defectiones quidē solis seruatas ab egiptijs collegit: nullā āt mētionē fecit cometaꝝ. nō ṗtermissurus si q̄d explorari apud illos cōperisset. Duo certe q̄ apud Caldeos studuisse se dicunt Epigenes et apollonius mūdi peritissimus inspiciendo rū naturaliū inter se dissidēt. Hic eñ ait cometas in numero stellaꝝ errantium poni a chaldeis tenerių cursus caꝝ. Epigenes cōtra ait chaldeos nihil de cometis habere cōprehensi sz videri illos accendi turbine quodā aeris cōcitati et intorti. Primū ergo si tibi videtur opiniones huius modi ponamus ac refellamus. Hinc videt̄ plurimū viriū habere. ad oēs sublimiū motus stella Saturni. Hec cum prima signa martis: aut in lune vicina trāsit: aut solis incidit radios natura ventosa et frigida cōtrahit pluribus locis aera cōglobatq̄ꝫ. Deinde si radios solis assumpsit. tonat fulguratq̄ꝫ. Si Martem quoq̄ꝫ cōsentientem habet. fulminat. Preterea in quit aliam naturā habent fulmina aliā fulgurationes. aquaꝝ eñ et oīs humidi euaporatio splēdores tantū celi citra ictū minaces mouet: Illa aūt calidior siccor terraꝝ exhalatio fulmina extūdit. Trabes ꝓo et faces q̄ nullo alio inter se q̄ꝫ magnitudine distāt. hoc mō fiunt. Cū humida terrenaq̄ꝫ in se globus aliquis aerꝫ clausit: quē turbinem dicimus quacūq̄ꝫ fertur prebet speciem ignis extenti. Que tam diu durat q̄ꝫdiu mansit aeris illa complectio humidi intra se terreniq̄ꝫ multum vehens

vt a primis mendatijs incipiã. falsum est faces et trabes exprimi turbine. Turbo enĩ circa terras cõcipit ac fertur. Ideoqꝫ arbusta radicitus vellit. 7 quacũqꝫ incũbit solũ nudat. Siluas interim et tecta corripiẽs inferior fere nubibus. vtiqꝫ nũqꝫ altior. At cõtra trabes edicior celi ps ostentat. ita nũqꝫ nubibus obstiterũt. Preterea turbo oĩ nube velocior rapit et in orbem vertit. Sup ista velociter desinit et ipse se sua vi rũpit. Trabes aũt nõ transcurrũt nec preteruolãt vt faces sꝫ cõmorant 7 in eadẽ pte celi collucẽt. Charimander quoqꝫ in eo libro quẽ de cometis cõposuit. ait Anaxagore visũ grande insolitũqꝫ celo lumẽ magnitudinẽ ample trabis et id p multos dies fulsisse. Calistenes tradit anteqꝫ Burim et Helicẽ mare absconderet. Aristoteles ait: nõ trabẽ illam sed Cometẽ fuisse. Ceterũ ob nimiũ ardorem nõ apparuisse sparsum ignẽ. sed pcedente tpe cũ iam minus flagraret: redditã suam cometis faciẽ. In quo igne multa quidẽ fuerũt digna que notarent. Nihil tamẽ magis qꝫ qꝫ vt ille fulsit in celo: statim supra Burim et Helicẽ mare fuit. Nũquid ergo Aristoteles nõ illã tantũ: sꝫ omnes trabes cometas esse credebat? Hãc habetis differentiã qꝫ is cõtinuus ignis est: ceteris sparsus. Trabes enĩ flãmam equalẽ habent nec vllo loco intermissam aut languidã. In vltimis vero ptibus coactã qualem fuisse illam de qua mõ retuli Calisthenes tradit. duo inquit. Epigenes cometaꝝ genera sũt. Alij ardorẽ vndiqꝫ effundũt. nec locũ mutãt. Alij in vnã ptem ignem vagũ in modũ

come porrigunt: et stellas non pretermeant: quales duo etate nostra visi sunt. Illi priores criniti vndique etiam immoti humiles fere sunt. et eisdem causis quibus trabes facesque conflantur et ex intemperie aeris turbidi multa secum arida humidaque terris exhalata versantis. Potest enim spiritus per angusta elisus accendere supra se positum aera plenum alimentis idoneis igni. Deinde propellere ex nitido: ne ex aliqua causa refluat cursus ac remittatur. Deinde iterum proximo die ac sequentibus consurgere et eundem locum inflamare. Uidemus enim ventos per plures dies ad constitutum redire. Pluuie quoque et alia tempestatum genera ad prescriptum reuertuntur. Ut breuiter autem voluntatem eius exprimam eadem enim ratione hos cometas existimat: qua fiunt ignes turbine electi. Hoc vnum interest quod illi turbines ex superiori parte in terras deprimuntur. Hii de terra in superiora eleuantur. Aduersus hec multa dicuntur. Primum si ventus in causa esset. nunquam cometes sine vento appareret. Nunc autem et quietissimo aere apparet. Deinde si vento fieret. cum vento caderet. Et si vento inciperet: cresceret vento. eoque esset ardentior quo ille incitatior. His accedit illud quoque ventus multas aeris partes impellit. Cometes in vno loco apparet: et ventus in sublime non peruenit. Cometes autem visuntur supra quam ventis ire licet. Transit deinde ad illos quos ait certiorem habere stellarum speciem. qui et procedunt et signa pretereunt. Hos ait ex eisdem causis fieri: quibus illos quos dixit humiliores. Hoc tantum interest: quod terrarum exhalationes mul

ta secum arida ferentes celsiorem petant ptem et in eclipti
ca celi aquilone pellant. Deinde si illos aquilo ppelleret.
ad meridie sp augerent quo ventus hic nitit. Atq varie cō
currūt. alij in ortū. alij in occasum. oēs inflexu qd iter non
daret ventus. Deinde si aquilonius illos impetus a terris
in altū leuaret: alijs ventis nō orirent comete. atqui oriun
tur. Illā nūc rationē eius: vtraq eni vtit reuellamus. quic
quid humidi aridiq terra efflauit cū in vnū coit. ipsa dis
cordia corpoꝝ: spiritū versat in turbinē. Tūc illa vis venti
circumeuntis quicquid inter se cōprehēdit cursu accendit
et leuat in altū ac tā diu manet splendor ignis expressi q̄
diu alimēta sufficiunt. quibus desinētibus et ipse subsidit.
Qui h dicit nō notat qualis sit turbinū cursus ꝛ qualis
cometaꝝ. Illoꝝ rapidus ac violētus et ipsis vētis citaci
or est. cometaꝝ leuis: et q p diē et noctē quātum trāsierit
abscondat. Deinde turbinū motus vagus est et disiectus.
et (vt Salustij vtar pbis) verticosus. cometaꝝ aūt cōposi
tus ꝛ destinatū iter carpens. Nūqm̄ nostrū aut accederet
lunā aut qnq sydera rapi vēto aut turbine rotari? Nō vt
puto. Quare? qꝛ nō est illis pturbatus et impotēs cursus.
Ad cometas idē trāsferamus. Non cōfuse nec tumultuose
eunt. vt aliqs credat illos causis turbulentis et incōstanti
bus pelli. Deinde etiā si vertices isti cōprehendere terrena
humidaq et ex humili in altū exprimere possent. nō tantū
supra lunā efferrēt. Omnis illis vsq in nubilū vis ē Co
metas aūt immixtos stellis videmus per superiora laben

tes. Ergo verisimile non est in tantū spaciū ꝑsenerare tur binē.q̄ quo maior est maturius corrumpit᷑. vtrūlibet itaqꝫ eligat.aut vis leuis inde ꝑuenire non poterit.aut magna et cōcitata citius ipsa se franget. Preterea humiliores illi comete obhoc vt putant non exeunt altius: qꝛ plus terre ni habent. Grauitas illos sua in ꝓximo tenet. Atqui ne cesse hijs cometꝫ diuturnioribus celsioribus plenior ma teria sit. Neqꝫ eñ͞ diutius apparēt nisi maioribus nutri mentis sustinerent᷑. Dicebam mō non posse diu verticē ꝑ manere: nec supra lunā aut vsqꝫ in stellaꝝ locū cresere. Nem pe efficit turbinem plurimum ventoꝝ inter ipsos luctatio Hec diu non potest esse. Nam cum vagus et incertus spi ritus certi volatus est. nouissime vni vis omnium cedit. Nulla autem tempestas magna ꝑdurat. Procelle quanto plus habent viriū tanto minus temporis. Uenti cum ad summū venerunt remittuntur omni violentia. Necesse est ista cōcitatione in exitum sui tendant. Nemo itaqꝫ turbi nē toto die vidit ne hora quidem. Mira velocitas eius et mira breuitas eius. Preterea violentius celeriusqꝫ in terra circa eam voluitur. quo celsior eo solutior : laxiorqꝫ est: et ob hoc diffunditur. Adijce nunc ꝙ etiam si in sum mū pertenderet: vbi sideribus inter est. vtiqꝫ ab eo motu qui vniuersum trahit solueretur quid eñ͞ est illa conuersio ne mundi citatius: ac omnium ventoꝝ in vnum cōiecta vis dissiparetur : et terre solida fortisqꝫ cōpages nedum

ꝑticula aeris torti. Preterea in alto mare nõ p̃t ignis tur
bine illatus nisi ipse quoq; ꝑmaneret turbo. Quod porro
tam incredibile est: q̃ in turbine longior mora. Utiq; mo
tus motu cõtrario vincitur. hꝫ enĩ suã locus ille vertiginẽ
que rapit celũ syderaq; trahit. celiq; volumine torquet: et
aut des eis aliquã aduocationẽ qđ fieri nullo mõ p̃t. quid
de hijs comet; dicet' que senis mẽsibus apparuerũt. Dein
de duo debẽt esse motus eodẽ loco. Alter illi diuinus ꝛ
assiduus suum sine intermissione pagens opus. Alter no
tius et recẽs et turbine illatus. Necesse ẽ ergo alter alteri
impedimẽto sit. Atq̃ lunaris illa orbita ceterorũq; supra
lunã meantiũ motus irreuocabilis est. nec hesitatus q̃ nec
resistit nec dat vllã nobis suspitionẽ obiecte sibi more. fidẽ
nõ hꝫ turbinẽ violentissimũ et ꝑturbatissimũ tempestatis
genus in medios siderũ ordines ꝑuenire ꝛ inter disposita
ac tranquilla versari Credamus ignẽ circũacto turbine ac
cendi et hunc expulsum in sublime prebere nobis opinio
nẽ speciẽq; syderis lõgi. Et puto talis esse debet quale est
id qđ ignẽ efficit. turbinis ãt rotunda facies. In eodẽ enĩ
vestigio ꝟsatur. ꝛ in colũne mõ circũagent; se voluit'. Ergo
ignẽ quoq; qui inclusus ẽ similẽ esse illi oportet. Atq̃ lon
gus ẽ et disiectus minimeq; similis in orbẽ coactus. Epi
genẽ relinquamus ꝛ alioꝝ opiniones ꝑsequamur. Quas
anq̃ exponere incipiã illud inprimis presumendũ est co
metas non in vna ꝑte celi aspici: ne in signifero tantum or
be: sꝫ tam in ortu q̃ in occasu. frequentissime tamen circa

septentrionē forma eius non est vna. Quāuis eñ greci discrimina fecerint eo⁊ quibus in morē barbe flāma de pendet: et eo⁊ qui vndiqȝ circa se velut comam spargūt: et eo⁊ quibus fusus adest ignis: sȝ in verticē tendens: tñ oēs isti eiusdē note sȝ. cometeqȝ recte dicūtur. Quo⁊ cum post longū tempus appareāt forme inter se eos cōparare difficile est. Jllo ipso tempore quo apparent inter spectantes de habitu illo⁊ non cōuenit. sed prout cuiqȝ acrior acies aut hebetatior ita dat aut lucidiorē esse aut rubicundiorem. et crines aut in interiora deductos: aut in latera diuisos. Sed siue sȝ alique differentie illo⁊ siue non sȝ: eadē fiant ratione necesse est cometes. Jllud vnū cōstare debet: pter solitū aspici nouā sideris fatiem circa se dissipatū ignem trahentȝ. Quibusdā antiquo⁊ hec placet ratio cū ex stellis errantibus: altera se alteri applicuit cōfuso in vnū dua⁊ lumine faciē longioris sideris reddi. Nec hoc tunc tantū euenit cū stella stellā attigit: sed etiā cū appinquant. Interuallū eñ qđ inter duas est illustrat̃ ab vtraqȝ inflāmaturqȝ et longū ignem efficit. Hijs illud respōdebimus: certū esse numerū stella⁊ mobiliū. Solem aūt eodē tempore et has apparere et cometē: Ex quo manifestū fit. nō illa⁊ cobitu fieri cometē. sed pꝛiū et sui iuris esse. Etiam nūc frequenter stella sub altioris stelle vestigiū venit. Et saturnus aliqñ super iouem est. et Mars venerē aut mercuriū recta linea respicit. Nec tñ pter hunc cursum cū alter alterū subdit cometes fit. alioquin annis oībus fieret.

dibus enim alique stelle eodem signo simul sunt Si come
tam faceret stella stelle superueniens momento esse desineret
Summa enim velocitas transeuntium est. Ideo omnis syderum
defectio breuis est. quia cito illas idem cursus qui admouerat
abstrahit. Uidemus solem et lunam inter exiguum tempus cum
obscurari ceperit liberari. Quanto celerior debet fieri in
stellis congressio tanto minoribus. Atqui cometes senis
mensibus manent. quod non accideret si duarum stellarum con
uentu gignerentur. Ille enim diu coherere non possunt: et neces
se illas est lex celeritatis sue separet. Preterea illa nobis
vicina videntur. ceterum interuallis ingentibus dissident. Quomodo
ergo potest altera stella usque ad alteram stellam ignem mitte
re: ita vt vtraque iuncta videatur cum sint ingenti ratione di
ducte? Stellarum inquit duarum lumen miscetur: et prebet vnius
speciem. Nempe sic quemadmodum rubicunda fit nubes solis
incursu. quemadmodum vespertina aut matutina flauescunt:
quemadmodum arcum alterne sol visit. Hec omnia primum mag
na vi efficiuntur. Sol enim est qui ista succendit. Stellarum enim
non est eadem potentia. Deinde nihil horum nisi infra lunam in
terrarum vicinia nascitur. Superiora pura et sincera sunt et co
loris sui semper. Preterea si quid tale accideret non haberet mo
ram: sed extingueretur cito: sicut corone que solem lunamue cingunt
et inter breuissimum spatium exalescunt. Nec arcus quidem
diu perseuerat. Si quid esset tale a quo medium inter duas
stellas spacium confunderetur eque cito dilaberetur. Utique non
in tantum maneret quantum morari comete solent. Stellis

intra signiferū cursus est: hunc girū premunt. at comete vbiq; cernunt. Nō magis certū est illis tempus quo appareant: q̄ȝ locus vllus vltra quē nō exeant. Aduersus h ab artemidoro illa dicunt. nō has tantū stellas q̄nq; discurrere. s; has solas obseruatas esse. Ceterū innumerabiles ferri p occultū: aut p obscuritatē luminis nobis ignotas: aut p circulorū positionē talē. vt tūc demū cū ad extrema eorū venere visant. Ergo intercurrūt quedā stelle (vt ait) nobis noue q̄ lumen suū cū stantibus misceant et maiorē q̄m stellis mos est porrigant ignem. hoc ex hijs que metit leuissimū est. tota eius narratio mūdi mendatium impudens est. Nam si illi credimus summa celi ora solidissima est. in modū tecti durata et alti crassiq; corporis. qd athomi cōgesti aceruatiq; fecerunt. Huic prima supficies est ignea ita cōpacta vt solui vitiariq; nō possit. Habet tamen spiramenta quedā. et quasi fenestras p quas ex pte exteriore mūdi influant ignes nō tam magni vt interiora cōturbent Rursus ex mūdo in exteriora labunt. Itaq; hec q̄ preter cōsuetudinē apparēt influxerūt ex illa vtraq; mūdi iacente materia. Soluere ista quid aliud est q̄ȝ manum exercere: et in ventū iactare brachia: velim cū mihi dicat iste cū mūdo tam firma lacunaria imposuit. q̄d sit q̄re credamus illi tantā esse crassitudinē celi? Quid fuit qd in illo tam solida corpa adduceret et ibi detineret? Deinde quod tāte crassitudinis est: necesse est et magni pōderis sit. Quō in summo ergo manēt grauia: Quō illa moles nō descen

dit et se onere suo frangit. fieri em̄ non p̄t vt tāta vis pon deris quantā ille substituit pendeat. et leuibus innixa sit Nec illud quidē p̄t dici: extrinsecus aliqua esse retinacula quibus cadere ꝓhibeat. Nec rursus de medio aliquid esse oppositi: q̄ imminēs corpus excipiat ac fulciat. Illud etiā nunc nemo dicere audebit mundum ferri per immensum et cadere quidem sed non apparere an cadat: q꞉ precipita tio eius eterna est: nihil habens nouissimū in quod incur rat. Hoc quidā de terra dixerunt cū rationem nullam in venirēt: ꝑpter quā pondus in aere staret. Fertur inquiunt sp. s꞉ nō apparet an cadat: q꞉ infinitū est in qd̄ cadit. Quid est deinde qd̄ probes: nō quinq꞉ tantū stellas moueri. sed multas esse: et in multis mundi regionibus? Aut si hoc si ne vllo ꝓbabili argumēto licet respōdere: q̄d est quare nō aliq̄s ante oēs stellas moueri. aut nullā dicat? Preterea nihil te adiuuat ista stellaꝝ passim euntiū turba. Nam qd̄ plures fuerūt sepius in alios incidēt. rari aūt comete et ob hoc mirabiles st̄. Quid q̄ testimoniū dicet cōtra te oīs etas q̄. taliū stellaꝝ exortus ꝛ annotauit et posteris tradi dit. Post mortē Demetrij syrie regis: cuius Demetrius ꝛ anthiocus liberi fuere. paulo an̄ achaiū bellū cometes ef fulsit nō minor sole. Primo igneus ac rubicunndus orbis fuit: clarūq꞉ lumē emittens quāto vinceret noctē. Deinde paulatim magnitudo eius districta est et euanuit claritas Nouissime autem totus intercidit. Quid ergo choire stel las oportet: vt tantū corpus efficiant? Mille in vnū licet

cōgreges:nunq̄ hunc habitum solis eqnabūt. Archelao regnāte in grecia cometes apparuit modicus. Deinde sus tulit se diffuditq̄ & vsq̄ i equinoctialē circulū venit. ita vt illam plagam celi cui lactea nomē est: in immensum exten sus equaret. Quid ergo cōuenisse debent erratice vt tā lōgū celi tractū occuparēt igne cōtinuo. Contra argumentū dictū est. cōtra testes dicendū est. Nec magna demolitione detrahenda est auctoritas. Ephori historicus est. Quidā incredibiliū relatu cōmendationē parāt: & lectorē aliud ac turū: si p quotidiana duceret miraculo excitāt. Quidā cre duli: quidā negligētes sūt: quibusdā mendatiū obrepit. qui busdā placet. Illi nō p̄o euitāt. hij appetūt & hoc in cōmu ne de tota natione q̄ approbare opus suū et fieri populare nō putat posse nisi illud mēdatio aspsit. Ephorus vero nō religiosissime fidei sepe decipit sepe decipit. Sicut hic dicit cometē qui oīm mortaliū oculis custoditus est: q̄ in gentis retraxit euentū. cū Helicē et Burim ortu suo mer sit. ait illū descendisse in duas stellas: qd̄ p̄ter illū nemo tradidit. Quis eñ posset seruare illud momentū quo co metes solutus et in duas ptes redactus est. Quō aūt si est qui videret cometē in duas dirimi. nemo vidit fieri ex dua bus. Quare aūt nō adiecit in quas stellas diuisus sit. cū aliqua ex quinq̄ stellis esse debuerit. Appollonius mūdi us in diuersa opinione est. ait eñ cometē nō vnū ex mul tis erraticis effici s3 multos cometas erraticos esse. Nō ē inq̄t species falsa. nec duaꝝ stellaꝝ cōfinio ignis extentus

ſʒ et ꝓprium ſydus cometes eſt:ſicut ſolis aut lune. Talis illi forma eſt nõ in rotundũ reſtricta: ſʒ ꝓcerior et in lon gũ ꝓducta. Ceterum nõ eſt illi palã curſus. alciora mun di ſecat: et tunc demum apparet cum in vnum curſus ſui venit. Nec eſt ꝙ putemus eundẽ viſum eſſe ſub Claudio: quẽ ſub Augusto vidimus: Nec hũc qui ſub Nerone ceſa re apparuit. et cometis detraxit infamiã illi ſimilem fuiſſe. qui poſt diui Julij veneris ludis genitricis circa vndeci mã horã diei emerſit. Multi varijq́ʒ ſtʒ. diſpares magnitu dine: diſſimiles colore. alijs rubor eſt ſine vlla luce. alijs cã dor et purũ liquidũq́ʒ lumẽ. alijs flãma ⁊ hec non ſincera nec tenuis ſʒ multũ circa ſe voluẽs fumidi ardoris. Cruẽ ti quidã minaces q̃ omẽ poſt ſe futuri ſanguinis ferũt. hij minuũt augẽtq́ʒ lumẽ ſuũ queãdmodũ alia ſidera q̃ clario ra cũ deſcenderũt ſtʒ maiora: q̃ qꝛ ex loco ꝓpiore viſunt mi nora cũ redeũt: et obſcuriora qꝛ obducũt ſe lõgius. Aduer ſus hoc ꝓtinus reſpondet. nõ idẽ accidere in cometis q̃ꝺ in ceterʒ. Comete eñ quo primũ die apparuerit maximi ſtʒ. Atq̃ deberẽt creſcere quo ꝓpius accederẽt. Nõ aũt ma net illis prima facies donec incipiãt extingui. deinde ꝙ ad uerſus priores: etiã aduerſus hunc dr̃. Si erraret come tes eſſetq́ʒ ſydus intra ſigniferi terminos moueret. intra q̃ꝺ oẽ ſydus curſus ſuos colligit. Nunq́ʒ apparet ſtella ꝑ ſtellã. Acies nrã nõ p̃t ꝑ mediũ ſidus exire. vt ꝑ illud ſupio ra ꝓſpiciat. ꝑ cometẽ aũt nõ aliter q̃ʒ ꝑ nubẽ vlteriora cer nunt. ex quo apparet illũ nõ eſſe ſydus: ſʒ leuem ignẽ ac tu

multuariū. Zenon nr̄ in illa sententia ē cōgrue iudicat stel las ꝛ radios interse cōmittere. hac societate luminis existe re imaginē stelle lōgioris. Ergo quidā nullos eē cometas existimant: sed species illoꝝ ꝑ repcussonē vicinoꝝ syderū: aut ꝑ cōiunctionē coherentiū reddi. Quidā aiunt eē quidē sꝫ habere cursus suos ꝛ post certa lustra in cōspectu morta liū exire. Quidā esse quidē sꝫ non q̄bus syderū nomē impo nas: qꝛ dilabunẗ. nec diu durāt: et exigui tp̄is mora dissipā tur. In hac sententia stꝫ plerıq̄ꝫ nostroꝝ: nec id putāt veri tati repūgnare. Uidemus em̄ in sublimi varia igniū cōcipi genera. ꝛ mō celū ardere: mō lōgos a tergo flāmaꝝ albesce re tractus: mō faces cū igne vasto rapi. ipsa iā fulmina et si velocitate mira simul ꝛ prestringunt aciem et relinqunt ignes suos aeris attriti. et impetu inter se maiore collisi. Ideo ne resistunt quidem: sed expressi fluunt ꝛ protinus pereunt. Alij vero ignes diu manent: nec ante discedunt q̄ꝫ consumptum est omne quo pascebantur alimentum. Hoc loco sunt illa A possidonio scripta miracula colum ne clipeiq̄ꝫ flagrantes. alieq̄ꝫ insigni nouitate flamme: que non euerterēt animos si ex consuetudine et lege discurre rēt. Adhuc stupent omnesq̄ꝫ repentinū ignem ex alto effe runt: siue emicuit aliquid et fugit. siue cōpresso aere et in ardorem coacto loco miraculi stetit. Quid ergo? Non ali quādo Lacuna cedentis retro etheris patuit et vastum in cōcauo lumen exclamare posses. quid est hoc? Mediū video discedere celū pallentesq̄ꝫ palo stellas que aliqn̄ nō

expectata nocte fulserũt et p mediũ eruperunt diẽ. Sed alia huius rei ratio est: quare alieno tempore apparẽt ae re etiã cũ latẽte cõstant: Multos cometes videmus q̃ ob scurant radijs solis: quo deficiente quẽdam cometẽ appa ruisse quem sol vicinus traxerat Possidonius tradit. Se pe aũt cũ occidit sol sparsi ignes nõ pcul ab eo vident. Vi delicet ipsa stella sole pfunditur et ideo aspici non pt. Co mete autem radios solis effugiunt. Placet ergo nostris cometas sicut faces: trabesq̃ z alia ostenta celi denso aere creari. Ideo circa septentrionẽ frequentissime apparẽt qz illic plurimũ est aeris pigri. Quare ergo nõ stat cometes sz pcedit. dicã. Igniũ materia alimentũ suum sequit. Quã uis em̃ ad supiora visus est. tñ deficiente materia retroiẽs ipse descendit. In aere quoq̃ si dextrã leuãq̃ pmit ptem Nulla em̃ illi via est sz q̃ illũ vena pabuli sui duxit illo re pit. nec vt stella pcedit: sed vt ignis pascit. Quare ergo p longũ tempus apparet et non scito extinguitur? Sex em̃ mẽsibus hic quẽ nos Neronis principatu letissimo vidi mus spectandũ se prebuit ĩ diuersum illi Claudiano circũ actũ. Ille em̃ a septentrione in verticẽ surgens: orientẽ pe cijt sp obscurior: h ab eadẽ pte cepit sz in occidentẽ tendẽs: ad meridiem flexit et ibi se subduxit. Videlicet ille humilio ra habuit et aptiora ignibus que psecutus est: huic rursus vberior fuit et plenior regio. Huc itaq̃ descendũt inuitãte materia nõ itinere. Quod apparet duobus quos spectaui mus fuisse diuersũ. cũ hic ĩ dextrũ motus sit: ille in sinistrũ

omnibus aũt stellis. in eadem pte cursus est. id ẽ cõtrarius mũdo. mundus em̃ ab ortu voluit in occasum: ille ab occasu in ortũ eunt. et ob h̃ duplex hijs motus est ille quo eunt et hic quo auferunt. Ego nostris nõ assentio. Non em̃ existimo cometem subitaneũ ignẽ sed inter eterna opa nature. Primũ quecũq; aer creat brevia st̃. Nascunt em̃ in re fugaci et mutabili. Quõ pt em̃ in aere aliquid diu pmanere: cũ ipse aer nũq̃ idem maneat. fluit sp et brevis illi quies est. Inter exiguũ momentũ i aliũ q̃ in quo fuerat statũ vertitur. Nunc pluuius. nũc serenus. nũc inter vtrũq; varius. nubesq; illi familiarissime st̃. in quas coit et ex quibus solvit. mõ congregant. modo digerunt. nũq̃ immote iacent fieri non põt vt ignis certus in corpe vago sedeat. et ita ptinacit hereat q̃ q̃ natura: ne vnq̃ excuterent aptavit. Deinde si alimẽto suo hereret sp descenderet. Eo em̃ crassior aer ẽ quo terris pinquior. nũq̃ cometes in imũ vsq; dimittit. neq; appropinquat solo etiã nũc. Ignis aũt it quo illũ natura sua ducit id est sursum aut eo quo trahit materia cui adhesit et quã depascit. Nullis ignibus ordinarijs et celestibus iter flexũ est. Sideris priũ est ducere orbẽ. At qui hoc comete an alij fecerũt nescio. duo nostra etate fecerũt. Deinde omne qd̃ causa temporalis accendit cito intercidit. Sic faces ardent dũ transeũt: sic fulmina in vnũ valent ictũ. sicq; transuerse dicuntur stelle et cadentes pretervolant et secãt aera. Nullis ignibus nisi in suo mora est. Illis dico diuinis quos habet mũdus eternos quia

ptes eius sit et opera. Hij aūt aliquid agūt et vadūt et te norem suum seruāt. paresq; sunt. Nō alternis diebus ma iores minoresue fierēt si ignis ess; collectitius ⁊ ex aliqua causa repentinus. Minor enī esset ac maior, put plenius aleref aut malignius. Dicebā mō nihil diuturnū esse: qđ exarsit aeris vitio. nunc amplius adijtio. Morari ac stare nullo mō potest. Nā et fax et fulmen et stella transcurrēs: et quisquis alius ē ignis aere expressus in fuga est. nec ap paret nisi dū cadit. Cometes habet suam sedē: et ideo nō cito expellif. sed emetif spacium suum nec extinguif sed ex cedit. Si erratica inq̄t stella esset in signifero esset. Quis vnū stellis limitē ponit? Quis in angustū diuina cōpellit? Nempe hec ipsa sydera que sola moueri creditis: alios ⁊ alios circulos habent. Quare ergo nō aliqua sint que in pprium iter et ab istis remotū secesserint. Quid est quare in aliqua parte celi peruiū non sit? Quod si iudicas non posse vllam nisi signiferū attingere. Cometes pt sic altum habere circulum vt modo in hac parte aliqua sui incidat. quod fieri nō est necessariū sed potest. Uide ne hoc magis deceat magnitudinem mūdi vt in multa itinera diuisus. hinc non vnam deterat semitam ceteris ptibus torpeat: Credis aūt in hoc maximo. et pulcherrimo corpore inter innumerabiles stellas q̄ noctem decore vario distinguunt: que minime vacuū et inhertem esse paciuntur quinq; stel las esse: quibus exercere se liceat ceteras stare. fixum et im mobilē populū? Siquis hoc loco me interrogauerit. qua

re ergo non quēadmodū quinqȝ stellarum ita harum ob
seruatus est cursus. huic ego respondeo. Multa sunt que
esse concedimus. qualia sunt ignoramus. habere nos ani
mum: cuius imperio impellimur et reuocamur. omnes fa
tebuntur. quid tamen sit animus ille rector dominusqȝ
nostri. non magis tibi quisqȝ expediet q̄ȝ vbi sit. Alius illū
dicet esse spiritū: alius cōcentum quēdam: alius vim diui
nam et dei ptem: alius tenuissimū aerem: alius incorpora
lem potentiam. Non deerit qui sanguinem dicat: qui ca
lorem. Adeo animo nō potest liquere de ceteris rebus vt
adhuc ipse se querat? Quid ergo miramur cometas tam
rarum mundi spectaculum nondum teneri legibus ceteris
nec inicia illorum finesqȝ notescere? quoꝝ exigētibus inter
uallis recursus est? Nondum sunt anni mille quingenti ex
quo grecia stellis numeros et nomina fecit. Multeqȝ ho
die sunt gentes que tantum facie nouerāt celum que non
dū sciant cur luna deficiat: quare obumbretur. Hoc apud
nos quoqȝ nuper rō ad certū pduxit. Ueniet tempus quo
ista que nunc latēt in lucē dies extrahat: et longioris eui
diligentia ad inquisitionē tantoꝝ etas vna nō sufficit vt
tota celo vacet. Quid q̄ tā paucos annos inter studia ac
vicia non equa portione diuidimus? Itaqȝ p successiones
ista longas explicabuntur. Ueniet tempus quo posteri
nostri tā apta nos nescisse mirentur. harū quinqȝ stellaꝝ
que se ingerunt nobis: que alio atqȝ alio occurrentes loco

curiosos nos esse cogũt qui matutini vespertiniq; ortus sint:
que stationes: quãdo in rectũ ferantur: quare agantur re
tro. modo cepimus scire vtrũ mergeret iupiter: an occide
ret: an retrogradus esset. Nam hoc illi nomen imposuere
cedẽti ante paucos annos didicimus. Inuenti sũ qui no
bis dicerent erratis qui nullam stellã aut supprimere cur
sum iudicatis: aut vertere. Non licet stare celestibus nec
auerti. prodeunt oĩa. vt semel missa sunt vadunt. Idem erit
illis cursus qui sui finis. Opus hoc eternũ irreuocabiles
habet motus. qui siquãdo cõstiterint alia ex diuerso inci
dent q̃ non tenor et equalitas seruat. Quid est ergo? Cur
de aliqua redire videantur? Solis occursus speciẽ illi tar
ditatis imponit: et natura viaꝝ circuloꝝq; sic positoꝝ vt
certo tempore intuens afflãt. Sic naues q̃uis plenis ve
lis eant videntur tñ stare. Erit qui demonstret aliquãdo
in quibus comete ꝑtibus errent. Cum tam seducti a cete
ris eant. quãti qualesq; sint. Cõtenti sumus inuentis ali
quid veritati ⁊ posteri conferant. Per stellas inquit vltio
ra non cernimus. per cometas aciem transmittimus. Pri
mũ si fit istud: nõ in ea ꝑte sit qua sydus ipsum ẽ spissi ac
solidi ignis. sed qua rarus splendor excurrit et in crines
dispergitur. Per interualla ignium non per ipsos vides.
Stelle inquit oẽs rotunde sunt: cometes porrecti: ex quo
apparet stellas non esse. Quis eñi tibi concedet cometes
longos esse quoꝝ natura quidẽ vt ceteroꝝ syderũ globus

est? Ceterorum fulgor extenditur quemadmodum sol radios suos
longe lateque dimittit. Ceterū ipsi alia est forma. alia ei qui
ex ipso fluit luminis. Sic cometarum corpus ipsum corro
tundatur. Splendor autem longior ꝙ ceterorum siderū apparet.
Quare inquis? Dic tu mihi prius quare luna dissimilimū
soli lumen accipiat cū accipiat a sole? Quare modo rubeat:
modo palleat Quare liuidus illi et acer color sit cū in cō
spectu solis excluditur? Dic mihi quare oēs stelle inter se dissi
milem habeāt aliquatenus faciem diuersissimā soli? Quō
nihil phibet ita sydera esse. quāuis similia nō sint nihil p
hibet cometas eternos esse et sortis eiusdem cuius cetera
etiam si faciem illis nō habuit similem. Quid porro mū
dus ipse si consideres illū: nonne ex diuersis cōpositus est
Quid est quare in leone semp sol ardeat et terras estibus
torreat. in aquario astringat hyemem. flumina gelu clau
dat? Et hoc tamen et illud sydus eiusdem cōditionis est:
cū effectu et natura dissimile sit intra breuissimū tempus
aries extollitur: libra tardissime mergitur. et tamē sydus et
illud eiusdem nature est. cū illud exiguo tempore ascendat:
illud diu proferatur. Nō vides ꝙ contraria inter se elemen
ta sint? grauia et leuia sunt. frigida et calida. humida et sic
ca. Tota huius mūdi concordia ex discordia constat. Ne
gas cometem stellā esse quia forma eius non respondeat
ad exemplar: nec sit ceteris similis. Uides em̄ simillima
esse illa que tricesimo anno reuertitur ad locū suum. Huic
que intra annū remisit sedem suā. non ad vnam natura

formā opus suum prestat. sed ipsa varietate se iactat. Alia morosiora. alia velociora alijs fecit. Alia validiora. alia tē peratiora: quedam aūt eduxit a turba. vt singula et cōspicua procederēt: quedā in gregem misit. Ignorat nature potentiā qui illi nō putat aliqñ licere: nisi qđ sepius facit. Cometes non frequēter ostendit attribuit illis aliū locum alia tempora: dissimiles ceteris motus. Voluit et hijs magnitudinem operis sui colere: quoꝝ formosior facies est q̄ꝫ vt fortuitā putes siue amplitudinē eoꝝ cōsideres siue fulgorē qui maior est ardenciorq̄ꝫ q̄ꝫ ceteri: facies vero hꝫ insigne quiddam et singulare nō in angustū cōiecta ꝛ artata: sꝫ dimissa liberius et multaꝝ stellaꝝ amplexa regionē. Aristoteles ait cometas significare tempestatē et ventoꝝ intemperantiā atq̄ꝫ imbrium. Quid ergo nō iudicas sydus esse qđ futura denunctiat? Non eñ sic hoc tempestatis signū est q̄ō future pluuie scintillare oleū et putres cōcrescere fungos. aūt q̄ō indiciū est seuituri maris si marine in sicco ludunt fulice: notasq̄ꝫ paludes deserūt. atq̄ꝫ altā supra volat ardea nubem. Sed sic q̄ō equinoctiū in calorem frigusq̄ꝫ flectentis anni: quomodo illa que caldei canunt quid stella nascentibus triste letumne cōstituat. Hic vt scias ita esse nō statim cometes ortus ventos et pluuias minatur vt Aristoteles ait: sed annum totum suspectum facit. Ex quo apparet illū non ex proximo que in proximum daret signa traxisse: sed habere reposita et compressa legibus mundi. Fecit is cometes qui patriculo et vapisco cō

sulibus apparuit q̄ ab Aristotele Theophrastoq3 sit3 pre dicta. Fuerūt enim maxime et cōtinue tempestates vbiq3. At in achia macedoniaq3 vrbes terrarꝫ motibus prorup te sunt. Tarditas inquit illorꝫ argumentum est grauiores esse. multumq3 in se habere terreni. ipsi preterea cursus fe re eūm cōpelluntur in cardines. vtrūq3 falsum est. de priore dicā prius: quia que tardius feruntur grauia sunt. Quid ergo? Stella saturni que ex omnibus iter suū lentissime efficit grauis est. Atqui leuitatis argumentū habet: quod supra ceteras est. Sed maiore inquis ambitu circuit: nec tardius it q̄3 cetere sed longius. Succurratq3 tibi idem me de cometis posse dicere etiam si segnior illis cursus sit. Sed mendatium est ire eos tardius. Nam intra sextum mensem dimidiā celi ꝑtem transcurrit hic proximus prior. intra pauciores menses recepit se. s3 q2 graues sit3 inferius deferunt. Primū non defertur qd circūfertur. Deinde hic primus. a septentrione motus sui inicium fecit. ⁊ ꝑ occiden tē in meridiana ꝑuenit erigensq3 suū cursum oblituit. Al ter ille Claudianus a septētrione primū visus nō desijt in rectū assidue celerior ferri donec excessit. Hec sit3 que aut alios mouere cometas ꝑtinatia aut me. Que an ꝟa sint dij sciunt: quibus est sententia veri. Nobis rimari illa et cōiecturare in occulto tantū licet: nec cū fiducia inuenien di: nec sine spe. Egregie Aristoteles ait. nūq3 nos verecū diores eē debere q̄3 cū de dijs agit. Si intramus templa cōpositi. si ad sacrificiū accessuri vultū submittimus: togā

adducimus: si in oẽ argumentũ modestie fingimus. quãto hic magis facere debemus cũ de syderibus de stellis de deoꝝ natura disputamus: ne quid temere: ne quid impu denter: aut ignorantes affirmemus: aut scientes mencia mur. Nec miremur tam tarde erui: que tam alte iacent. Panetio et hijs qui videri volũt cometẽ non esse ordina riũ sydus: s; falsam sideris faciẽ diligenter tractandum ẽ. an eque ois ps anni edẽdis cometis sat; apta sit. an ois celi regio idonea in qua creentur. an quantũ queq; ire: ibi etiam cõcipi possint. et cetera q̃ vniuersa tollunt: cum dico illos fortuitos nõ esse ignes: s; intextos mundo quos nõ frequẽter educit sed in occulto mouet. Qm̃ multa preter hos p secretũ eunt. nũq̃ humanis oculis orientia. Neq; eñi oia deus humanis oculis nota fecit. Quota oculis ps operis tanti nobis cõmittitur. Ipse q̃ ista tractat qui cõ didit qui totum hoc fundauit dedit q; circa se. maior q; est ps operis sui: ac melior. effugit oculos. cogitatione visen dus est. Multa preterea cognata nimiũ summo et vicinã sortita potentiã. obscura st;. Aut fortasse qđ magis mire ris oculos nostros ⁊ implent et effugiunt. Siue illis tan ta subtilitas est quãtam cõsequi acies humana nõ possit. si ue in sanctiore secessu maiestas tãta delituit: et regnũ suũ. idem se regit. nec vlli aditum dat nisi aio. Quid sit hoc sine quo nil est scire nõ possimus. Et miramur si quos ignicu los parum nouimus cũ maxima ps mundi deus lateat. Quã multa aĩalia hoc primũ cognouimus seculo: q̃ mul ta negotia. Ne quidẽ hec multa veniẽtis eui ꝑ plus ignota

nobis sciet. Multa seculis tūc futuris cū memoria nostri
exoleuerit reseruant. Pusilla res mūdus ē. nisi in illo qd
querat omnis mundus habeat. Nō semel quedam sacra
traduntur. Eleusiua seruat qd ostendat reuisentibus. Re
rum natura sacra sua nō simul tradit. Iniciatos nō credi
mus. in vestibulo eius heremus Illa arcana nō promiscue
nec oībus patent. reducta etiā in interiore sacrario clausa
sūt. Ex qbus hec etas aliud q̄ post nos subibit aspiciet. qū
ergo ista in nociciā nostrā pducentur? Tarde magna pue
niunt. Utiq̄ si labor cessat in qd vnū toto agimus animo
nondū pfecimus vt pessimi essemus. Adhuc in processu vi
cia sūt. Inuenit luxuria aliqd noui ī qd insaniat. Inuenit
impudicitia nouā cōtumeliā sibi. Inuenit deliciaꝝ disso
lutio et tabes aliquid tenerius molliusq̄ quo pereat. Nō
dum satis robur oē proiecimus. Adhucq̄ quicqd est boni
moris extinguimus leuitate et politura corporū. Mulie
bres mūdicias antecessimus. colores meretricios: matro
nis quidē nō induendos viri sumimus. Tenero et molli
gressu suspendimus gradum. Non ambulamus sȝ incedi
mus: exornamus annulis digitos: in oī articulo gemma
disponitur. Quotidie cōminiscimur p que virilitati fiat in
iuria aut traducat q: non pt exui. Alius genitalia excidit.
alius in obscenā ptē ludi fugerit et locatus ad mortē infa
mic armat. Egenus etiā in quo morbū suū exerceat legit.
Miraris si nondū sapientia oē opus suū impleuit. Non
dum tota se nequitia protulit. Adhuc nascit et hinc oēs

operam damus huic oculi nri. huic manus seruiunt. Ad sapientiā qs accedit? Quis dignū iudicat: nisi quē in trāsitu mouerit? Quis philosophum aut vllum liberale respicit studiū nisi cū ludi intercalant. cū aliqs pluuius interuenit dies quē pdere licet Itaqꝫ tot familie phoꝝ sine successione deficiūt. Academici et veteres et minores nullū antistitē reliquerūt. quis em̄ qui tradat precepta Platonis? Pithagorica illa inuidiose turbe schola preceptorē nō inuenit. Sextioꝝ noua ꝛ romani roboris secta inter inicia sua cū magno impetu cepisset extincta ē. At quāta cura laborat ne cuiuslibet patrimonij nomē intercidat? Stat p successores Pyladis et Batilli domus. harū artiū multi discipuli sūt: multiqꝫ doctores. Priuatum vrbe tota sonat pulpitū. In hoc viri. in hoc femine tripudiant Mares inter se vxoresqꝫ cōtendūt vt detur latus. Illius deinde sub psona cū diu trita frons ē trāsitur ad galeam. phie nulla cura est. Itaqꝫ adeo nihil inuenitur ex hijs que parum inuestigata antiqui reliquerūt vt multa q̄ inuēta erāt oblitterentur. At mehercule si hoc totis mēbris premeremus. si in h iuuentus sobria incūberet. hoc maiores docerēt. h minores addiscerent vix ad fundū veniret in quo veritas posita est quā nūc in summa terra leui manu querimus)

¶ Finit opus preclarū Senece de questionibus naturalibus lecturis omnibus inestimabilē pollicens cōmoditatem. Impressum Lypczk per Arnoldum de Colonia.

BIBLIOTHECA UNIV. JAGELL. CRACOVIENSIS

uo
tū
ut
uū
do
te
uda
uea
ꝫ .ꝗ.
oacd
canā
mes.
ꝯ ꝗo.
argē
endite
ucū
rac
ꝗ ſe
ꝗ.
as ē
ad ꝫ.
ꝯ gau.
tibuc
ſſiois
itate
is caꝭ
ui poi
ꝯ irkin
ueo .ſ. ī
ꝫ ꝫ m ſcī
ras . agᷓ
ucio rex
ꝯ ꝫ pō
llias ſpo
initat . d.



